

Jonge bouwkunst in Leiden 1970-1990

Cultuurhistorische inventarisatie

Dolf Broekhuizen
architectuurhistoricus

Colofon

15 oktober 2022

Titelgegevens:

Dolf Broekhuizen, *'Jonge bouwkunst in Leiden 1970-1990. Cultuurhistorische inventarisatie'*, Rotterdam 2022

Opdrachtgever:

Gemeente Leiden, Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO)

Team:

Begeleiding en redactie: Esther Starkenburg ELO

Coördinatie: Monique Roscher ELO

Aanvullend onderzoek: Caspar Nagtzaam, Anja Gremli ELO

Auteur/onderzoek:

Dolf Broekhuizen architectuurhistoricus

Beeld omslag: Speelterrein aan het Luchtmansplein in de wijk Bockhorst. 15 juli 1983. Fotograaf: Jan Holvast, rechthebbende: Historische Vereniging Oud Leiden, Collectie ELO (deel van foto. PV29323B.1)

Actuele foto's: Dolf Broekhuizen

© Rotterdam/Leiden 2022

Jonge Bouwkunst in Leiden 1970-1990

Cultuurhistorische inventarisatie

Inhoud

Inleiding

Bestaande stad en schil – p. 7

Morskwartier – p. 83

Waardeiland – p. 99

Merenwijk – p. 107

Stevenshof – p. 156

Polderpark Cronesteyn – p. 177

Inleiding

Deze inventarisatie *Jonge bouwkunst in Leiden 1970-1990. Cultuurhistorische inventarisatie* is het tweede deel van de Cultuurhistorische analyse en waardering. Het is de cultuurhistorische inventarisatie van objecten, ensembles en structuren van de ruimtelijke elementen uit de periode 1970-1990 in de gemeente Leiden. In deze inventarisatie zijn de objecten per wijk geordend. Voorafgaand aan de wijken wordt een samenvatting gegeven van de cultuurhistorische kenmerken van de wijk.

De wijken zijn achtereenvolgens:

Bestaande stad en schil

Morskwartier

Waardeiland

Merenwijk

Stevenshof

Polderpark Cronesteyn

Per wijk zijn de objecten thematisch geordend. En hebben ze een volgnummer gekregen.

Nummergeving objecten en ensembles (volgorde/opbouw per wijk)

-Startnummer met #

-Wijkletter: H, I, J, K, L, M (Bestaande stad en schil – H; Morskwartier – I; Waardeiland – J; Merenwijk – K; Stevenshof – L; Cronesteyn – M)

-Buurtnummer bij H: 1 is binnenstad, buurt 2 is schil en daarbuiten

-categorie object:

A= Gebouwd, sociale voorziening

B=Gebouwd, economische voorziening

C=Gebouwd, woningen

D=Groenvoorziening

E=Infrastructuur

F=Water

-Nummer: is Volgnummer object, variant binnen categorie

Bestaande stad en schil

Cultuurhistorische kenmerken

Kernwaarden bestaande stad en schil

De cultuurhistorische kenmerken van de bebouwing en gebieden uit de jaren 1970 en 1980 in de bestaande stad van Leiden worden hierna op hoofdlijnen genoemd. Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, de gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Typerende kenmerken zijn:

Algemene historische waarde

De stadsvernieuwingsacties in de jaren 1970 en 1980 in Leiden zijn van zeer hoge cultuurhistorische waarde omdat ze destijds golden als relevant ervaringsgebied; als proefgebied een voorbeeldstellend project van stadsvernieuwing in Nederland, met name de projecten in het gebied Herengracht en Zijlsingel.

De gebouwen ontworpen door de 'stadsarchitect' in dienst van de gemeente Leiden zijn in deze periode de laatste uitingen en gelden als afsluiting van een periode, een eeuwenoude traditie van de bijdrage van stadsarchitecten aan het stadsbeeld.

Waarde gebruikshistorie

De ruimtelijke uitdrukkingen van deze acties zijn ook van waarde als goed voorbeeld van de samenwerking tussen de gemeentelijke diensten, die initiatief namen voor de sanering van de binnenstad, en de corporaties en stichtingen, die de uitvoering en beheer van de woongebouwen op zich namen. Ze geven bovendien uitdrukking aan de stedenbouwkundige werkwijze om door middel van 'ruimtelijke-aspectkaarten' en de 'open-plan-procedure' de ruimtelijke planvorming voor gebieden op integrale wijze te sturen en begeleiden.

Objectwaarde

Het gebied Herengracht en Zijlsingel is bovendien van belang als uitdrukking van de omslag in stadssanering met toenemend respect voor historie. Dat komt tot uitdrukking in de typologie en gevelontwerp als combinatie van historisch en eigentijds.

Samenhangwaarde

Ontwerpvoorstellen voor de kindvriendelijke inrichting van openbare ruimte en uitvoering van kindvoorzieningen leggen getuigenis af van de toenemende aandacht voor de rol van het kind in stedenbouwkundige besluitvormingsprocessen.

De stadssaneringsacties geven ook uitdrukking aan veranderde opvatting over vervoer en autogebruik in de binnenstad.

Foto: 10 juni 2021

1, 2

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a1

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsgebouw Lipsius

Ontwerper: Ahrens, Kleijer en Baller

Adres: Cleveringaplaats 1

Bouwjaar: 1982

Omschrijving: Centraal Faculteitsgebouw voor Letteren, thans Lipsiusgebouw. Hoofdzakelijk drielaags gebouw waarbij per verdieping de gevel terugspringt. Op het dak dakopbouwen. Aan de gevel zijn metalen roosters toegepast, die tevens dienen als zonwering. Centraal in het gebouw ligt een lange middengang met aan weerszijden ruimten. In het interieur is beton in het zicht gelaten. Kenmerkend voorbeeld van neomodernisme in architectuur. Dat komt tot uitdrukking in de compositie en de materiaaltoepassing. De Cleveringaplaats heette voorheen Doelenplaats.

Literatuur: Blok e.a. 2005, p. 50-51; SteenhuisMeurs, *Cultuurhistorische analyse Witte Singel Doelencomplex Leiden*, 2015

Foto: 22 juli 2021

3, 4

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a2

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsgebouw Reuvenplaats

Ontwerper: Tjeerd Dijkstra

Adres: Reuvenplaats 2, 3, 4

Bouwjaar: 1978-1982

Omschrijving: Reuven gebouw. Universiteitsgebouw, oorspronkelijk gebouwd voor de huisvesting van onder meer archeologie. Hoofdzakelijk drielaags volume, met een regelmatig ingedeelde gevel. Op de begane grond heeft de gevel een onregelmatig gevormde gemetselde plint. Op de verdieping erboven is gevel voorzien van betonnen borstweringsplaten met een structuur. De bovenste, tweede verdieping is voorzien van houten beplanking. Opvallende lage betonnen waterspuwers bij de vensterbank. Vensters in reeksen van verschillende maten samengesteld tot bandvensters. Bij de kopse gevels is de afgeknotte dakvorm zichtbaar. Bouwvolume vormt drie haakvormige volumes rond een binnenhof en heeft een open vierde hoek. Bij die opening is een toegang tot het binnenhof: het was de bedoeling van de ontwerper, Tjeerd Dijkstra, dat deze openbaar toegankelijke ruimte stedelijk gebruik mogelijk maakte.

Literatuur: Blok e.a. 2005, p. 54-55

Foto: 10 juni 2021

5, 6

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a3

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsgebouw

Ontwerper: Hans Bosch

Adres: Doelensteeg 16

Bouwjaar: 1978-1982

Omschrijving: Johan Huizingagebouw. Universiteitsgebouw oorspronkelijk gebouwd voor de huisvesting van kunstgeschiedenis, geschiedenis en klassieke talen. De relatief neutrale architectuur was destijds een streven van de opdrachtgever, de Rijksuniversiteit Leiden. Met overwegend drie bouwlagen en de lichte gevelsteen onderscheidt het gebouw zich niet nadrukkelijk van de omgeving. De gevels zijn opgebouwd uit gemetselde geveldelen voorzien van reeksen vensters en erkers. Onregelmatig daksilhouet. Het gebouwwolume is opgezet als een carré rond een hof.

Literatuur: Blok e.a. 2005, p. 52-53

Foto: 10 juni 2021

7, 8

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a4

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsbibliotheek

Ontwerper: Bart van Kasteel

Adres: Witte Singel 26, 27

Bouwjaar: 1978-1984

Omschrijving: Universiteitsbibliotheek van de Rijksuniversiteit Leiden. Kenmerkend voorbeeld van structuralisme in architectuur in Leiden. Vanwege dat kenmerk ook in nationaal cultuurhistorisch opzicht van belang. Onderdeel van een cluster van universiteitsgebouwen in het gebied.

De bibliotheek ligt op een ontworpen hoofdas van het gebied, en heeft een centrale rol in het cluster van drie complexen. De hoofdas is niet volledig gerealiseerd. Het ontwerp is gebaseerd op een stramenmaat, met toepassing van karakteristiek vormgegeven repeterende bouwelementen. Kenmerkend zijn onder meer de halfronde en veelhoekige erkers met gewassen betonnen gevelplaten. Het gebouw heeft een symmetrisch opgezette plattegrond. Centraal ligt een leeszaal, afgedekt door een koepel. Het oorspronkelijke gebouw is hoofdzakelijk horizontale bouw van twee tot drie bouwlagen (en twee lagen in kelder). Later is een modern vormgegeven bouwlaag met luifel toegevoegd.

Het uitgevoerde gebouw was een alternatief voor hoogbouwplannen, een torengedebou van 125 meter hoog op het Witte Singelsterrein. Behalve deze plannen voor hoogbouw ging ook het realiseren van een vierbaansweg op het tracé van de Trekvljet niet door.

Literatuur: *Wonen TA/BK*, 1979, nr. 3, p. 9; *Stadswerk*, april 1983, nr. 4, p. 6-13; Blok e.a. 2005, p. 58-59; SteenhuisMeurs, *Cultuurhistorische analyse Witte Singel Doelencomplex Leiden*, 2015.

Foto: 10 juni 2021

9, 10

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a5

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsgebouw A-faculteit

Ontwerper: Joop van Stigt

Adres: P.N. van Eyckhof 1-4, e.a.

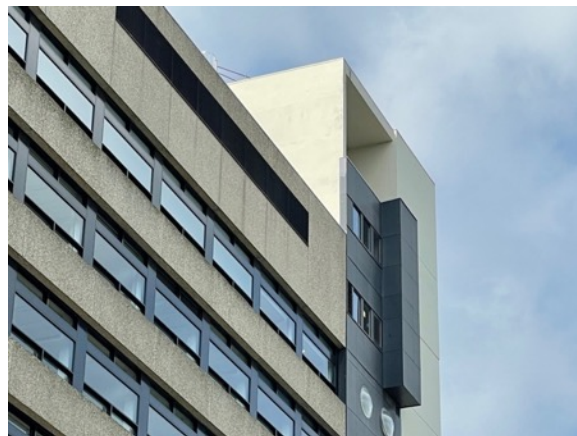
Bouwjaar: 1978-1984

Omschrijving: Gebouw A-Faculteit Universiteit Leiden. Kenmerkend voorbeeld van structuralisme in architectuur in Leiden. Vanwege dat kenmerk ook in nationaal cultuurhistorisch opzicht van belang. Het gebouw bestaat uit herhaalde eenheden, een structuur van vaste ruimtelijke elementen, die geschakeld en gekopieerd worden. De bouwdelen kunnen gezien worden als afzonderlijke 'huizen'. Het hoofdvolume is oorspronkelijk uitgevoerd in horizontale bouw van gemiddeld drie bouwlagen. Onder het gebouw is een parkeergarage. Diverse openbare ruimtes liggen in binnenhoven en rondom het gebouw (plein/erf). Daar zijn ontmoetingsplekken gecreëerd. Een aangelegde tuin in de vorm van een groen plein, voorzien van gemetselde zitmuren en betonnen elementen, behoort tot het ontwerp. Rondom de hoven liggen entrees en houten galerijen. Het gerealiseerde gebouw was alternatief voor hoogbouwplannen, een torengedebou van 125 meter hoog op het Witte Singel terrein. Behalve deze plannen voor hoogbouw ging ook het realiseren van een vierbaansweg op het tracé van de Trekvlucht niet door. Dit onder meer als gevolg van protesten en bewonersacties.

Literatuur: *Wonen TA/BK*, 1979, nr. 3, p. 9; *Stadswerk*, april 1983, nr. 4, p. 6-13; Blok e.a. 2005, p. 60-61; SteenhuisMeurs, *Cultuurhistorische analyse Witte Singel Doelencomplex Leiden*, 2015.

Foto: 4 juli 2021

11, 12

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a6

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Universiteitsgebouw Sylvius laboratorium

Ontwerper: Bureau E.F. Groosman en A.M. Key

Adres: Sylviusweg 72

Bouwjaar: 1975-1978

Omschrijving: Sylvius laboratorium, Universiteitsgebouw langs rand van campuscomplex Leeuwenhoek. Het ontwerp is gerealiseerd met stijlinvloeden van Brutalisme. Het hoofdvolume is opgebouwd uit twee schijven, verspringend ten opzichte van elkaar gebouwd, en een laagbouwvleugel uit de jaren 1990 aan de zijde van de Wassenaarseweg. Het trappenhuis heeft sculpturale openingen en glasstenen aan kapse kanten. Elementen van het gebouw zijn vormgegeven als zelfstandige eenheden door compositie en materiaaltoepassing. Aan de gevel gewassen betonplaten: aan kapse zijde blind en aan langsgevels stroken borstwering. De plint is relatief open op kolommen. Op het dak bevinden zich kleine sculpturale betonnen volumes, waarschijnlijk met technische voorzieningen. Centraal in de gevel heeft een verticale strook een reeks bolvormige vensters. De omgeving van het gebouw, het Bio Science Park, is later sterk verdicht waardoor het gebouw meer ingebouwd is geraakt.

Literatuur: Blok e.a. 2005, p. 106-107

Foto: 4 juli 2021

13, 14

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a7

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Ziekenhuis

Ontwerper: B & D architecten, Leiden-Oosterbeek

Adres: Albinusdreef 2 e.a.

Bouwjaar: 1980-1985

Omschrijving: Academisch Ziekenhuis Leiden, later genoemd Leids Universitair Medisch Centrum. In 1980 startte de bouw van de eerste bouwfase aan de zuidzijde die in 1985 werd opgeleverd. Daarna zijn nog meer delen gefaseerd uitgevoerd. Het tweede deel aan de noordzijde is bijgebouwd 1987-1993. Het ontwerp voor het ziekenhuis is gebaseerd op een structuur, die zowel horizontaal en verticaal een vast stramien kent. Ook de installaties volgen een structuur. Gebouw heeft drie typen gevels, met een maat en panelentoepassing die gebaseerd is op een moduul. Kenmerkend voorbeeld van modulaire bouwtechniek. De elementen hebben door afwisseling in vorm, materiaal, structuur en kleur een duidelijk eigen kenmerk: zoals gevelpanelen, betonconstructie, hekwerk. Het gebouw is vanwege de afleesbaarheid van de plug-in onderdelen en uitbreidbaarheid een voorbeeld van metabolisme. Later gedeeltelijk aangepast.

Literatuur: *Stedenbouw*, jrg. 43, nr. 484, p. 3-6

Foto: 24 juni 2021

15, 16

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a8

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Kruisgebouw

Ontwerper: Architectenbureau Koen van Velsen

Adres: Burggravenlaan 250, Van Vollenhovenkade 75

Bouwjaar: 1987-1989

Omschrijving: Kruisgebouw. Gerealiseerd met metalen onderdelen in gevel, waaronder zilverkleurige golfplaat tegen gevel. Met erkers en glaspertijen waaronder bandvensters is een compositie gemaakt van open en gesloten delen, en verticale en horizontale vormen. De functie wordt zichtbaar gemaakt in het stadsbeeld door de toepassing van een kruis als beeldmerk aan gevel. Het gebouw heeft vanwege de compositie en materiaaltoepassing stijlkenmerken van neomodernisme.

Literatuur: *Archis* 1988, nr. 5, p. 22-89; *Architectuur in Nederland. Jaarboek 1991-1992*, p. 148-149

Foto: 10 juni 2021

17, 18

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a9

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Politiebureau

Ontwerper: W. Snieder, Architectenburo Snieder, Duyvendak, Bakker, Amsterdam

Adres: Langegracht 11

Bouwjaar: 1986

Omschrijving: Politiebureau, een van de nieuwe gemeentelijke instellingen aan de Langegracht uit de jaren 1970 en 1980. Het gebouw heeft een gevellengte van meer dan 100 meter langs de Langegracht. Kamers liggen aan weerszijde van een centrale gang. Achter het gebouw is een grote parkeergarage gebouwd, die door het politiebureau aan het zicht wordt onttrokken. Deze garage is bereikbaar via een van de onderdoorgangen. De gevel is opgebouwd als een compositie van beton en rode baksteen, waarmee een raster is gemaakt voor de vensterbanden. Bij de onderdoorgang een hangend volume met afwijkende vensterpartij.

Literatuur: *Stadswerk*, februari 1986, nr. 15, p. 20-25

Foto: 2019

19, 20

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a10

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Stadsbouwhuis

Ontwerper: F.A. Temme, gemeentearchitect Gemeente Leiden

Adres: Langegracht 72

Bouwjaar: 1976-1979

Omschrijving: Het voormalig Stadsbouwhuis aan de Langegracht in Leiden werd in 1979 gebouwd als nieuw kantoor voor een bundeling van gemeentelijke diensten. Die waren daarvoor over meerdere locaties in de gemeente verspreid. Het Stadsbouwhuis was het kantoor voor het directoraat Wonen en Gemeentewerken van Leiden. Burgers konden hier terecht voor bouwzaken. Medewerkers vonden hier een werkplek. Het nieuwe kantoor maakte onderdeel uit van een ensemble van collectieve voorzieningen (gemeentelijke overheid, nutsvoorzieningen) in grote gebouwen aan de Langegracht.

De ontwerper van het Stadsbouwhuis, Gemeentearchitect F.A. Temme, tekende een uitgesproken structuralistisch ontwerp. Deze kenmerken die typisch zijn voor de periode 1970-1980, komen tot uitdrukking in de plattegrond en gevels. Rondom een binnenhof, die later werd overdekt, lagen als een ketting meanderende clusters van kantoren die in elkaar overliepen. De clusters hadden een kern van onder meer een liftenblok een trappenhuis en toiletgroepen. De gevelindeling is levendig met balkons en plastische elementen.

Kenmerkend is de materiaaltoepassing als een combinatie van lichtgrijze verblendsteen met de betonnen constructieve elementen en de donkere samengestelde kozijnen met de specifieke haakvorm. In de kantoren lopen de vensters geregeld door tot aan de vloer. Door de expressieve gevel is het een iconisch gebouw aan de Langegracht. Aan de achterzijde is het gebouw georiënteerd op een groene strook, onderdeel van het Singelpark. Thans (2021) is het gebouw niet meer met de oorspronkelijke functie in gebruik. Er zijn sloopplannen voor het gebouw.

Literatuur: *Bouw*, 15 september 1979, nr. 19, p. 94-97; Broekhuizen, *Cultuurhistorische analyse Stadsbouwhuis*, Rotterdam 2019

Foto: 2019

21, 22

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a11

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Voormalig Administratiegebouw Energiebedrijf Rijnland

Ontwerper: Architectenburo Spruit De Jong Heringa, te Utrecht

Adres: Langegracht 70

Bouwjaar: 1978-1981

Omschrijving: Het vrijstaande kantoorgebouw aan de Langegracht is oorspronkelijk gebouwd als kantoor van het stedelijk energiebedrijf. Dat energiebedrijf had (en heeft) meerdere gebouwen aan de Langegracht. Het in 1981 in gebruik genomen gebouw was op dat moment het hoofd Administratiegebouw Energiebedrijf Rijnland. Het was onderdeel van een reeks van belangrijke stedelijke voorzieningen aan de Langegracht.

Het kantoorgebouw is gerealiseerd met een mengvorm van historiserende, moderne en structuralistische kenmerken. Dat komt tot uitdrukking in de gevelcompositie en in de plattegrond. In de gevelcompositie maken de afwisseling van baksteen delen en betonnen constructieve elementen en vensters de structuur van het gebouw afleesbaar. In de plattegrond is de structuralistische opzet als een schakeling van eenheden, rond kleinere en grotere kernen kenmerkend. Achterliggend idee van deze opzet is een meer humane architectuur te realiseren, in vergelijking met een puur functioneel kantoor. Hierin konden ontmoeting en sociaal contact ook een plek krijgen, als onderdeel van het kantoorleven en stadsleven.

Sinds enkele jaren is het gebouw in gebruik met een nieuwe functie. In 2021 functioneert het als kantoorruimte (De Sleutels) en tijdelijk bedrijfsverzamelgebouw (start-ups voor kleine bedrijven).

Literatuur: *Leidse Courant*, 4 december 1981, p. 3; Broekhuizen, *Cultuurhistorische notitie Kantoorgebouw De Sleutels*, Rotterdam 2019

Foto: 24 juni 2021

23, 24

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a12

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Schoolgebouw

Ontwerper: Wiek Röling, Haarlem

Adres: Vliet 20

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Basisschool (Vlietschool, Lucas van Leydenschool), gebouwd als onderdeel van de gevelwand tussen bestaande bebouwing langs de gracht. Het gebouw geeft uitdrukking aan actualisering onderwijs in binnenstad. Een modern ontwerp voor de nieuwe school beschouwde het gemeentebestuur als een betere uitdrukking van het openbaar onderwijs dat in de binnenstad onder druk stond. Bovendien speelde het schoolgebouw een rol in discussie over voorkeur bouwstijl in bestaande stad: modern of historiserend. Dit ontwerp van Wiek Röling is uiting van een modern standpunt. Dat komt tot uitdrukking in de witte gevel, veel glas in stalen vensters, plat dak. En door het contrast met de belendende historische bebouwing uit verschillende bouwperiodes. Op het schoolplein aan de achterzijde is een gymzaal gebouwd (ontwerp Fons Verheijen). Het achterterrein heeft een toegang vanaf een zijstraat, de Molensteeg. Hier is vijf jaar na de bouw een poortbebouwing met vijf woningen gerealiseerd (1990), eveneens ontworpen door Wiek Röling. School en gymzaal vormen in functioneel opzicht een gegroeid ensemble.

Literatuur: *Bouw*, 4 maart 1988, nr. 5, p. 23-26; *Leidsch Dagblad*, 5 april 1990, p. 14

Foto: 10 juni 2021

25, 26

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a13

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Schoolgebouw met woningen

Ontwerper: Paul Rietbroek en Peter van Swieten, Architectenburo Boudewijn Veldman, Leiden

Adres: Houtmarkt 36, 38, 40, 42 (school + woningen), Noorderstraat 6, 8, 10 (woningen), Houtmarkt 30-35, Noorderstraat 12, 14 (herbestemming)

Bouwjaar: 1983-1987

Omschrijving: Openbare basisschool (De Pionier), gerealiseerd in combinatie met woningen. Gebouwd op voormalig terrein van gemeentereiniging, in opdracht van de Gemeente Leiden. Woningen in bovenste (derde) bouwlaag van school, daardoor bijzondere typologie, inspelend op preventie van vandalisme. De zichtrelatie van bewoners op de school na schooltijd voorkomt mogelijk vandalisme. Vanwege ligging aan park en singel werd vandalismebestrijding noodzakelijk geacht. De nieuwe woningen in de zijstraat (Noorderstraat 6-10) en in de behouden en herbestemde gebouwen (hoek Houtmarkt, Noorderstraat) behoren tot het ontwerp. De metalen hekken die de overdekte buitentrapp afsluiten zijn een latere aanpassing.

Literatuur: *Bouw*, 22 januari 1988, nr. 2, p. 15-18

Foto: 22 juli 2021

27, 28

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a14

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Dak- en thuislozenopvang

Ontwerper: W. den Haring, gemeentearchitect Gemeente Leiden

Adres: Rembrandtstraat 12, 14, 16

Bouwjaar: 1980-1982

Omschrijving: Centrum Onderdak, opvang voor dak- en thuislozen. Oorspronkelijk gebouwd als een voorziening voor tijdelijke opvang, voor personen in noodsituaties. De realisatie van de voorziening was destijds mogelijk door een regeling in het kader van het Ministerie van CRM. Ontworpen door de laatste gemeentearchitect W. den Haring. Gerealiseerd na oprichting van een stichting, de Stichting Opbouw Onderdak in 1979, vanaf 1980 Stichting Centrum Onderdak. Bestemd voor ongeveer 24 personen die tevens begeleiding kregen. Gebouwd na de sloop van een pakhuis op deze locatie. In een artikel in het *Leidsch Dagblad* (18 december 1980) waarin het bouwvoornemen werd gepresenteerd, werd deze locatiekeus positief gepresenteerd. Dat het gebouw is gesitueerd in de binnenstad, op een niet al te opvallende plaats, wordt gunstig geacht voor de privacy van de bewoners.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 18 december 1980

Foto: 10 juni 2021

29, 30

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a15

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Verbouwing Rijksmuseum Boerhaave

Ontwerper: Martien van Goor i.s.m. A. Peetoom, Van der Sterre-Peetoom

Adres: Lange Sint Agnietenstraat 10

Bouwjaar: 1986-1988

Omschrijving: Verbouwing (restauratie en nieuwbouw) van Rijksmuseum Boerhaave. De oorsprong van het complex gaat eeuwen terug. Het bevat onder meer een klooster, het Sint Caeciliaklooster uit circa 1425. In de tweede helft van de jaren 1980 ontwierp Martien van Goor een aanpassing met nieuwe delen, en A. Peetoom ontwierp de restauratie van het bestaande deel. Deze verbouwing is een voorbeeld van eigentijds verbouwing en uitbreiding in historische context. De nieuwe delen maken de aanpassing zichtbaar in het stadsbeeld als een historische gelaagdheid in een gebouw. Het nieuwe deel houdt afstand tot het bestaande (vormgeving en glazen strook) en zoekt in materialen wel aansluiting (baksteen gevels). De aanpassing heeft in hoofdopzet meerdere volumes. Een westelijk deel, met op de hoek het Theatrum en ernaast een deel met een grote glazen vliesgevel met spiegelglas waarachter zich een grote ruimte bevindt. Oostelijk is een tweede deel, dat zich door middel van een lichte verspringing in de rooilijn verbijzonderd.

Literatuur: *Stadswerk*, februari 1986, nr. 15, p. 1-4; *Renovatie en Onderhoud*, februari 1988, nr. 2, p. 22-25

Foto: 20 oktober 2021

31, 32

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2a16

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Schoolgebouw Speciaal onderwijs

Ontwerper: Francine Houben, Mecanoo architecten

Adres: Wassenaarseweg 499

Bouwjaar: 1988-1991

Omschrijving: Schoolgebouw voor speciaal onderwijs, gebouwd als Pedologisch Instituut De Brug (PI De Brug). School is bestemd voor kinderen van 4-12 jaar met ernstige gedragsproblemen. Gebouwd naar ontwerp van de later internationaal bekend geworden bureau Mecanoo architecten, waar architecte Francine Houben een van de partners is. Gebouw heeft een relatief open gevel aan de straatzijde (Wassenaarseweg) en een meer gesloten zijde naar de noordelijke buurt. De architectuur heeft neomodernistische stijlkenmerken door de vlakke geveldelen, de grote glasvlakken over twee verdiepingen, schuine grote vensterroeden, kleine vensters als geometrische compositie, en de schijnbaar zelfstandige dakplaat. Gebouwd aan de zuidrand van een cluster van voorzieningen op het gebied van medische zorg en speciaal onderwijs. Toenmalig wethouder Henriëtte van Dongen (later Van der Linden) voerde een vrouwenvoorkeursbeleid zodat vrouwelijke architecten voorrang kregen bij het ontwerp van schoolgebouwen in Leiden. Op 6 april 1990 sloeg ze de eerste paal voor de nieuwbouw. Het gebouw werd kort na de oplevering genomineerd voor de landelijke Scholenbouwprijs (1994).

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 14 september 1989; *Scholenbouwprijs*, 1994, p. 44-47

Foto: 10 juni 2021

35, 36

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1a17

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Filmhuis

Ontwerper: Architect ir. Hans Koppers

Adres: Vrouwenkerksteeg 10

Bouwjaar: 1984-1985

Omschrijving: Kijkhuis Leiden (Filmhuis). Het kijkhuis is gebouwd op een samenkost van historische straten Vrouwenkerksteeg en hoek Lange Sint Agnietenstraat. De gevel volgt de rooilijn langs de straatruimte. De *footprint* heeft scherpe hoek, die wordt geaccentueerd in de gevelcompositie door het verhogen van een vensterpartij. Voor voetgangers is de hoek geopend door middel van een onderdoorgang op de begane grond onder een doorlopende betonnen latei. Door deze hoekpartij heeft het gebouw kenmerken van postmoderne architectuur.

Literatuur: *Leidsche Courant*, 12 juli 1984

Archief: Bouwdossier BV 1984-022075

Foto: 11 augustus 2021

33, 34

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1b1

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsverzamelgebouw met buurthuis en kinderopvang

Ontwerper: Paul Rietbroek en Peter van Swieten, Architectenbureau ir. Boudewijn Veldman, Leiden

Adres: ir. Driessenstraat, Middelstegracht

Bouwjaar: 1984-1988 (verbouwing en uitbreiding)

Omschrijving: Verbouwing van voormalig bedrijfspand van firma Tieleman en Dros (conservenfabriek), herbestemd tot bedrijfsverzamelgebouw, buurthuis en kinderopvang.

Het voormalige directiegebouw en ketelhuis zijn gehandhaafd, andere delen gesloopt.

Gesitueerd tussen Middelstegracht en Uiterstegracht. Grootschalig complex, opgebouwd uit meerdere vleugels, een blok vormend in de historische binnenstad. Met een nieuwbouwdeel aan de ir. Driessenstraat is het blok afgesloten naar de straat, zichtbaar uit een latere periode daterend. Onderdeel van de herbestemming is het opschonen van de binnenhof, waar een nieuwe verhoogde gang is toegevoegd voor de ontsluiting van de verdieping. Door herbestemming is de bedrijfsgeschiedenis zichtbaar gehouden in het stadsbeeld. Het grootste deel is in gebruik als bedrijfsverzamelgebouw. Een deel van het gebouw aan de Middelstegracht werd oorspronkelijk in gebruik genomen als Buurthuis Pancrat en een kinderopvang. Gerealiseerd in 1984-1988 in opdracht van de Stichting Werkgelegenheid en Directie Gebouwen, Leiden.

Literatuur: *Bouw*, 28 oktober 1988, nr. 22, p. 34

Foto: 4 juli 2021

37, 38

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b3

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Kantoorgebouw Schuttersveld

Ontwerper:

Adres: Schuttersveld 9

Bouwjaar: 1972-1973

Omschrijving: Kantoorgebouw Schuttersveld is dichtbij het Centraal Station van Leiden gerealiseerd, in een kantoren-winkelzone aansluitend aan de binnenstad. Gebouwd in opdracht van aannemingsmaatschappij MAB, uit Den Haag. Het gebouw bestaat uit een hoogbouwvolume van 8 tot 9 lagen langs het Schuttersveld en een lagere achterbouw. De gevel is opgebouwd als een compositie van traditioneel baksteen in combinatie met plastisch vormgegeven betonnen gevelelementen. In de vroege naoorlogse jaren werd deze combinatie wel shake-hands genoemd, als combinatie van modern met traditioneel. Maar in dit geval heeft het een later kenmerk gekregen door de sculpturaliteit van het gevelement, dat schuine kanten heeft. Elk gevelement is een lijst voor een venster, te beschouwen als een fors kozijn. Het glas van het venster is zeer diep achter in de gevel geplaatst, waardoor het element tevens als zonnenscherm dient doet. Achter deze vensterreeksen zijn hoofdzakelijk werkruimtes. De bakstenen delen duiden op collectieve ruimtes als entree en stijgpunten. Zo geeft de gevel uitdrukking aan de functie. De ontwerptekeningen voor de gevelementen werden destijds (1972) gemaakt door het ingenieursbureau Hornstra, Verschoor en Key, uit Den Haag.

Thans (2021) is het gebouw in gebruik als verhuurkantoor, en heeft een naam die verwijst naar de locatie 'Leiden Centraal Kantoren'. Het gebouw is gerenoveerd.

Literatuur: *Nieuwe Leidsche Courant*, 18 oktober 1973; *Plan*, 1979, nr. 8, p. 26-27, p. 46

Archief: Bouwdossier BV 1972-010684

Foto: 4 juli 2021

39, 40

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b4

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Hotel Tulip Inn

Ontwerper: ir. A. Ganev, B.V.

Adres: Schipholweg 5, 7

Bouwjaar: 1986

Omschrijving: Economische voorziening, thans onderdeel van hotel Golden Tulip Leiden Centre, ook Tulip Inn. Voorgevel heeft betonnen elementen die sterk sculpturaal zijn vormgeven. Enkele vensters hebben een diepe negge. Het centrale deel is door een verspringing in de vorm geaccentueerd. Door deze betonelementen een voorbeeld van brutalisme, een stroming in de architectuur. De oorspronkelijke hoofdentree is aangepast. Archief: Bouwdossier BV 086091 (pdf 2 en 5)

Foto: 24 juni 2021

41, 42

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b5

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Gemeente Reiniging

Ontwerper: W. den Haring, gemeentearchitect Leiden

Adres: Admiraal Banckertweg 15

Bouwjaar: 1983

Omschrijving: Gebouw Gemeente Reiniging Leiden, Stedelijk beheer, 'nieuwbouw R.H.W.' Bijzondere toepassing van bouwmaterialen. Compositie van functionele units. Voorbeeld van metabolisme, met futuristische uitstraling. Opgebouwd uit een administratie- en kantorenvleugel, en een werk- en stallingsplaatsendeel. Zuidelijk ook een vrijstaand gebouw op terrein dat onderdeel is van ensemble. Op het terrein staan lichtarmaturen met witte bollen.

Het kantorendeel is opgebouwd uit units: zilverkleurige volumes met afgeronde hoeken. De gevel van het deel met garagedeuren heeft vensters die als een vrij motief van gaten over de gevel en deuren zijn verdeeld, met associatie van ponskaarten (die in de bouwtijd expressie waren van moderne administratietechnieken). De plattegrond heeft een gangenstructuur met een lange gang van oost naar west waar de kantoren en vergaderkamers aan liggen, zowel op de begane grond als op de verdieping. De gang op de begane grond staat in verbinding met de gang op de verdieping door middel van vides. Aan de uiteinden van deze lange gang bevinden zich ronde noodtrappen die de gangen een halfronde beëindiging geven. Ook het dak van de gangen heeft deze halfronde vorm. Karakteristiek zijn de ventilatieopeningen aan het eind van de gangen, die van buitenaf prominent zichtbaar zijn. Een korte gang loopt haaks op de lange gang en begint bij de entree aan de noordzijde en stopt middenin het gebouwvolume bij het hoofdtrappenhuis dat om een lift is heen gevouwen. Op de noordoosthoek van het gebouw bevindt zich den kantine met opvallend rond grondplan. In de eerste plannen had deze kantine een externe draagstructuur van voor deze tijd typische vakwerkliggers, maar dat is uiteindelijk anders uitgevoerd. Aan de zuidzijde van het gebouw, achter het trappenhuis, bevindt zich het grootste, functionele deel van het gebouw met de stallingen, werkplaatsen en magazijnen. De autoherstelwerkplaats aan de zuidwestzijde is hoger dan de overige volumes. Bovenop de stallingsruimte voor licht materieel bevond zich een dakterras dat bij een latere verbouwing in 1996 is volgebouwd. Hiermee heeft het complex aan plasticiteit verloren.

Gemeente Reiniging is gebouwd op bedrijventerrein De Waard. Het hoofdvolume ligt gesitueerd op een zichtlijn van twee assen: Admiraal Banckertweg en de Sumatrabrug (de laatste zichtas is door latere begroeiing van het plantsoen verstoord).

Literatuur: *Stadswerk*, februari 1989, nr. 24, p. 8-10

Archief: Bouwdossier BV 1983-20791; BV 1996-960486

Foto: 24 juni 2021

43, 44

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b7

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: M.P. Schutte, b.i. B.N.A. Architect, Leiden

Adres: Admiraal Banckertweg 23, 25

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Bedrijfsgebouw, gebouwd op bedrijventerrein De Waard. Deel met kantoren en administratie aan zijde Rijn-Schiekanaal, en een deel met een productiegedeelte aan de andere zijde van het terrein. Het representatieve deel aan de voorzijde heeft gewassen betonplaten in de gevel. Het productiedeel heeft een baksteen gevel. Daarmee lijkt het karakter thematisch omgekeerd met de historische toepassing van deze materialen. Schutte is een voorbeeld van een architect die zowel veel gebouwd heeft in de periode van de wederopbouw, direct na de Tweede Wereldoorlog, als vanaf de jaren 1970.

Archief: Bouwdossier BV 1974-011870

Foto: 24 juni 2021

45, 46

Wijk: Leiden Zuidwest

Nr.: #H2b8

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: H. Bik en D. Catalani

Adres: Rooseveltstraat 80

Bouwjaar: 1986

Omschrijving: Aanpassing van een voormalig bedrijfsgebouw voor schrijfmachinefabriek Adler. Later ook Mexx Nederland. Gesitueerd op bedrijventerrein Rooseveltstraat, op een zichtlocatie langs zuidzijde bij Voorschoterweg. In de jaren 1980 is de zijgevel van het bestaande, naoorlogse pand aangepast. Door de gekantelde vierkante volumes een opvallend nieuwe gevel. Glazen volumes grotendeels opgebouwd uit vierkante glasvlakken voorzien van spiegelglas. Volgens de auteur van een architectuurgids uit 1989 symboliseert het gekantelde volume de activiteit van het bedrijf als distributiecentrum: het is een expressieve kanteldeur. Door deze vorm en symboliek en materiaaltoepassing heeft het invloeden van postmoderne architectuurstijl. Het deel bij het cafetaria-bedrijf oogt aangepast en gerenoveerd.

Literatuur: *Leids Dagblad*, 8 december 1988, p. 15; *Architectuurgids Rijnland* 1989, p. 83

Foto: 28 oktober 2021

47, 48

Wijk: Bio Science Park

Nr.: #H2b9

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: ZZO-P Zanstra, de Clercq Zubli, Van den Oever en Partners architecten BV te Amstelveen

Adres: Einsteinweg 97a, 101

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Bedrijfsgebouw, oorspronkelijk gebouwd voor het biotechnologisch bedrijf Centocor. Gevestigd op het Bio Science Park, destijds Academisch Bedrijven Centrum genoemd. Het gebouw bevestigt de omslag in het denken over de bestemming van het gebied. Het idee werd losgelaten om woningen op het terrein te bouwen. In plaats daarvan werd een bedrijventerrein gerealiseerd voor bedrijven in het verlengde van universitair onderzoek. Centocor was een bedrijf op het gebied van biofarmacie en farmaceutische technologie. Het gebouw heeft een zakelijke, technische uitstraling door de zilverkleurige gevelbeplating, de bandvensters en de glasstroken. Aan de achterzijde (west) heeft het gebouw latere uitbreidingen. Later zijn het bedrijf en het gebouw overgenomen door het Amerikaanse Johnson en Johnson concern. Het bedrijf heeft een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het zogeheten Janssen vaccin, dat een grote rol speelde bij de aanpak van de Covid-pandemie, die de wereld in 2019 trof. Het gebied heeft zich ontwikkeld tot een cluster *life-science* bedrijven.

Literatuur: Smit 2020, p. 46-52, 70

Archief: Bouwdossier BV 22520 (pdf 1)

Foto: 7 november 2021

49, 50

Wijk: Bio Science Park

Nr.: #H2b10

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: Architectenbureau Nieuwpoort Splinter, Den Haag

Adres: Einsteinweg 82, 84, 86, 88, 90, 92

Bouwjaar: 1987-1991

Omschrijving: Bedrijfsgebouw, oorspronkelijk gebouwd voor het bedrijf CAM; voluit CAM-implants, Ceramic Artificial Medical Implants. Gevestigd op het Bio Science Park, destijds Academisch Bedrijven Centrum genoemd. Bevestigt de omslag in het denken over de bestemming van het gebied. Het idee werd losgelaten om woningen op het terrein te bouwen. In plaats daarvan werd een bedrijventerrein gerealiseerd voor bedrijven in het verlengde van universitair onderzoek.

Het complex is oorspronkelijk gebouwd als bedrijfsverzamelgebouw met drie gebouwen. Elk gebouw bevatte een centrale hal, een kantorenblok en een bedrijfshal. De stijl is een goed voorbeeld van verzakelijking in de architectuur. De gevels worden onder meer gekenmerkt door een combinatie van baksteen en spiegelglas. De gebouwen staan in een U-vorm rond een collectieve tuin.

Later is het gebouwcluster vanwege veiligheidsoverwegingen door een hek afgeschermd van de openbare weg. Het gebouwcluster is in gebruik door het naastgelegen Johnson en Johnson, Einsteinweg 101. Het gebied heeft zich ontwikkeld tot een cluster *life-science* bedrijven.

Literatuur: *Leids Dagblad*, 8 december 1988, p. 15; *Bouwen met Staal*, 1988, oktober, nr. 87, p. 44; Smit 2020, p. 57, 70

Foto: 7 november 2021

51, 52

Wijk: Bio Science Park

Nr.: #H2b11

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: Groosman Partners

Adres: Zernikedreef 9, Sylviusweg 71

Bouwjaar: 1987-1991

Omschrijving: Bedrijfsgebouw, oorspronkelijk gebouwd voor TNO, de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO). Gevestigd op het Bio Science Park, destijds Academisch Bedrijven Centrum genoemd. Bevestigt de omslag in het denken over de bestemming van het gebied. Het idee werd los gelaten om woningen op het terrein te bouwen. In plaats daarvan werd een bedrijventerrein gerealiseerd voor bedrijven in het verlengde van universitair onderzoek. TNO is een landelijke onderzoeksorganisatie die zich op meerdere locaties in Nederland vestigde. Het gebouw bestaat uit meerdere tegen elkaar geschoven volumes. Een drielaags deel heeft een gevelbeplating: betonnen gevelelementen met kleine vierkante witte tegels en een liggend venster. Andere delen, zoals op de koppen en bij de entree, zijn voorzien van spiegelglas volumes. Door de stijl en toegepaste bouwtechniek met geprefabriceerde gevelelementen is het een goed voorbeeld van zakelijke architectuur eind jaren 1980.

Het gebouw is gerealiseerd aan de Zernikedreef, een van de doorgaande ontsluitingswegen van het gebied.

Literatuur: Smit 2020, p. 72

Archief: Bouwdossier BV 1988-0127 (pdf 4)

Foto: 7 november 2021

53, 54

Wijk: Bio Science Park

Nr.: #H2b12

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper:

Adres: Zernikedreef 6

Bouwjaar: 1991

Omschrijving: Bedrijfsgebouw voor CAM Bioceramics. Gevestigd op het Bio Science Park, destijds Academisch Bedrijven Centrum genoemd. Het gebouw bevestigt de omslag in het denken over de bestemming van het gebied. Het idee werd losgelaten woningen op het terrein te bouwen. In plaats daarvan werd een bedrijventerrein gerealiseerd voor bedrijven in het verlengde van universitair onderzoek.

Het gebouw heeft een grijze gevelbeplating met reeksen kleine vensters. Een klein deel is afwijkend, zoals een trappenhuis voorzien van spiegelglas en dakopbouw van donkergrijze beplating. Op de gevel van het gebouw bevindt zich de naam CAM bioceramics, in een zorgvuldige typografie. De stijl is een goed voorbeeld van zakelijke architectuur eind jaren 1980.

Het gebouw wordt omgeven door een aangelegde tuin met inheemse beplanting (knotwilgen), en grenst aan waterloop. Een toegangspad is georiënteerd op de Zernikedreef, een van de doorgaande ontsluitingswegen van het gebied. Het gebied heeft zich ontwikkeld tot een cluster *life-science* bedrijven.

Literatuur: Smit 2020, p. 35-57

Foto: 4 november 2021

55, 56

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b13

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Bedrijfsgebouw

Ontwerper: Van Veldhoven Partners, vVP Architecten Brouwer Steketee, Den Haag

Adres: Kanaalpark 140

Bouwjaar: 1990

Omschrijving: Bedrijfsgebouw, oorspronkelijk gebouwd voor Zilveren Kruis ziektekosten verzekeringen. Het kantoorgebouw is opgebouwd uit meerdere volumes. De gevel is door middel van vorm en materiaal uit contrasterende elementen opgebouwd. Het gebouw heeft een gevel aan bedrijventerreinzijde grotendeels van spiegelglas, en een meer gesloten gevel van lichte stenen aan de kanaalzijde. Daarnaast nog een opgetilde blokvorm van spiegelglas aan de kanaalzijde. Een gebogen volume, op een scharnierpunt, is onderdeel van de compositie. De stenen muur is optisch los gehouden van de glazen volumes. De spiegelglaswand heeft meerdere vlakken. Het gebouw is een kenmerkend voorbeeld van de toepassing van spiegelglas als bouw materiaal. De stijl is een goed voorbeeld van zakelijke architectuur eind jaren 1980. Aan de Kanaalwegzijde ligt een aangelegde tuin. Door de situering aan de Kanaalweg en hoge bouwvolume is het een landmark, die het bedrijfsgebied Kanaalpark markeert.

Literatuur: *Bouw*, 6 april 1990, nr. 7, p. 25

Foto: 4 juni 2021

57, 58

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2b14

Type: Gebouwd, economische voorzieningen

Object: Herbestemde fabriek tot woningen, bedrijven en parkeergarage

Ontwerper: Van Oerle en Schrama

Adres: Levendaal 140-146, Hogewoerd 137-151, Bolwerkstraat 2-10

Bouwjaar: 1989-1991 (herbestemming)

Omschrijving: Herbestemd bedrijfsgebouw, oorspronkelijk gebouwd als fabrieksgebouw voor de Gebroeders Van Wijk en Co, een bedrijf dat werkte met wollen stoffen: 'Wolledekenfabriek'. Eind jaren tachtig van de twintigste eeuw is het complex herbestemd, en zijn er 62 appartementen en bedrijfsruimten en ongeveer 60 parkeerplaatsen in het gebouw gerealiseerd. Bij de herstemming bleef de gewapend betonnen hoofdconstructie en gevel in hoofdopzet intact. De aanpassing, ontworpen door architectenbureau Van Oerle en Schrama, bestond ook uit een toevoeging van een stalen opbouw, terugliggend, die een eerdere opbouw verving. Aan de Hogewoerd zijn de parkeergarage en twaalf appartementen onderdeel van het project. Daar is een historische gemetselde gevel met een toren en de fabrieksnaam behouden.

Literatuur: *Stedenbouw*, jrg. 42, nr. 468, p. 43-45

Foto: 10 juni 2021

59, 60

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c1

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Doelencomplex

Ontwerper: Architectengroep Loerakker Rijnboutt Ruijsenaar B.V., Amsterdam

Adres: Cleveringaplaats 2-14, Sebastiaansdoelen 1-7, Doelensteeg 41-83, Arsenaalstraat 20-44

Bouwjaar: 1983-1984

Omschrijving: Woningen Doelencomplex. Complex premiehuurwoningen rond hoven. De woningen zijn gerealiseerd op het voormalig Doelenterrein, waar ook universiteitsgebouwen werden gebouwd. Het complex is omstreeks 1983-1984 gebouwd in opdracht van woningbouwvereniging De Goede Woning. De gevels zijn opgemetseld uit baksteen, met een gevarieerd daksilhouet. De parkeerruimte in de hoven is bereikbaar via een onderdoorgang. De woningen benadrukken het streven de woonfunctie te behouden in de binnenstad. Het complex drukt bovendien uit dat wonen in de binnenstad prioriteit kreeg als onderdeel van de stadsvernieuwing. Het recentelijke verzet (ca. 2021) van de bewoners tegen sloop van dit complex voegt een nieuwe betekenislaag toe aan de gebruikershistorie.

Literatuur: Smit 2006, p. 166

Archief: Bouwdossier BV 1983-020830 (pdf 11 en 13)

Foto: 11 augustus 2021

61, 62

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c2

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Mirakelsteeg

Ontwerper: Ir. M.P. Schutte B.I. architect B.N.A, Buro Schutte-Van Heelsbergen-Jansen

Adres: Mirakelsteeg 1, Mirakelstraat en Mirakelplein

Bouwjaar: 1979-1984

Omschrijving: Wooncomplex van 20 tot 25 woningen in de binnenstad. Stedenbouwkundige inpassing van een wooncomplex in een bestaande structuur in de binnenstad. De architect ontwierp een relatief neutrale architectuur, eigentijds historiserend. De bouwvolumes zijn hoofdzakelijk tweelaags, gedeeltelijk afgedekt met zadeldaken met pannendekking en deels platte afdekking. De daklijn heeft een levendige contour. Bakstenen gevels met wisselende vensterindeling. Relatief korte stroken, met hoofdentree georiënteerd op plein of straat. Kopse gevels hebben het karakter van zijgevels en zijn relatief gesloten. Voegt zich in straatbeeld door bouwhoogte, rooilijn en karakter van de architectuur.

Literatuur: *Leidsch Dagblad* 10 januari 1979, p. 17; *Leidse Courant*, 10 augustus 1979, p. 3; *Leidsch Dagblad*, 7 februari 1984, p. 3; Van Es Voerman 2018, p. 20

Archief: Bouwdossier BV 1982-017214 (pdf 6, 46 en 47)

Foto: 11 augustus 2021

63, 64

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c3

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Haver- en Gortbuurt

Ontwerper: Architectenburo N. Schippers B.V.

Adres: 2^e Gortestraat 59 a-h, Rijnstraat 15 a-c

Bouwjaar: 1979

Omschrijving: Wooncomplex, onderdeel van stadssanering van de Haver- en Gortbuurt.

Bouwwolumes in twee tot drie lagen, afgedekt met een schilddak met afgeknotte dakvorm, doorsneden door een venster. De gevels zijn hoofdzakelijk opgemetseld uit een rood-bruine steen en voorzien bij dakrand, dakgoot en luifel bij deur van een geprononceerd volume. Het complex is voor een deel gesitueerd aan een buurtplein en voor een deel langs straten. Met het ontwerp wordt met nieuwe eigentijdse architectuur gezocht naar historische continuïteit in de buurt, door bouwhoogte, rooilijn en architectuurkarakter. Aan de zijde van de 2^e Haverstraat is een zone particuliere tuinen.

Archief: ELO toegang 1001A, inventarisnummer 3663

Foto: 23 juli 2021

65, 66

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c4

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Verversbuurt

Ontwerper: Architectenburo Schutte en Partners B.V.

Adres: Oude Herengracht 7-8c, Ververstraat 2-8c, De Bleek 2-16; Ververstraat 1-3d;

Ververstraat 12a-12d; Blekerskade 1-17; Zijlstraat 6-8, Zijlstraat 3-5a

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Ensemble woningen in Verversbuurt, samengesteld uit meerdere grotere en kleinere blokken met een gevarieerde typologie. Grootschaliger blokken langs buurtrand, kleinschaliger in de buurt en langs het park. De bebouwing aan Oude Herengracht vormt aan weerszijde van Ververstraat een poort tot de buurt. Eengezinswoningen aan buurtplein en Blekerspark. Integratie van nieuwe inpassingen in bestaande historische context. Alle woonblokken hebben aan de gevel een herkenbare veelkleurig geglazuurde tegelmozaïek met een centraal spiegelelement.

Literatuur: *Stadswerk*, februari 1987, nr. 17, p. 14-19

Archief: Bouwdossier BV 1985-021979

Foto: 22 juli 2021

67, 68

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c5

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Rob Noord, Groosman Partners (nieuwbouw); Bob van Beek, Leiden (restauratie)

Adres: Galgewater 15-21, 22-44, Weddesteeg 1-27 (oneven), Neeltje van Zuytbroukhof 1-12, 13-18, 19-24, 25-38, 41, Noordeinde 8-12a

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Grootschalig complex portieketagewoningen. Bouwvolume heeft gevarieerd silhouet, gemiddeld drie tot vier bouwlagen. Met diverse ontwerpelementen is naar kleinschaligheid gestreefd: afwisseling donker baksteen en lichtgeschilderd houtwerk in gevel, inspringende en uitspringende delen, verspringende contour, kleinschalige dakschilden met goten. Onregelmatige vensterindeling. Sterk asymmetrische gevelcompositie. Wekt indruk van pandgewijze bouw. Zeer kenmerkend voorbeeld van verspringingen in gevel.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 9 december 1977, p. 3

Archief: Bouwdossier BV 1978-014884

Foto: 4 juni 2021

69, 70

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c6

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Treffers en Polgar architecten

Adres: Herengracht 83-89, Korte Langestraat 1-69, Zuidsingel 1-7

Korte Langestraat 2-10, Oranjegracht 122-132, Zuidsingel 9-15

Herengracht 75, Korte Langestraat 71-107, Nieuwe Waardstraat 1-5, Oosterkerkstraat 2-6

Oosterkerkstraat 8-10, Oranjegracht 111-199, Waardgracht 82-114, Zuidsingel 17-23

Wevershof 1-36, Looiersplein 1-5 (o.a.)

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in de binnenstad, onderdeel van het gebied Herengracht/Zijsingel. Gebouwd in opdracht van Stichting Nieuw Groenhoven, een protestantse woningbouwvereniging. Het wooncomplex is verdeeld over verschillende nabijgelegen blokken, gesitueerd tussen Zuidsingel en Oosterkerkstraat. Het oorspronkelijke complex bestaat uit 190 woningen van meerdere woningtypen, waarvan het merendeel bejaardenwoningen. Daarnaast ook woningen voor minder validen, maisonnettes, alleenstaanden, tweepersoonshuishoudens en eengezinswoningen. Daardoor een goed voorbeeld van woningdifferentiatie opgelost binnen een complex.

Delen van de bebouwing langs de Waardgracht en Oranjegracht zijn met verwijzingen naar historische stedenbouwkundige karakteristieken bebouwd. Zadeldaken, puntgevels en verticale vensters refereren aan historische continuïteit van perceelsgewijze bebouwing. Contact vanuit woning met straat door inpandige balkons, gemetselde muurtjes, doorgang naar binnenhof, is kenmerkend voor het streven naar kleinschaligheid en sociale betrokkenheid binnen kleine buurten. Dat uit zich ook in de gevarieerde opzet binnen de blokvormen. Water van Waardgracht bleef behouden.

Project kreeg destijds veel aandacht in de pers. Projecten in het Herengracht-Zijsingelgebied functioneerden voor Rijksoverheid vanwege schaal en vroege tijdstip als pilotproject stadssanering, opgedane ervaringen in dit gebied konden landelijk relevant zijn.

Literatuur: *Plan* 1979, nr. 8, p. 33-34; *Wonen TA/BK* 1981, nr. 1, p. 21-28

Archief: Bouwdossier BV 1978-014534- pdf 280, 281

Foto: 4 juni 2021

113, 114

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c28

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Treffers en Polgar architecten

Adres: Complex zuidelijk van Oosterkerkstraat, o.a. Oosterkerkstraat 3-9, Langestraat 75-93, Oranjegracht 78-110, 101-109, Waardgracht 56-80

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in de binnenstad, onderdeel van het gebied Herengracht/Zijlsingel. Gebouwd in opdracht van Stichting Nieuw Groenhoven, een protestantse woningbouwvereniging. Dit complex is gerealiseerd in de woningwetsector. Het wooncomplex is verdeeld over verschillende nabijgelegen blokken, gesitueerd ten zuiden van de Oosterkerkstraat. Het complex is gerealiseerd na het winnen van een prijsvraag. Doel was het ontwerpen van karakteristieke bebouwing in de woningwetsector, die zou passen in beschermd stadsgezicht. Delen van de bebouwing langs de Waardgracht en Oranjegracht zijn met verwijzingen naar historische stedenbouwkundige karakteristieken bebouwd. Zadeldaken, puntgevels en verticale vensters refereren aan historische continuïteit van perceelsgewijze bebouwing. Contact vanuit woning met straat door enkele inpandige balkons, opengewerkte hoeken en loggia's, is kenmerkend voor het streven naar kleinschaligheid en sociale betrokkenheid binnen kleine buurten. Dat uit zich ook in de gevarieerde opzet van het daksilhouet binnen het stramien van de blokvormen. Water van Waardgracht bleef behouden. Dit project kreeg destijds veel aandacht in de pers. Projecten in het Herengracht-Zijlsingelgebied functioneerden voor Rijksoverheid vanwege schaal en vroege tijdstip als pilotproject stadssanering, opgedane ervaringen in dit gebied konden landelijk relevant zijn.

Literatuur: *Plan* 1979, nr. 8, p. 33-34; *Wonen TA/BK* 1981, nr. 1, p. 21-28

Archief: Bouwdossier BV 1978-014534- pdf 280, 281

Foto: 4 juni 2021

71, 72

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c7

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Goedhart en Links

Adres: Langestraat 28- 61, Groenesteeg 86-90, Oranjegracht 40-76

Oostkerkstraat 7-9, Oranjegracht 99-107, Waardgracht 56-80

(o.a.)

Bouwjaar: 1976-1977 (ca.)

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in de binnenstad. Gevarieerd complex woonbebouwing, verschillende bouwhoogtes bij Langestraat en Oranjegracht. Entree aan straat en via portiek. Kenmerkende afgeknotte dakvorm. Op eerste verdieping 'melkmeisjesvensters'. Complex is gebouwd rond binnenhoven. Project kreeg destijds veel aandacht in de pers. Projecten in Herengracht-Zijlsingelgebied functioneerden voor Rijksoverheid vanwege schaal en vroege tijdstip als pilotproject, waarbij opgedane ervaringen landelijk relevant konden zijn.

Literatuur: *Plan* 1979, nr. 8

Foto: 4 juni 2021

73, 74

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c8

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Den Hollander Van Loosbroek architecten

Adres: Oranjegracht 1-33, Waardgracht 2-22, Groenesteeg 87-101, Minnestraat 2-4

Bouwjaar: 1976-1977 (ca.)

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in binnenstad. Gerealiseerd aan de oostzijde van de Oranjegracht. Complex rond drie binnenhoven. Diverse bouwhoogtes geven differentiatie in het straatbeeld. Variërend van twee, drie en vier bouwlagen. Opvallend gebogen gemetselde vormen aan buitengevel straatzijde (trappenhuisen). Project kreeg destijds veel aandacht in de pers. Projecten in Herengracht/Zijlsingelgebied functioneerden voor de Rijksoverheid vanwege schaal en vroege tijdstip als locatie om van te leren.

Het project is later aangepast. Doorgangen en nissen en betonnen gevelopeningen in trappenhuis zijn verbouwd: de doorgangen en nissen zijn dichtgezet om de veiligheid te vergroten en de trappenhuisvensters zijn vergroot.

Literatuur: *Plan* 1979, nr. 8

Foto: 4 juni 2021

75, 76

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c9

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: A. Canoy, EGM architecten (Buro Eijkelenboom, Gerritse en Middelhoek)

Adres: Gortestraat 5-41, Gerestraat 22-56 (even nummers)

Bouwjaar: 1985-1986

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in de Haver- en Gortbuurt. Gebouwd als een Centraal Wonen-project, waarbij de Centraal Wonen-gedachte duidt op een woongroep, een woongemeenschap. Lokale uiting van een landelijk initiatief: Centraal Wonen is een landelijke vereniging. Het woongebouw aan de Gerestraat is in 1986 in gebruik genomen. Complex met bebouwing langs straat en met binnentuin. Geen volledig gesloten blok, maar een L-vorm. De binnentuin voor de bewoners is met een muur afgesloten van de straat. Open hoek met open portiek. Met een zijde georiënteerd op een buurtplein. Per verdieping meerdere wooneenheden, die voorzieningen deelden. Naam op gevel: stadsOase, Centraal Wonen.

Literatuur: *Stadswerk*, augustus 1986, nr. 16, p. 47-48; *Bouw*, 26 juni 1987, nr. 13, p. 21-23

Archief: Bouwdossier BV 1984-022092

Foto: 4 juni 2021

77, 78

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c10

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Van Veldhoven en Partners, Advies voor architectuur stedenbouw, Den Haag

Adres: Gerestraat 7-23, 4e Binnenvestgracht 65-73 (oneven nummers), Geregracht 42, 44

Bouwjaar: 1984

Omschrijving: Wooncomplex stadsvernieuwing in de Haver- en Gortbuurt. Geen volledig blok, grotendeels twee stroken in L-vorm. Een deel van het complex is georiënteerd op het buurtplein, oostelijk van het complex, een ander deel op de straat. Geregracht 44 heeft een hoekmotief in de vorm van een erker met balkon. Kenmerkend is de doorbreking van het dakvlak aan de Gerestraat, met een plat dak en dakschilden, waardoor de strook afwisselend tweelaags en drielaags oogt. De bebouwingsstrook aan de 4e Binnenvestgracht met een nauwere straatruimte heeft een zadeldak en een straatgevel die afwisselend een- en tweelaags is. Met de bouwhoogte en rooilijn werd aanpassing gezocht met de historische structuur.

Archief: Bouwdossier BV 022126 (pdf 25)

Foto: 10 juni 2021

79, 80

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c11

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Hekkensteeg

Ontwerper: Architectenburo Roeleveld Sikkes, Den Haag

Adres: Van der Werfstraat 64-80, Hekkensteeg 2-46

Bouwjaar: 1986

Omschrijving: Woningbouwcomplex in sociale sector, gebouwd in opdracht van Woningbouwvereniging Leiden. Het complex is gerealiseerd op de plek waarvoor plannen werden gemaakt om een parkeergarage te bouwen. Door buurtverzet/bewonersacties is dit voornemen niet uitgevoerd. In plaats daarvan is een wooncomplex gerealiseerd. Gebouwd zijn 38 woningwetwoningen met stalling voor 15 auto's. Complex is vormgegeven als een herkenbare buurt en wekt associaties met een hofje. De gevels zijn opgemetseld uit lichte steen en hebben kleurig geschilderde kozijnen en deuren.

Literatuur: *Stadswerk*, juli 1987, nr. 19, p. 7-8; *Bouwwereld*, 86, nr. 3, 9 februari 1990, p. 20-23

Foto: 29 juli 2021

81, 82

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c12

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Zwartehandspoort

Ontwerper: Peter van Swieten, Architectenbureau Boudewijn Veldman, Leiden

Adres: Zwartehandspoort, bij Uiterstegracht 160

Bouwjaar: 1983-1986

Omschrijving: Kleinschalig woningbouwcomplex in de binnenstad. Aanpassing van een sterk verpauperd deel van de wijk Pancras: restauratie en nieuwbouw. Het project gold destijds in Leiden en op rijksniveau als een (positief) voorbeeldproject van vernieuwing van de binnenstad. Niet alleen omdat sprake was van een combinatie van het opknappen van karakteristieke en deels niet-gekwalificeerde bebouwing met nieuwbouw. Maar ook door de samenwerking van particulier initiatief (het Kleine Leidse Woonhuis en de vereniging Centraal Wonen) met een woningbouwvereniging (Woningbouwvereniging Leiden). Bovendien was sprake van een verdere verdichting in samenhang met de aanwezige bebouwing, waarmee een nieuwe eenheid ontstond. Het complex bestaat uit twee nieuwe volumes op het binnenterrein, symmetrisch aan een zijde van een hof (collectieve tuin). Drie woningwoningen met gemeenschapsruimte. Restauraties aan de zijde Uiterstegracht en Middelstegracht, met een poort die toegang geeft tot de woningen in de hof. Het hofje en de gemeenschapsruimte zijn belangrijke elementen van het Centraal Wonen aspect.

Literatuur: *Stadswerk*, augustus 1986, p. 47-48

Foto: 23 juli 2021

83, 84

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c13

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Zusterhof

Ontwerper: Boudewijn Veldman, Peter van Swieten, Architectenbureau Boudewijn Veldman, Leiden

Adres: Zusterhof 1-32, St. Jacobsgracht, Raamsteeg

Bouwjaar: 1984

Omschrijving: Huize St. Maarten, restauratie en nieuwbouw van een voormalig wees- en oudeliedenhuis, aangepast tot wooneenheden. In het gebouw zijn 90 woningeenheden voor kleine huishoudens. Van de bestaande bebouwing zijn het casco en het gevelbeeld grotendeels gehandhaafd. De omgangen rond de hoven zijn herbestemd en onderdeel van de woonruimte. Bij de kapel is een hoofdentree. De entree geeft toegang tot een semi-openbare straat die twee hofjes verbindt. Op de hoek van de Sint Jacobsgracht met de Hoefstraat is een nieuw gedeelte dat grotendeels voortbouwt op het volume van bebouwing die hier eerder stond. Ook een bestaande tuinmuur is gecontinueerd in het nieuwe ontwerp als rooilijn. Complexgewijze vernieuwing in de binnenstad.

Literatuur: *Stadswerk*, 1984, p. 20-22

Foto: 10 juni 2021

85, 86

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c14

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen met parkeerdek

Ontwerper: Architectenbureau Van Oerle en Schrama, Leiden

Adres: Stille Rijn 3, 4

Bouwjaar: 1987

Omschrijving: Inpassing nieuwbouw van middelgrote schaal aan gracht in de binnenstad. Bijzondere typologie op complexniveau vanwege integratie van parkeren in het wooncomplex. In het gebouw is een parkeerdek gerealiseerd, toegankelijk via een garagedeur in de plint. Op de verdiepingen van het overwegend vijfslaagse complex zijn appartementen. Gesitueerd in centrumgebied.

Literatuur: *Stedenbouw*, nr. 446, p. 57-58

Archief: Bouwdossier BV 1987-086354 (pdf 2)

Foto: 10 juni 2021

87, 88

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c15

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex Langegracht

Ontwerper: Ir. R Timmer, Architectenburo Lucas en Niemeijer, Rijswijk

Adres: Langegracht 76-214 (even nummers)

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Woningen gebouwd als afsluiting van het verlengde van de Hooigracht. Het bouwvolume maakte uitvoeren van een in de jaren 1960 geplande verkeersweg voor snelverkeer naar Leiden Noord en de Merenwijk onmogelijk. In dat opzicht is het wooncomplex kenmerkend voor de omslag in het denken over ruimte geven aan autoverkeer in binnenstad, waarbij de auto minder dominant moest worden en de fietser en voetganger centraal kwamen te staan. Noordelijk van de woonstrook is een fietsbrug aangelegd, in aansluiting op een onderdoorgang door het gebouw voor langzaam verkeer.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 22 maart 1977, p. 3

Archief: Bouwdossier BV 1977-013297

Foto: 10 juni 2021

89, 90

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c16

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architect Van Wijk Gelderbloem Partners, Soest

Adres: Uiterstegracht, Vestestraat

Bouwjaar: 1981-1983

Omschrijving: Twee complexen, ten noorden en ten zuiden van de Groenesteeg, met woningen en parkeerhoven. Beide complexen zijn gebouwd in opdracht van woningbouwvereniging Ons Doel. Het hoofdvolume bestaat uit twee tot drie woonlagen aan de Uiterstegracht, een tot twee aan de andere zijde, de Vestestraat. De parkeerhoven liggen op het binnenterrein en zijn toegankelijk via poortbebouwing. Door middel van vormgeving is gestreefd naar kleinschalige inpassing in de bestaande buurt.

Literatuur: Smit 2018, p. 15

Foto: 11 augustus 2021

91, 92

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c17

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen met laag energieverbruik

Ontwerper: Architectenbureau Boudewijn Veldman

Adres: Vollersgracht 47, 49, 51

Bouwjaar: 1983

Omschrijving: Wooncomplex, ontworpen met als doel een laag energieverbruik te realiseren. Drie woningen, met perceelsgewijze indeling, afgedekt door zadeldak. Houten beplanking tegen gevel eerste verdieping en zolder. De zolderkamers hadden oorspronkelijk grote schuifdakramen, zodat de ruimte snel opwarmde. Ook was het dak voorzien van een luchtcollector. In het interieur stond oorspronkelijk een tegelkachel opgesteld, een kachel die lang warmte uitstraalt als deze eenmaal warm is. De drie woningen waren een proefproject, waarbij het concept mogelijk ook elders in Leiden herhaald zou kunnen worden. De drie woningen zijn te beschouwen als een reactie op de energiecrisis destijds, in de bouwperiode omstreeks 1983.

Literatuur: *Stadswerk*, april 1983, nr. 4, p. 16-17

Foto: 24 juni 2021

93, 94

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c18

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Kees van Velzen, D&T Van Maanen, H. Bik architecten

Adres: Stille Mare 6

Bouwjaar: 1987

Omschrijving: Pandsgewijze nieuwbouw in de binnenstad. Voorgevel vormgegeven met kenmerken van postmodernisme, door toepassing van kolom in nis centraal in voorgevel en fronton-achtige gevelafsluiting visueel gedragen door twee hoekpilasters. Gesitueerd vlakbij drukste winkelstraat in centrumgebied, aan Stille Mare en Donkersteeg.

Literatuur: *Architectuurgids Rijnland* 1989, p. 90

Foto: 10 juni 2021

95, 96

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c19

Type: Gebouwd, woningen

Object: Dakopbouw op woning

Ontwerper: Djuanita Soedjono, Architectenburo Schutte en Partners B.V.

Adres: Herengracht 12

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Dakopbouw op bestaand pand met werk- en woongedeelte. Gerealiseerd op bestaande onderbouw met een met karaktervolle straatgevel aan de Herengracht. De oorsprong van het pand gaat terug tot circa 1750. De voorgevel is een vernieuwde voorgevel. De kapverdieping is in 1984 gerealiseerd. Deze dakopbouw heeft stijlkenmerken van postmoderne architectuur.

Archief: Bouwdossier BV 1985-022679

Foto: 28 oktober 2021

97, 98

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c20

Type: Gebouwd, woningen

Object: Winkels, kantoren en woningen

Ontwerper: Bureau voor architectuur en ruimtelijke ordening Morshuis BV bouwbedrijf IGB Breda

Adres: Morssingel 3-49, Stationsweg 2a

Bouwjaar: 1982

Omschrijving: Complex met winkels en kantoren in de plint en woningen erboven. De relatief open plint en de kleinere vensters van de woningen met de balkons als buitenruimte maken de functie aan de gevel afleesbaar. Kenmerkende halfronde balkons, met latten-hek op doorlopende betonnen kolommen vrij van de gevel: een paddenstoelvorm: in dit geval dubbele en driedubbele paddenstoelen. Gevels opgemetseld uit lichte steen met betonnen latei. Overwegend vier tot vijflaags, met schilddak met donkere pannen. Hoge gemetselde schoorstenen in het dakvlak.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 5 januari 1982, p. 3

Archief: Bouwvergunningen BV 1982-017658 (pdf 4, 19)

Foto: 24 juni 2021

99, 100

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c21

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen met bedrijfsruimte

Ontwerper: Schutte en Bellaard architecten

Adres: Oude Singel 246, Koolstraat 2-48

Bouwjaar: 1973

Omschrijving: Complex appartementen met bedrijfsruimte. Typologie geeft aan het combineren van wonen en werken in de binnenstad. Gebroken silhouet van complex aan gracht. In de plint zijn grotendeels bedrijfsruimtes, woningen erboven, is afleesbaar aan het gevelbeeld. Daksilhouet is samengesteld uit dakvlakken die deels evenwijdig aan en deels dwars op straatrichting zijn georiënteerd.

Literatuur: Flexus 2008

Foto: 24 juni 2021

101, 102

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c22

Type: Gebouwd, woningen

Object: Studentenwoningen Pelikaanhof

Ontwerper: Architectenbureau Paardekooper, Voorhout

Adres: Pelikaanhof 1 t/m 169f

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Complex studentenwoningen Pelikaanhof. Met ruim 500 wooneenheden (539) en een woning voor de conciërge (beheerdersechtpaar), in de bouwtijd (1974) een van de grootste complexen voor deze doelgroep binnen de singels. Gebouwd in opdracht van de Stichting Leidse Studenten Huisvesting. Grootschalig complex in circa vijf en zes bouwlagen rond een binnenhof. Halfverdiepte onderbouw. Platte afdekking met dakschilden. Gevel opgemetseld uit baksteen. Enkele betonelementen aan gevel maken betonconstructie zichtbaar. De bouw was mogelijk door het niet uitvoeren van plannen uit de jaren 1960 voor een brede verkeersas langs de Hooigracht, waarvoor inmiddels wel al sloopwerkzaamheden waren uitgevoerd. In 1992-1993 is de Pelikaanhof verbouwd.

Literatuur: Bezoen e.a. 1992, p. 134-135

Foto: 10 juni 2021

103, 104

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c23

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen voor studenten

Ontwerper: Fons Verheijen, Architectenburo Verheijen, Heuer de Haan

Adres: Hooigracht 3a - 3m

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Kleinschalige nieuwbouw van 12 wooneenheden in binnenstad. Gebouwd in opdracht van de Stichting Leidse Studentenhuisvesting, tegenwoordig Stichting Duwo. Met voorgevel ingepast in (verspringende) rooilijn naast bestaande bebouwing. Nokrichting evenwijdig aan straat. Voorgevel vormgegeven als uitgesproken eigentijdse architectuur. Vormgeving te typeren als collage van elementen (postmodern): neomodernistisch wit en vlak, met blauwwit geblokte tegelrand rond vensters en historiserende hergebruikte baksteen plint. Kas op dak: dakterras, tevens kweekkas, als uiting streven naar buitenruimte in binnenstad.

Literatuur: *Stadswerk*, maart 1989, nr. 25, p. 5; Bezoen e.a. 1992, p. 47

Foto: 29 juli 2021

105, 106

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c24

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex Kaiserstraat

Ontwerper: Fons Verheijen, Architectenburo Verheijen, Heuer, De Haan BV

Adres: Kaiserstraat 6-20c

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Complex met 47 woningen voor tweepersoonshuishoudens (tweekamerwoningen). De studentenwoningen hebben een flexibel indeelbare plattegrond, met een vaste kern en indeelbaar te plaatsen kasten. Op de begane grond is een collectieve functie zoals een opstelplaats voor wasmachines. Het hof is open naar de buitenlucht, met een afdekking in de vorm van een glaskap. Door de terreinvorm en de benutting van de buitenruimte een wigvormig complex. Het complex kreeg bij oplevering in de jaren 1980 ruim aandacht in de vakbladen.

Literatuur: *Renovatie & onderhoud*, 15 mei 1985, nr. 5, p. 27; Bezoen e.a. 1992, p. 74

Foto: 10 juni 2021

107, 108

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c25

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex Zamenhofstraat

Ontwerper: Architectenburo Verheijen, Heuer, De Haan BV

Adres: Zamenhofstraat, 3e Binnenvestgracht, Langegracht

Bouwjaar: 1984-1988

Omschrijving: Complex woningbouw voor studenten en ouderen. De studentenwoningen en woningen sociale huur zijn gebouwd in woonblokken langs twee collectieve pleinen, waardoor een zichtas is ontstaan tussen de 3e Binnenvestgracht en de Singel. In de tachtiger jaren van de twintigste eeuw gerealiseerd op een voormalig fabrieksterrein. Het complex kreeg bij de oplevering eind jaren 1980 ruim aandacht in de vakbladen. Later zijn de binnenpleinen afgesloten door middel van hekken en niet meer openbaar toegankelijk.

Opdrachtgever voor die aanpassing: Portaal en Stichting Leidse Studentenhuisvesting.

Literatuur: *Architectuur in Nederland jaarboek 1987-1988*, p. 84-85; *Bouw*, 13 januari 1989, p. 18-23.

Foto: 10 juni 2021

109, 110

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c26

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Morssingel

Ontwerper: Inbo architecten stedenbouwkundigen

Adres: Morssingel 51-179

Bouwjaar: 1979

Omschrijving: Grootchalig complex van 121 portieketagewoningen. Het bouwvolume heeft een gevarieerd silhouet, gemiddeld zes tot acht bouwlagen. Met diverse ontwerpelementen is naar kleinschaligheid gestreefd: verticale geleding, pergola (op achthoog), balkon, balkonhek, afgeknotte dakvorm, particuliere tuin langs plint. Kozijnvorm met enkele zogeheten 'melkmeisjesvensters'. Gebouwd op plek waar monumenten stonden; deze zijn afgebroken ondanks protest van bewoners. De lokatie was in de jaren 1960 bedoeld voor de aanleg van een verkeersweg, als verbinding tussen de binnenstad en de aan te leggen ringweg via de Plesmanlaan.

Literatuur: Inbo 2004, p. 50

Foto: 24 juni 2021

111, 112

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c27

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenburo Bakker en Boots

Adres: Zijloever, Versijdenstraat, Steneveltpark

Bouwjaar: 1988-1990

Omschrijving: Zijloeverproject. Complex met sociale woningbouw en bejaardenwoningen, gebouwd op een voormalige bedrijvenzone langs de Zijl. Scheepwerf en park zijn een centrale as in het gebied. Het eerste deel, hoofdzakelijk zuidelijk van de hoofdas, was in 1988-1990 in uitvoering. Daarna zijn latere delen, noordelijk van de hoofdas, gerealiseerd. Het bestaande pand van de firma Gebr. Boot bleef behouden en werd gerestaureerd.

Literatuur: *Stadswerk*, juni 1988, nr. 22, p. 19-20

Foto: 24 juni 2021

115, 116

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c29

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen De Kooi, noordrand van park

Ontwerper: Architectenburo Schutte-Van Heelsbergen-Jansen

Adres: Atjehstraat 1-53a, Billitonstraat, Kooihof

Bouwjaar: 1982-1983

Omschrijving: Wooncomplex, gerealiseerd als onderdeel van stadssanering in De Kooi in de jaren 1970 en 1980. Gebouwd in opdracht van de vereniging Werkmanswoningen. Het complex verving eerdere woningen van de vereniging uit de eerste helft van de twintigste eeuw. De circa 157 woningen zijn noordelijk van het Kooipark gebouwd. Het bestaat uit bouwvolumes langs de straat rond een binnenterrein dat toegankelijk is via onderdoorgangen. Afwisselend een, twee en drie bouwlagen. Eigentijdse architectuur zoekt door vormgeving aansluiting met historische bebouwing in omgeving, door poortbebouwing en de pannendeckking.

Literatuur: Smit 2006, p. 53 (kaart)

Archief: Bouwdossier BV 17099 (pdf 15)

Foto: 24 juni 2021

117, 118

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c30

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen in Kooipark

Ontwerper: Ir. M.P. Schutte, Architectenburo Schutte-Van Heelsbergen-Jansen

Adres: Atjehstraat, Kooipark 1

Bouwjaar: 1979-1980

Omschrijving: Twee woonblokken, gebouwd als onderdeel van stadssanering van De Kooi in jaren 1970 en 1980. Gebouwd in opdracht van de vereniging Werkmanswoningen in het Kooipark. Twee stroken woningen, van twee keer acht woningen. Symmetrisch (spiegelbeeldig) diagonaal geplaatst, langs de middenas van het park, gerealiseerd op de plaats van afgebroken woningen. De vorm en plaats refereren aan de historische bebouwing. Kenmerkend afgedekt door de afgeknotte dakvorm.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 27 februari 1979, p.3; Smit 2006, p. 53 (kaart)

Archief: ELO, archief 0251A, inv.nr. 370; Koker nr. 641, bestek 815, 16 werkmanswoningen

Foto: 8 oktober 2021

119, 120

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c31

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Centraal Wonen

Ontwerper: Theo Bosch

Adres: Niek Engelschmanstraat 1-27

Bouwjaar: 1990

Omschrijving: Wooncomplex, gebouwd in opdracht van Centraal Wonen. Deze opdrachtgever had als doel het realiseren van woningen voor woongemeenschappen. Dit wooncomplex is gebouwd naar ontwerp van destijds bekende ontwerper Theo Bosch. Het complex bestaat uit circa veertien woningen, waarvan een deel geschikt is om te bewonen in klein gezinsverband. Het twee- en drielaagse complex is opgebouwd uit twee vleugels aan weerszijde van een tuin, die worden verbonden door middel van een vleugel met de hoofdentree. Voor collectief gebruik zijn de gezamenlijke tuin, centraal in het complex, en twee algemene ruimten. Aan de Herengracht is de gevel golvend met glazen erkers. Aan de Mecklenburgerstraat is de gevel relatief vlakker, met reeksen vensters van verschillend formaat.

Literatuur: Smit 2006, p. 186

Foto: 10 juni 2021

121, 122

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c32

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex ouderenwoningen in Leiden Zuidwest

Ontwerper: Zuiderhoek v.d. Veen BV te Baarn

Adres: Rigolettohof 1-34 (even en oneven nummers)

Bouwjaar: 1981-1982

Omschrijving: Wooncomplex, begin jaren tachtig van de twintigste eeuw gebouwd in een naoorlogse wijk, de Fortuinwijk in Leiden Zuidwest. Het complex is oorspronkelijk gebouwd als een project ouderenwoningen, verdeeld over vier locaties in Leiden Zuidwest. Een tweede vergelijkbaar ontworpen complex is gerealiseerd aan het Lisztpad.

Kleinschalig wooncomplex, waarbij de gevelcompositie en plattegrond uitdrukking geven aan een schakeling van meerdere woningen. Afwisseling van baksteen en hout aan gevel. Afgeknotte dakvorm met donkere afdekking. Grote samenhang tussen ordening van bouwvolume, woningtypologie en inrichting van de openbare ruimte (collectieve tuin met padenstructuur), waardoor de indruk van een hofje is ontstaan. Langs het toegangspad staat een lichtarmatuur met witte bol. Door diagonale schikking ten opzichte van straatruimte onderscheidt het complex zich van de omgeving, die orthogonaler is ontworpen met stroken wel evenwijdig aan straat. Het Rigolettohof is een kenmerkend voorbeeld van bebouwen van 'lege' gebieden in naoorlogse wijken. Bij die latere invulling week het bouwplan af van een eerder voorstel waarbij aan bebouwing voor een bibliotheek werd gedacht.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 1 december 1981, p. 4; *Leidsch Dagblad*, 28 januari 1982, p. 4; *Stadswerk*, nr. 14, november 1985, p. 5

Archief: Bouwdossier BV 1981-017095 (pdf 27, 55 en 56) (Brahmslaan 4)

Foto: 8 oktober 2021

123, 124

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c33

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex ouderenwoningen in Leiden Zuidwest

Ontwerper: Zuiderhoek v.d. Veen BV te Baarn

Adres: Lisztpad 1-53 (oneven nummers)

Bouwjaar: 1981-1982

Omschrijving: Wooncomplex, begin jaren tachtig van de twintigste eeuw gebouwd in een naoorlogse wijk, de Fortuinwijk in Leiden Zuidwest. Het complex is oorspronkelijk gebouwd als een project ouderenwoningen, verdeeld over vier locaties in Leiden Zuidwest. Een tweede vergelijkbaar ontworpen complex is gerealiseerd aan het Rigolettohof.

Kleinschalig wooncomplex, waarbij de gevelcompositie en plattegrond uitdrukking geven aan een reeks individuele woningen. Afwisseling van baksteen en hout aan gevel. Afgeknotte dakvorm met donkere afdekking. Grote samenhang tussen ordening van bouwvolume, woningtypologie en inrichting van de openbare ruimte (collectieve tuin met padenstructuur), waardoor de indruk van een hofje is ontstaan. Door de diagonale schikking ten opzichte van straatruimte onderscheidt het complex zich van de omgeving, die orthogonaler is ontworpen. Kenmerkend voorbeeld van bebouwen van 'lege' gebieden in naoorlogse wijken.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 1 december 1981, p. 4; *Leidsch Dagblad*, 28 januari 1982, p. 4; *Stadswerk*, nr. 14, november 1985, p. 5

Archief: Bouwdossier BV 1981-017095 (pdf 27, 55 en 56) (Brahmslaan 4)

Foto: 22 oktober 2021

125, 126

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2c34

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex met HAT-eenheden

Ontwerper: Architectenbureau Klarenbeek

Adres: Veerhuis 2-176

Bouwjaar: 1974-1975

Omschrijving: Wooncomplex 't Veerhuis, bestemd voor de huisvesting van alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens. Zogeheten 'HAT-eenheden', ook wel 'Van Dam-eenheden' genoemd, naar de politicus Marcel van Dam die betrokken was bij de invoering van deze woonvorm. Gerealiseerd in opdracht van de Stichting Huisvesting Werkende Jongeren. Het is het allereerste nieuwbouwproject van de stichting. Na een pleidooi bij het ministerie ontving de stichting als een van de eerste in Nederland de toestemming om bij wijze van 'experimenteerproject' het complex te realiseren. Die toestemming hield in dat het Rijk subsidie beschikbaar stelde in het kader van de Nota huisvesting alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens (1975). De typologie is een experimentele typologie doelgroepenwoningen na de bouw van studentenhuisvesting en ouderenwoningen in de naoorlogse periode. Doel was met de bouw van kleinschalige woningen een alternatief te bieden voor de reguliere grotere woningen voor gezinnen.

Het nieuwbouwcomplex is gesitueerd aan het water bij Utrechtse Veer. Het is vijf en zes bouwlagen hoog, plat afgedekt en de gevels zijn opgemetseld uit baksteen. De individuele eenheden zijn aan de gevel zichtbaar door de gevelindeling met vensters en individuele balkons. Bij de oplevering in 1975 bevatte het complex 81 woningen, voor werkende jongeren en mensen met een migratieachtergrond. Marcel van Dam verrichtte de opening. Literatuur: Aalbrecht Wagenaar 2020, p. 38-43, 124-126.

Foto: 28 oktober 2021

127, 128

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1c35

Type: Gebouwd, woningen

Object: Gebouw voor volwassenenonderwijs met bovenwoningen

Ontwerper: Heleen Jonkman, architectenbureau Jonkman Klinkhamer

Adres: Maresingel 54, 54a-54n, Marnixstraat 2a-2u

Bouwjaar: 1989

Omschrijving: Multifunctioneel complex, oorspronkelijk gebouwd met woningen en een voorziening voor volwasseneneducatie. Het gebouw is het eerste nieuwbouwcomplex dat is gerealiseerd in opdracht van woningbouwvereniging De Sleutels (een fusie van 1 januari 1988 van drie kleinere corporaties). De combinatie woningen en volwasseneneducatie ontstond uit financiële overwegingen. De gemeente was medefinancier van het project. Volgens een krantenbericht uit de bouwtijd was het 'voor het eerst in Nederland dat speciaal voor deze vorm van onderwijs een nieuwe school werd gebouwd' (*Leidsch Dagblad*, 23 februari 1990)

Het voormalige gebouw voor beroepsonderwijs aan volwassenen, bestond oorspronkelijk uit zes lokalen en aanvullende verblijfsruimtes, met daarboven 18 driekamerwoningen. Gevel met galerij waarop balkons aan de singelzijde is gekromd en volgt de vorm van de Maresingel. De achttien woningen en de ruimtes voor volwasseneneducatie zijn gebouwd op de gehandhaafde onderbouw van een eerdere school op deze locatie: de Marnix van St. Aldegondeschool. De plint met donkere baksteen en lichtere banden refereert aan die oudere bouw. Op die plint is een plat afgedekt volume van in totaal vier bouwlagen gerealiseerd.

De onderwijsinstelling bood opleidingsmogelijkheden aan volwassenen. Drie instellingen hadden zich in het gebouw verenigd. Een van de opleidingen was de Stichting Studiehuis Leiden en Omgeving die zich richtte op een opleiding voor volwassenen die uitsluitend lagere school hadden of een niet afgemaakte vervolgopleiding. En op cursussen aan 'buitenlandse vrouwen die moeilijk de deur uitkomen', aldus een artikel over de opening in het *Leidsch Dagblad* van 16 februari 1990. Daarnaast was er een stichting die geen cursussen gaf, maar wel adviseerde: bijvoorbeeld over de vrouwenvakschool.

Het gebouw is ontworpen door Heleen Jonkman, van architectenbureau Jonkman Klinkhamer. Toenmalig wethouder Henriëtte van Dongen (later Van der Linden) voerde een vrouwenvoorkeursbeleid zodat vrouwelijke architecten voorrang kregen bij de Leidse scholenbouw. Op 17 november 1988 sloeg ze de eerste paal voor de nieuwbouw.

Het gebouw dat een uiting is van de emancipatiebeweging van vrouwen, werd 22 februari 1990 geopend door toenmalige minister Jo Ritzen (Onderwijs).

Literatuur: *Leidsch Dagblad* 2 februari 1988; *Leidse Courant* 18 november 1988; *Leidsch Dagblad*, 16 februari 1990; *Leidsch Dagblad*, 23 februari 1990

Foto: 11 augustus 2021

129, 130

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1d1

Type: Groenvoorziening

Object: Ankerpark

Ontwerper: E. Cornet, Dienst Groenbeheer Leiden

Adres: Oostsingel

Bouwjaar: 1978-1980

Omschrijving: Ankerpark, buurtpark in de binnenstad, gerealiseerd als onderdeel van de groene gordel rond de binnenstad. Aangelegd als park in verband met de sanering van het gebied Herengracht-Zijlsingel. Gerealiseerd op het voormalige terrein van de Koninklijke Nederlandse Grofsmederij die in de jaren 1970 haar werkzaamheden stopte. Van het oude gebouwencomplex is een voet van een gemetselde schoorsteen behouden, en onderdeel geworden van het park. In de nieuwe inrichting zijn door terreinhoogtes verwijzingen gemaakt naar het voormalige bolwerk van de vestingwerken. Aangeplant zijn een rij kastanjes langs een wandelpad. Onderdeel van het parkontwerp (en parkaanleg) is een kinderspeelgelegenheid. De realisatie rond 1980 geeft uitdrukking aan de tendens om de gordel langs de singel rondom de binnenstad te vergroenen en onderdeel te maken van een recreatiezone. Thans wordt de groene gordel het Singelpark genoemd. Recentelijk is het park opnieuw ingericht.

Literatuur: *Binnenstadsblad Leiden*, maart/april 1980, p. 9-11; Backer 1998, p. 333; Smit 2010 p. 220

Foto: 11 augustus 2021

131, 132

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1d2

Type: Groenvoorziening

Object: Blekerspark

Ontwerper: N.A. van Beest, Dienst Groenbeheer Leiden

Adres: Oude Herengracht

Bouwjaar: 1987

Omschrijving: Blekerspark, buurtpark in Verversbuurt. Gerealiseerd op het voormalige terrein van de Gemeentewerf (Stadshulpwerf), en daarvoor de vestingwal. Aangeplante eiken zijn onderdeel van de nieuwe parkaanleg. Onderdeel van het parkontwerp (en parkaanleg) is een kinderspeelgelegenheid. De realisatie van het park in 1987 geeft uitdrukking aan tendens om de gordel langs de singel rondom de binnenstad te vergroenen en onderdeel te maken van een recreatiezone. Recentelijk is in het park grootonderhoud uitgevoerd.

Literatuur: *Binnenstadsblad Leiden*, maart/april 1980, p. 9-11; Backer 1998, p. 334

Foto: 4 juni 2021

133, 134

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1e1

Type: Infrastructuur

Object: Speelstraat

Ontwerper: Gemeentewerken

Adres: Temminckstraat

Bouwjaar: 1970 (herinrichting)

Omschrijving: De Temminckstraat werd rond 1970 heringericht om deze kindvriendelijker te maken. Voorbeeld van het weren van de auto en de straat teruggeven aan de bewoners.

Uiting van het vergroten van de leefbaarheid in de bestaande wijken. Aan het begin van de straat zijn parkeervakken. Via een vernauwing is toegang tot de straat. In de straat zelf zijn plantsoenen gemaakt waardoor de verkeersruimte een meanderende richting kreeg. Met de herinrichting van de Temminckstraat en de naastgelegen Suringarstraat realiseerde Leiden een vroeg voorbeeld van speelstraten in Nederland. De speelstraat is te beschouwen als een voorloper van het woonerf. Later is de inrichting van de straat aangepast.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 10 april 1970, 1 maart 1971

Foto: 4 juni 2021

135, 136

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1e2

Type: Infrastructuur

Object: Spielstraat

Ontwerper: Gemeentewerken

Adres: Suringarstraat

Bouwjaar: 1970 (ca.)

Omschrijving: De Suringarstraat werd rond 1970 heringericht om deze kindvriendelijker te maken. Voorbeeld van het weren van de auto en de straat teruggeven aan de bewoners. Uiting van het vergroten van de leefbaarheid in de bestaande wijken. Aan het begin van de straat zijn parkeervakken. Via een vernauwing is toegang tot de straat. In de straat zelf zijn plantsoenen gemaakt waardoor de verkeersruimte een meanderende richting kreeg. Met de herinrichting van de Suringarstraat en de naastgelegen Temminckstraat realiseerde Leiden een van de eerste speelstraten in Nederland. De speelstraat is te beschouwen als een voorloper van het woonerf. Later is de inrichting van de straat aangepast.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 10 april 1970, 1 maart 1971

Foto: 4 juni 2021

137, 138

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1f1

Type: Water

Object: Kadewerken met gracht

Ontwerper: Gemeentewerken Leiden

Adres: Waardgracht

Bouwjaar: 1978-1980 (ca.)

Omschrijving: Kadeherstel Waardgracht. De Waardgracht werd niet gedempt maar gerestaureerd. Aanvankelijke plannen voor dempen bij de herontwikkeling van het gebied Herengracht/Zijlsingel uit de jaren 1960 gingen niet door. De kaden zijn eind jaren 1970 vernieuwd. De lage kaden boden in dit zeventiende-eeuwse stadsdeel makkelijker toegang tot het water dan elders in de stad, de zogenaamde walstoepen met trapjes naar het water waren hier dan ook niet nodig. Bij het kadeherstel zijn deze walstoepen dan ook niet toegepast. Langs de huidige gemetselde kaden zijn plekken voor het aanleggen boten. Kadeherstel was belangrijk deel van de stadsverbetering evenals de vernieuwing van de riolering. In het gebied Herengracht – Zijlsingel was het kadeherstel essentieel onderdeel van het streven naar historische continuïteit, in samenhang met de bebouwing. Een voetgangersbrug met aan weerszijden gemetselde trappen is onderdeel van de fijnmazige wandelstructuur in de buurt.

Literatuur: *Binnenstadsblad Leiden* oktober /november 1979, p. 7-9

Archief: ELO beeldbank PV8646.3

Foto: 10 juni, 7 november 2021

139, 140

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H2f2

Type: Water

Object: Trekvliet bij Witte Singel

Ontwerper: Gemeentewerken Leiden

Adres: Trekvliet, bij Maliebaan

Bouwjaar: 1982-1984 (open graven water)

Omschrijving: Trekvliet tussen Maliebaan en Rijn en Schiekade. Een deel van de Trekvliet is een uiting van het weer open graven van gedempte grachten en waterlopen in de binnenstad in de periode 1970-1990. In 1971-1972 was een stuk van de Trekvliet gedempt vanwege de voorgenomen aanleg van een verkeersweg. De wegenplannen uit de zestiger jaren, waarbij verkeerswegen als 'tangenten' rond (door) het centrum waren bedacht, werden halverwege de jaren 1970 afgesteld. In 1984 werd het gedempte deel weer open gegraven vanwege nieuwe inzichten. Dit gebeurde in samenhang met de universiteitsbouw in het gebied tussen Maliebaan en Witte Singel.

Literatuur: *Stadswerk*, april 1983, nr. 4, p. 6-13

Foto: 28 oktober 2021

141, 142

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1f3

Type: Water

Object: Zijlpoortsbrug, brug nummer 68

Ontwerper: Maarten Struijs

Adres: Brug over Herensingel, ten oosten van Zijlpoort

Bouwjaar: 1991-1992 (nieuw deel)

Omschrijving: De brug over de Herensingel, ten oosten van de Zijlpoort, heeft een lange geschiedenis. In 1991-1992 is de brug volledig vernieuwd. Daarbij kwam de metalen ophaalbrug naar ontwerp van Maarten Struijs tot stand. De gemetselde bogen zijn inclusief fundering geheel vervangen naar ontwerp van de oorspronkelijke brug, en onderdeel van het ensemble. Het beweegbare nieuwe deel, de ophaalbrug, heeft een zelfstandige kwaliteit. De brug is belangrijk onderdeel van een zichtlijn richting de Zijlpoort.

Het nieuw gebouwde brugdeel uit 1992 bestaat uit twee tegenover geplaatste hameistijlen met elk een balansarm die met een trekstang aan het brugdek zijn verbonden. Het bewegende brugdek is op diagonale wijze in twee helften verdeeld. Daardoor heeft het bij openen een verrassingseffect. De aansluiting van de beide driehoekige brugdekhelften heeft een kartelrand die voor het langzame verkeer goed zichtbaar is. Het contragewicht van de balansarm is visueel geaccentueerd met een driehoekige vorm die kleurig geschilderd is. De vormgeving van de brug en het verrassingseffect versterken het belang van de brug als langzaam verkeersroute. Het benadrukken van het belang van voetgangers en fietsers in de binnenstad was een uiting van een tendens zoals die zich vanaf de jaren 1970 in de Leidse binnenstad had ontwikkeld. De uitgesproken eigentijdse vormgeving van de brug benadrukt het belang dat de gemeentelijke diensten hechten aan eigentijdse vormgeving, in plaats van historiserende bouw in de binnenstad. De brug is onderdeel van een Rijksmonument, RM24724 (sinds 1968)

Literatuur: Starckenburg, *Cultuurhistorische notitie Zijlpoortsbrug*, ELO 2020

Foto: 4 juni 2021

143, 144

Wijk: Bestaande stad

Nr.: #H1f4

Type: Water

Object: Kadewerken met gracht

Ontwerper: Gemeentewerken Leiden

Adres: Oranjegracht

Bouwjaar: 1978-1980 (ca.)

Omschrijving: Kadeherstel Oranjegracht. De gracht werd gerestaureerd. De kaden zijn eind jaren 1970 vernieuwd en verhoogd. Onderdeel van gemetselde kaden zijn de zo voor Leiden typerende walstoepen, gemetselde trappen die gemakkelijk toegang boden tot het water ten behoeve van huishoudelijk gebruik zoals wassen. Ze kwamen overal in de stad voor, maar nauwelijks in de oostelijke stadsuitbreiding uit 1659 waar het gebied Herengracht/Zijlsingel deel van uitmaakt. Van oudsher bevonden zich aan de Oranjegracht vanwege de lage kaden geen walstoepen. Na vernieuwing van de kaden in de jaren 1970, waarbij deze verhoogd werden, zijn ze wel toegepast. Een brug bij de Groenesteeg is onderdeel van de verkeersstructuur in de buurt. Kadeherstel was belangrijk deel van de stadsverbetering evenals de vernieuwing van de riolering. In het gebied Herengracht – Zijlsingel was het kadeherstel essentieel onderdeel van het streven naar historische continuïteit, in samenhang met de bebouwing.

Literatuur: *Binnenstadsblad Leiden* oktober/november 1979, p. 7-9

Morskwartier

Cultuurhistorische kenmerken

Kernwaarden Morskwartier

De cultuurhistorische kwaliteiten van de bebouwing en gebieden uit de jaren 1970 en 1980 in het Morskwartier worden hierna op hoofdlijnen genoemd. Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Typerende kenmerken zijn:

Algemene historische waarde

Het streven naar kleinschaligheid, individualiteit en intimiteit als wooncultuur komt op een kenmerkende manier tot uiting in de woonerfbuurten Koppelstein en De Bockhorst. Dit komt op samenhangende wijze tot uitdrukking in stedenbouwkundige aanleg en architectuurtypologie.

Waarde gebruikshistorie

Een kenmerkende uiting van commerciële bouw uit de jaren 1970 en 1980 van de twintigste eeuw is de bebouwing van de kantorencluster Verbeekstraat. Die gebouwen zijn individueel vanwege de herinneringswaarde, typologie en architectonische ontwerp kwaliteit van waarde, zowel als ensemble in samenhang met de stedenbouwkundige situering.

Samenhangwaarde

Een kenmerkend ensemble van de doorwerking van de industriële bouw uit de naoorlogse periode is het ensemble van de woonflats Jan Luykenlaan en het park Park Kweeklust.

Foto: 2 juni 2021

145, 146

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11a1

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Schoolgebouw voor speciaal onderwijs

Ontwerper: F.A. Temme, gemeentearchitect Gemeente Leiden

Adres: Robijnstraat 100

Bouwjaar: 1977

Omschrijving: School voor speciaal onderwijs Auris de Weerklank. De school is in 1977 oorspronkelijk gebouwd voor het lager- en kleuteronderwijs aan kinderen met taalontwikkelingsstoornis: destijds omschreven als 'slechthorende en spraakgebrekkige kinderen'. De gevel is een collage van materialen en kleuren: platen van gewassen beton, gemetselde delen (deels rond gemetseld), en houten kozijnen en kleurige panelen. De kleurige panelen ogen als trespas, een relatief nieuw bouw materiaal in deze periode. Elk compositorisch element in de gevel is als een zelfstandig onderdeel expressief gemaakt: door contrasten in materialen, texturen, vormen en kleuren. Door de collagemethode in de gevel kenmerkend voor de bouwperiode. Door de toepassing van gevelplaten en kunststof in de gevel van belang voor de ontwikkeling van de bouwtechniek en bouwmaterialen.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 11 maart 1977 en 25 november 1977; *de Architect*, jrg. 11, 1980, nr. 5, p. 65-70

Foto: 4 juli 2021

147, 148

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11a2

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Schoolgebouw

Ontwerper: F.A. Temme, gemeentearchitect Gemeente Leiden

Adres: P.C. Hoofthooflaan 12

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Basisschool de E.L.S.; de Eerste Leidse Schoolvereniging. Ontworpen door gemeentearchitect F.A. Temme. Openbare basisschool, met kenmerkende daklichten en dakschilden. Afwisseling van baksteen gevels, betonnen lateien en geveldelen met houten betimmering. L-vormige vensters met donkere kleurige kozijnen. In klaslokalen eveneens lichte baksteen zichtbaar toegepast. Gebouwd met een kleuterklas. Bij opening van school in 1978 een kunstwerk van beeldend kunstenaar Jaap Eerland op speelplaats.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 25 november 1978

Foto: 4 juli 2021

149, 150

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11a3

Type: Gebouwd, sociale voorzieningen

Object: Buurtbibliotheek

Ontwerper: W. den Haring, gemeentearchitect Gemeente Leiden, in samenwerking met Architecten AIV B.V. ingenieurs

Adres: Robijnstraat 4

Bouwjaar: 1981

Omschrijving: Openbare bibliotheek, buurtbibliotheek in Morskwartier, gesitueerd in het wijkcentrum. Kleinschalig gebouw, afwisselende volumes in een en twee bouwlagen. De entree wordt geaccentueerd door een kleurige luifel geïntegreerd met gemetselde muren met een zitelement en een plantenbak en een vaste lichtarmatuur met bolvormige kap. Aan de andere zijde heeft het gebouw een groot balkon op de verdieping. De gevel is een combinatie van lichte gemetselde gevelsteen en gevelbeplating met lichte platen (trespa). Trespa was een relatief nieuw bouw materiaal. Door de toepassing van experimentele bouwmaterialen is het gebouw van belang voor de ontwikkeling van bouwtechniek in deze periode.

Het gebouw representeert het ideologische programma uit die tijd toen multifunctionele wijkcentra werden opgezet die een emancipatoir doel hadden. Het waren ontmoetingscentra voor burgers waar men van elkaar kon leren en waar op een laagdrempelige wijze ook de overheid en burger met elkaar in contact konden komen. De bibliotheken kregen zo'n rol. Men leende er niet alleen boeken, het waren ook activiteitencentra. Na de bibliotheekwet van 1975 ontstond in Nederland een fijnmazig netwerk van centrale bibliotheken met daaraan verbonden allerlei buurtfilialen. Thans is het gebouw niet meer als bibliotheek in gebruik en wordt het verhuurd aan een lokale vereniging.

Literatuur: *Stadswerk*, februari 1989, nr. 24, p. 8-10

Archief: Bouwvergunning BV 980262; Bouwdossier BV 1981-016877

Foto: 2 juni 2021

151, 152

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11b1

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: Kantoorgebouw, voormalig GAK-kantoor

Ontwerper: Architectenbureau Hoogeveen en Mastbergen

Adres: Verbeekstraat 1-7

Bouwjaar: 1983-1985

Omschrijving: Het voormalig Gemeenschappelijk Administratie Kantoor (GAK) is opgeleverd halverwege de jaren 1980. Het is onderdeel van een kantoorzone: een monofunctioneel gebied voor kantoren. Het gebouw ligt zeer markant aan de Plesmanlaan, langs een hoofduitvalsweg tussen binnenstad en Rijksweg. Het kantoor was een bundeling van gemeentelijke diensten die voorheen over drie locaties in Leiden gevestigd waren. In het gebouw werd tevens gehuisvest de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD). Vanwege deze functie werd in het gebouw een depot opgenomen voor de stalling van rolstoelen, die door de dienst beschikbaar werden gesteld. Het kantoorgebouw was bestemd voor circa 330 medewerkers.

Het is een kenmerkend kantoorgebouw uit de jaren 1980 vanwege de gevelcompositie met grootschalige en plastisch vormgegeven gevelbeplating, waardoor de expressie wordt vergroot. Deze gevelbeplating in combinatie met de kleine vensters houden verband met de energiehuishouding en daglichttoetreding. Door de toepassing van gevelplaten is het gebouw van belang voor de ontwikkeling van bouwtechniek in deze periode.

Het voormalig GAK-kantoor is ontworpen door Architectenbureau Hoogeveen en Mastbergen. De tuin en terrassen van het kantoor werden aangelegd naar een ontwerp van de destijds zeer bekende, en nationaal toonaangevende, tuinontwerpster Mien Ruys.

Literatuur: *Leidse Courant*, 17 mei 1985; Den Dulk 2017, p. 308; Kuiper 2021

Foto: 2 juni 2021

153, 154

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11b2

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: kantoorgebouw

Ontwerper: ir. H. van 't Hof

Adres: Verbeekstraat 2-14 (even nrs.)

Bouwjaar: 1981

Omschrijving: Voormalig Kantoorgebouw Verbeekstraat 2-14 is oorspronkelijk gebouwd als een vestiging voor het internationale luchtvaartbedrijf Schreiner Airways bv.

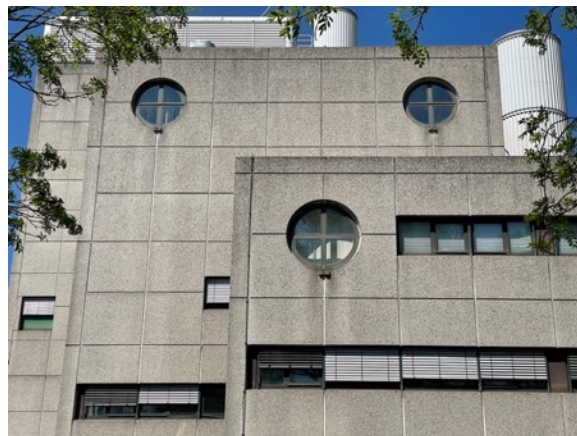
Het kantoorgebouw is opgebouwd als een compositie van volumes. Het is een opgetild volume, de kantoren zijn ondergebracht in volumes die op poten staan. In de plint zijn parkeerruimtes, zodat de kantoren goed bereikbaar waren voor kantoormedewerkers en bezoekers met de auto. Voor een deel is het gebouw omgeven door een waterloop, zodat het zich verbijzondert ten opzichte van de omgeving, en een natuurlijk element wordt geïntegreerd in het ontwerp. De gevelindeling heeft een afwisseling van betonnen constructieve onderdelen en baksteen vullingen. Daartussen liggen de zeer diepe vensters in een horizontale band, soms onderbroken door een venster met een verticale vorm.

Het kantoorgebouw is niet meer met de oorspronkelijke functie in gebruik. Thans (februari 2021) is het in gebruik als woongebouw, voor de huisvesting van kleine huishoudens.

Archief: Bouwvergunning BV 17682 (pdf 4)

Foto: 2 juni 2021

155, 156

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11b3

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: Kantoorgebouw

Ontwerper: F.A. Temme, gemeentearchitect gemeente Leiden

Adres: Plesmanlaan 100

Bouwjaar: 1982-1983

Omschrijving: Kantoorgebouw Plesmanlaan 100 is oorspronkelijk gebouwd voor het Arabisch-Amerikaanse oliebedrijf Aramco (Aramco Overseas Company). Het is onderdeel van de kantorenzone Verbeekstraat, waar vanaf 1980 in korte tijd een concentratie kantoren voor internationale bedrijven werd gerealiseerd. Aramco verhuisde haar bestaande hoofdkantoor van Den Haag naar Leiden. Het kantoor huisvestte circa 650-800 vaste werknemers, daarmee was het een zeer groot bedrijf.

Het kantoor is opgebouwd als een compositie van in bouwhoogte variërende volumes (schijven) rondom een vrijwel vierkante open binnenhof. De gevel is hoofdzakelijk afgewerkt met vlakke lichtgekleurde platen en wordt doorbroken door langgerekte horizontale bandvensters met een donker kozijn, zodat het terugvalt in het gevelbeeld. Met enkele ronde vensters zijn verbijzonderingen gemaakt. De plint is meer open ontworpen met grotere gevelopeningen en deels juist dicht met zwarte doffe geprofileerde platen. Alhoewel het een gevel heeft met een beperkt aantal vormelementen, was het vooral door het uitgesproken witte, schone uiterlijk een opvallende verschijning in het stadsbeeld: als een vorm van moderne zakelijkheid en efficiency en betrouwbaarheid.

Het gebouw staat aan de noordzijde van de kantorenstrook waardoor het een stedenbouwkundige landmark is. Aan twee zijden staat het met de voet in het (gegraven) water. Aan de twee landzijdes is een bijzondere tuinafscheiding aanwezig, met betonnen platen van verschillende afmetingen en afgeschuinde bovenzijde, ronde cirkelvormige bakken (beplant met bomen, struiken, planten) en grote zandkleurige natuurstenen.

Het kantoor is na vertrek van Aramco in gebruik geweest bij het Amerikaanse ingenieursbureau Jacobs. Thans (2021) is het kantoorgebouw niet meer met de oorspronkelijke functie in gebruik.

Literatuur: *Leidse Courant*, 16 april 1982

Foto: 2 juni 2021

157, 158

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11b4

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: Kantoorgebouw

Ontwerper: Architectenburo Neunen

Adres: Verbeekstraat 11-29

Bouwjaar: 1981

Omschrijving: Voormalig kantoorgebouw, gebouwd op een zichtlocatie langs de Albert Plesmanlaan. Onderdeel van een kantorencluster voor internationale bedrijven aan de Verbeekstraat. Het gebouw bestaat uit meerdere volumes, die samen een geheel vormen. Het centrale middendeel is teruggelegd en lager ten opzichte van de twee dwarse zijvleugels. De gevelcompositie is sterk symmetrisch opgezet, met kenmerkende schuine terrasgevels. Lichte gevelbeplating als overstek toegepast doet dienst als zonwering voor terugliggende vensterstroken (bandvensters). Niet meer met oorspronkelijke functie in gebruik; herbestemd tot studentenhuisvesting.

Archief: Bouwdossier BV 1981-017058 (pdf 12)

Foto: 22 juli 2021

159, 160

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c1

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau L. Roggeveen

Adres: Muiderkring 2 v.v.

Bouwjaar: 1971

Omschrijving: Muiderkringflat, hoogbouwflat aan de noordzijde van het Morskwartier.

Grootschalige flat, langgerekt, die een wand vormt langs een deel van het Morskwartier.

Relatief grote balkons. Combinatie van betonnen platen, gemetselde geveldelen en regelmatige gevelindeling geeft ondanks repeterende compositie een plastisch en levendig beeld.

Archief: Bouwdossier BV 1971-010608

Foto: 22 juli 2021

161, 162

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c2

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Jan Luykenlaan

Ontwerper: Groosman en Partners Architecten, Rotterdam

Adres: Jan Luykenlaan, Cruquiuslaan

Bouwjaar: 1971

Omschrijving: Drie flats aan de Jan Luykenlaan, vormen gezamenlijk een wand langs het park Kweeklust. De woningen hebben overwegend aan de parkzijde woonkamers en balkons, aan de andere zijde galerijen. Gevel is regelmatig ingedeeld met reeksen woningen naast elkaar. Op enkele punten wordt de gevel onderbroken door volumes met trappenhuis.

Parkeergelegenheid op een collectief veld langs de plint aan de straatzijde.

Archief: Bouwdossier BV 1971-010692

Foto: 22 juli 2021

163, 164

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c3

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen serviceflat Schouwenhove

Ontwerper:

Adres: Jan Luykenlaan

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Serviceflat Schouwenhove, hoogbouwflat met laagbouwvleugel. Gebouwd als een woonvoorziening voor ouderen. De gevel van het hoogbouwdeel met de appartementen is getrapt ingedeeld. De verdiepingshoogte is aan de kopsgevels afleesbaar aan een betonnen band. In het laagbouwdeel zijn collectieve voorzieningen. Deze vleugel is hoofdzakelijk eenlaags en langs de rand voorzien van een geschakelde ruitvorm.

Literatuur: *Nieuwe Leidsche Courant*, 29 januari 1974, p. 3

Foto: 2 juni 2021

165, 166

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c4

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen Turkooislaan

Ontwerper: Fons Verheijen, Architectenbureau Verheijen, Heuer, De Haan

Adres: Maansteenpad 102-130 (even), Turkooislaan 101-129 (oneven), Turkooislaan 104, 106, Smaragdlaan 95

Bouwjaar: 1988-1989

Omschrijving: Dertig woningen, gebouwd als tien villa's waarin drie wooneenheden met twee autobergingen zijn ondergebracht. Neomodernistische uitstraling met bandvensters, metalen kozijnen, witte architectuur en kubische vormen met plat dak. De gevels zijn voor een deel crème-wit gepleisterd en hebben een onderbouw met zachte tinten, onder andere tegels in blauwe en witte banen. Door die tegels postmodern ogend. Gebouwd op een terrein waar voorheen garages stonden, tegelijk met de renovatie van een nabijgelegen flat, Agaathflat, uit de jaren 1960. Door groepering en vormgeving gekenmerkt als een samenhangende buurt. Onderdeel van de langzame groei van Morskwartier. Gebouwd in de sociale sector. Het project kreeg destijds ruim aandacht in de pers: 'woningwetwoningen als villabouw', over de renovatie: 'We hebben de strijd gewonnen', 'verpauperde flat uit de as herrezen'. Renovatie en nieuwbouw in opdracht van Woningbouwvereniging Leiden.

Literatuur: *Stadswerk*, juni 1988, nr. 22, p. 8-10; *de Architect*, september 1989, p. 127-133; *Leidsch Dagblad*, 27 maart 1990; *Architectuur in Nederland Jaarboek*, 1989-1990, p. 113-114

Foto: 2 juni 2021

167, 168

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c5

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen laagbouw Koppelstein

Ontwerper: Architectenbureau Eijkelenboom, Gerritsen, Middelhoek

Adres: Onafhankelijkheidsweg (o.a.)

Bouwjaar: 1980-1982

Omschrijving: Woningen in laagbouw onderdeel van woonerf. Woningtype eengezinswoningen, ontsluiting vanaf straat/pad. Het complex is gerealiseerd als initiatief van een groep particulieren, die daartoe de stichting Onder Eigen Dak had opgericht. Actief binnen de stichting waren drie wethouders (van de VVD, PvdA en CDA). Het project is te beschouwen als een vervolg op het particulier initiatief in de Merenwijk, waar de Stichting Eigen Haard het voortouw had genomen bij de realisatie van de Duinen en Dalenbuurt. Het project is een voorbeeld van participatie in het Morskwartier.

Samenhangend ensemble van woningen en inrichting openbare ruimte (woonpad, parkeerplein). Overwegend twee bouwlagen met kap. Kenmerkende stedenbouw door kleinschaligheid, woonstraten, parkeren op pleinen. Kenmerkende architectuur door combinatie gevelmaterialen baksteen en hout en betonpan. Kleine volumes levendige gevel. Tuin is overgangsgebied woning en straat. Schilderwerk creëert eenheid in woonerf, en specifieke kleur creëert buurten binnen het ensemble. Centraal pad heeft verspringing bij waterloop, een pleintje dat uitnodigt tot verpozing en ontmoeting, in centrum van buurt.

Archief: ELO SA-V 2900

Foto: 2 juni 2021

169, 170

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c6

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen werkende jongeren Koppelstein

Ontwerper: Architectenbureau Eijkelenboom, Gerritsen, Middelhoek

Adres: Smaragdlaan, Gandhistraat, Onafhankelijkheidsweg

Bouwjaar: 1980-1982

Omschrijving: Huisvesting werkende jongeren als onderdeel van woonerf. Samenhangend ensemble van woningen en inrichting openbare ruimte. Wooncomplex van 112 tweekamerappartementen voor werkende jongeren in gestapelde bouw van 4 tot 5 bouwlagen. Gegroepeerd als een poortgebouw tussen woonerf en rest van Morskwartier. Doorgang in wand geeft toegang tot toegangsplein (Onafhankelijkheidsweg) als begin centrale pad door buurt. Kenmerkende architectuur door combinatie gevelmaterialen baksteen, gekleurde platen en betonpan. Kleine eenheden in levendige gevel verkleinen de relatief grote schaal van het complex. Het schilderwerk creëert eenheid in het wooncomplex. Het plein is een overgangsgebied tussen het complex en de rest van woonbuurt. Gebouwd als zogeheten HAT-eenheden met gelden volgens de regeling HAT-eenheden.

Literatuur: Aalbrecht Wagenaar 2020, p. 146

Archief: ELO SA-V 2900

Foto: 2 juni 2021

171, 172

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c7

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen sociale sector De Bockhorst

Ontwerper: Centrum voor sociale woningbouw, de Bilt

Adres: Bassonstraat, Pieter van der Aastraat (onder andere)

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Woningen in de sociale sector (woningwetwoningen) als onderdeel van De Bockhorst. Gebouwd aan de zuidoostzijde van de Bockhorst. De woningen zijn gebouwd in opdracht van De Goede Woning. De verkaveling voor de buurt werd geleverd door gemeente. Deze woonbuurt heeft het karakter van een woonerf. Buurtrand met groene strook met waterloop en wandelpaden versterkt als begrenzing het buurtkarakter. De woningen in de sociale sector zijn omstreeks 1978 gerealiseerd naar ontwerp van Centrum voor sociale woningbouw. Het zijn hoofdzakelijk eengezinswoningen, met een zolder gedekt door een pannendak.

Archief: ELO SA-V 2900

Foto: 2 juni 2021

173, 174

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11c8

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen premiekoop De Bockhorst

Ontwerper: Architectenbureau Hopman, Delft

Adres: Hugo van Woerdenstraat, e.a., Bockhorst west

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Woningen in de premiekoop sector als onderdeel van De Bockhorst. Het ontwerp voor de verkaveling werd getekend door de gemeente. Het woningontwerp voor de premiekoopwoningen is getekend door Architectenbureau Hopman. De buurt heeft het karakter van een woonerf. Parkeren op parkeerpleinen. Het Luchtmansplein is het centrale plein van buurt, met onderdoorgang. De groene strook met waterloop en wandelpaden langs de buurt heeft het karakter van een rand.

Archief: ELO SA-V 2900

Foto: 22 juli 2021

175, 176

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11d1

Type: Groenvoorziening

Object: Uitbreiding Begraafplaats Rhijnhof

Ontwerper: Mien Ruys

Adres: Laan te Rhijnhof 4

Bouwjaar: 1979-1982

Omschrijving: Uitbreiding van de begraafplaats Rhijnhof in de vorm van een eiland. Dit nieuwe deel was bestemd voor graven van alle gezindten. Dit deel van de begraafplaats staat bekend onder de naam 'Tuin van Mien Ruys'. Ontworpen door de nationaal bekende tuinarchitect Mien Ruys in 1979-1980, in 1982 in gebruik genomen. Dit deel van de begraafplaats is aangelegd aan de noordwestzijde van de begraafplaats op een eiland en bestaat uit meerdere thematische tuinen. Deze staan nu bekend als de Zwanen Hof, de Vlinder Hof, de Bloemen Hof en de Leidse Hof. Met hagen zijn vakken gemaakt voor de graven waardoor intieme ruimte ontstaat. Een geometrische padenstructuur is aangelegd. Banken bieden een plek waar bezoekers de overledene kunnen gedenken.

Andere delen van de begraafplaats zijn ouder en nieuwer. De begraafplaats zelf werd in 1910 geopend, naar ontwerp van W.C. Mulder. Tot 1966 lag de begraafplaats binnen de gemeentegrens van Oegstgeest, daarna van Leiden.

Literatuur: Theelen Bos 2005, p. 59; Den Dulk 2017, p. 308

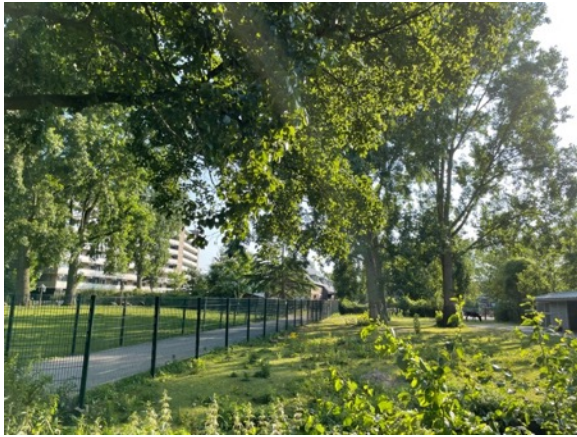

Foto: 22 juli 2021

177, 178

Wijk: Morskwartier

Nr.: #11d2

Type: Groenvoorziening

Object: Park Kweeklust

Ontwerper: Peter Bollen, Gemeente Leiden

Adres: Lage Morsweg, Jan Luykenlaan

Bouwjaar: na 1973

Omschrijving: Park Kweeklust, groenvoorziening in het Morskwartier. Aangelegd na 1973 als een parkzone met aan noordzijde hoge flats als een wand. De aanleg van het park is afgestemd op de inrichting van de openbare ruimte rondom de flats (corporatiebezit). Het vormt daar een geheel mee. Bij het ontwerp kregen de omwonenden van onder meer de bewoners uit de flats langs de rand van het park inspraak. Bij de aanleg was er sprake van dat de boerderij in het park zou worden herbestemd tot wijkgebouw, maar dat plan werd niet uitgevoerd. Gerealiseerde elementen van het ontwerp zijn onder meer vijverpartijen, een veeweide en speelweiden. Het gebied wordt doorsneden door langzaam verkeerpaden en waterlopen, evenals buurtroutes.

Literatuur: Bekkers 1998, p. 111-112

Archief: ELO beeldbank VII PL-44A1; VII PL-44A6

Waardeiland

Cultuurhistorische kenmerken

Kernwaarden van Waardeiland

Wat zijn de cultuurhistorische kernwaarden van Waardeiland? Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Hieronder worden die in het kort benoemd.

Algemene historische waarden

Waardeiland is cultuurhistorisch van belang als uiting van de verandering van dicht bij de binnenstad gelegen gebieden voor woningen in het duurdere segment, en daarmee een streven om meer woningdifferentiatie in de gehele stad te bereiken. Het is door vanwege de duurdere woningen een bijzondere uiting van de toenmalige tendens om nieuwe woonwijken buiten de stadssingels te bouwen.

Waarde gebruikshistorie

De ruimtelijke samenhang op het eiland en de begrenzing versterken bij de bewoners het 'eilandgevoel', en kan een gevoel van verbondenheid versterken.

Objectwaarde

Van grote architectuurhistorische waarde zijn de woningen uit de eerste en tweede bouwfase van het Waardeiland, vanwege de hoge ontwerp kwaliteit.

Als grootschalige woonbuurt ontworpen door een Amerikaans architectenbureau en Amerikaans bureau voor landschapsarchitectuur uit de bouwperiode 1970-1990 zeldzaam in Leiden en ook in de rest van Nederland.

Samenhangwaarde

Van grote stedenbouwkundige waarde vanwege de samenhang tussen stedenbouw, architectuur en landschapsarchitectuur, waardoor de buurt een sterk samenhangend karakter heeft. Deze samenhang geeft de wijk typerende ruimtelijke karakteristieken die afwijken van de gangbare Nederlandse nieuwbouwwijk uit die tijd. Het Waardeiland doet denken aan een Amerikaanse *suburb* door het royale kijkgroen, de introverte opzet doordat de woningen van de straat zijn afgewend, en de prominente rol van de auto in de verkeersstructuur van het eiland.

Foto: 4 juni 2021

179, 180

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1c1

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Fisher Friedman Associates, San Francisco, USA

Adres: Oxfordlaan, Krefeldlaan

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Eengezinswoningen langs doodlopende straten. De woningen zijn gerealiseerd als eerste bouwfase van het Waardeland, gebouwd op het westelijk deel van Waardeiland.

Woningen liggen met garages en enigszins gesloten gevel georiënteerd op straat.

Afwisselende korte stroken, maximaal tweelaags. Plastische gevels, gemetseld, dakschilden afgedekt met donkere pannen. Gemetselde schoorstenen, onderdeel van massawerking, oorspronkelijk afgedekt door gebogen metalen plaat.

Literatuur: Wel Soeters 2020

Foto: 4 juni 2021

181, 182

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1c2

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Fisher Friedman Associates, San Francisco, USA

Adres: Aletta Jacobslaan

Bouwjaar: 1977

Omschrijving: Woningen, gerealiseerd als tweede bouwfase uitvoering woningen op Waardeiland. Oostelijk deel van Waardeiland. Langere stroken langs straat, gemiddeld drielaags. Garage inpandig in verdiept liggende plint. Verglaasde trappen naar entree op eerste bouwlaag. Gevels opgemetseld uit lichte steen, gevelopeningen met donker houtwerk. Afwisselende volumes afgedekt door plat dak of schuine dakschilden met donkere pan.

Literatuur: Wel Soeters 2020

Archief: Bouwdossier BV 1977-014364

Foto: 4 juni 2021

183, 184

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1c3

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Fisher Friedman Associates, San Francisco, USA

Adres: Domela Nieuwenhuislaan

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Woningen met aan een zijde laag doorschietende kap met garage op Waardeiland. Gevels opgemetseld uit baksteen, met inspringende en uitspringende delen door garage. Volumes afgedekt door dakschilden met donkere pan en gemetselde schoorsteen.

Literatuur: Wel Soeters 2020

Archief: Bouwdossier BV 1977-014364

Foto: 4 juni 2021

185, 186

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1c4

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Fisher Friedman Associates, San Francisco, USA

Adres: Gebrandylaan

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Woningen met woonkamer georiënteerd op het water op het Waardeiland. Gerealiseerd op het zuidelijk deel van Waardeiland. Gevels opgemetseld uit baksteen, betonnen delen, met inspringende en uitspringende delen voor entreeportaal, balkon en arcade. Volumes afgedekt door dakschilden met donkere pan. Relatief dichte koppen van stroken met gemetselde schoorsteen.

Literatuur: Wel Soeters 2020

Archief: Bouwdossier BV 1977-014364

Foto: 4 juni 2021

187, 188

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1d1

Type: Groenvoorziening

Object: Groenstructuur Waardeiland

Ontwerper: Anthony M. Guzzardo, San Francisco (USA)

Adres: Waardeiland

Bouwjaar: 1974 (vanaf)

Omschrijving: Groenaanleg in de buurt Waardeiland. Door de hele buurt verweven ligt openbaar groen, dat tot stand is gekomen met een bijzondere opdrachtgeverssituatie. Net als de bebouwing op Waardeiland was ook de openbare ruimte gerealiseerd op particulier initiatief. Bijzonder is eveneens dat de perceelgrenzen bij enkele woningen oorspronkelijk niet samenvielen met de gerealiseerde terreinafscheiding (zoals een heg of schutting) maar doorliep tot aan het collectieve deel. De plantsoenen zijn door hele wijk gerealiseerd. Door het plantsoen loopt een stelsel voetpaden. Langs een groot deel van de buurt een (openbare) groene rand. Kenmerkend aan de groenaanleg is daarnaast het tracé van waterlopen, groene velden voorzien van lage heuvels, en (inmiddels) volwassen beplanting in de vorm van bomen. De aangelegde niveauverschillen door middel van een laag grastalud zijn oorspronkelijk. Beplanting is een essentieel onderdeel van de wijkaanleg. Nadat het groen lange tijd in beheer is geweest bij een aparte stichting, is het sinds 1997 in beheer bij de gemeente.

Literatuur: Wel Soeters 2020, p. 124-131

Foto: 4 juni 2021

189, 190

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1d2

Type: Groenvoorziening

Object: Park met fontein Waardeiland

Ontwerper: Anthony M. Guzzardo, San Francisco (USA)

Adres: Laan der Verenigde Naties

Bouwjaar: 1974 (vanaf)

Omschrijving: Park rond een vijver met fontein aan de Laan der Verenigde Naties. Het park functioneert als bijeenkomst ruimte voor bewoners van Waardeiland. De vijver (verbreding aan einde van waterloop) is in stedenbouwkundig opzicht een centraal punt van het noordwestelijke deel van de woonbuurt op het Waardeiland. De beplanting is een essentieel onderdeel van de wijkaanleg.

Literatuur: Wel Soeters 2020, p. 124-131

Foto: 4 juni en 20 oktober 2021

191, 192

Wijk: Waardeiland

Nr.: #J1e1

Type: Water

Object: Domela Nieuwenhuisbrug Waardeiland

Ontwerper:

Adres: Domela Nieuwenhuislaan

Bouwjaar: 1980

Omschrijving: Domela Nieuwenhuisbrug, bestemd voor langzaam verkeer, als ontsluiting van het Waardeiland. De Domela Nieuwenhuisbrug is een van de twee vaste toegangen tot het Waardeiland. De brug is in 1980 gerealiseerd. Bij de uitvoering ervan was aannemersbedrijf Dijker en Pijl BV, ir. M. van Eck betrokken. De Domela Nieuwenhuisbrug is een vaste plaatbrug, met flauw gebogen brugdek, en een betonconstructie. De geschilderde houten balustrade heeft de vorm van een reeks van dukdalven. De brug is gebouwd in opdracht van een organisatie, de V.O.F. Waardeiland, vanwege de bijzondere eigendomsverhoudingen op het Waardeiland (ook het onderhoud van het groen was ondergebracht bij een aparte organisatie). Die organisatie was ook onderhoudsplichtig. Sinds 1997 heeft de gemeente de brug en het groen in onderhoud. De andere brug tot het eiland, de oudere Kettingbrug (1969), is een vaste brug die werd gerealiseerd als ontsluiting van het eiland toen het nog een gebied voor bedrijven was. Die oudere brug is onderdeel van de hoofdontsluiting van de buurt, en is de enige toegang voor snelverkeer.

Literatuur: De Baar 1983, p. 60, 104; Wel Soeters 2020, p. 112-115, 130-131

Archief: ELO toegang 1015, inv.nr. 994

Merenwijk

Cultuurhistorische kenmerken

Cultuurhistorische kernwaarden

Wat zijn de kenmerkende cultuurhistorische kernwaarden van de Merenwijk? Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Hieronder worden die in het kort benoemd.

Algemene historische waarden

De Merenwijk is een van de duidelijkste uitingen in Leiden van de omslag in de stedenbouwkundige werkwijze van het ontwerpen van uitbreidingswijken van orthogonaal, grootschalig en rationeel naar een meer lossere, kleinschalige en individuele stedenbouw in hoge dichtheid. De Slaaghwijk en de andere wijken laten die omslag zien.

Waarde gebruikshistorie

De opdeling in buurten met kenmerkende uniforme bebouwing binnen een buurt creëert niet alleen sterke ruimtelijke identiteit in buurten maar kan ook bij bewoners het buurtgevoel versterken. De hiërarchie in groene plekken binnen de buurten en de wijk overstijgt de buurten.

Objectwaarde

De woonbebouwing in de Merenwijk is van hoge waarde als een essentieel onderdeel van de stedenbouwkundige opzet met woonerven en biedt een staalkaart aan woningtypen die in kenmerkende buurten gegroepeerd zijn in afwisselende eenheden van ca. 100 woningen

Samenhangwaarde

De Merenwijk is door de kenmerkende stedenbouwkundige opzet waarbij verkeer en woonbebouwing een samenhangend geheel vormen en de woonbuurten autoluw zijn, een van de meest kenmerkende woonerfwijken, ook wel bloemkoolwijk, in Leiden.

Foto: 31 mei 2021

193, 194

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1a1

Type: Gebouwd sociale voorziening

Object: Kerkelijk centrum de Regenboog

Ontwerper: Architect Splinter sr.

Adres: Watermolen 1

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Kerkelijk Centrum de Regenboog. Oorspronkelijk gebouwd voor drie geloofsgemeenschappen: rooms katholiek, hervormd en gereformeerd. Bijzonder is het geïntegreerd werken van de drie geloofsgemeenschappen. De kerk is in 1978 geopend. Gesitueerd bij wijkcentrum langs rand van het centrale park van Merenwijk. De later (1995) toegevoegde klokkenstoel naast de kerk is onderdeel van de brug. Het kerkelijk centrum functioneert thans nog met oorspronkelijke functie, als oecumenische gemeenschap.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 85-89

Foto: 4 juli 2021

195, 196

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1a2

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Basisschool Slaaghwijk

Ontwerper: Architectenbureau Leo de Jonge

Adres: Valkenpad 1

Bouwjaar: 1972-1973

Omschrijving: Scholencluster in Slaaghwijk: thans openbare Brede school Merenwijk en Huis van de buurt Op Eigen Wieken. Gebouw is gevarieerd volume, afwisselend eenlaags en tweelaags. De gevel is opgemetseld uit een lichte gele steen, met grote samengestelde vensters met geschilderde kozijnen met smalle bovenlichten. Na verloop van tijd is in een van de vleugels een buurtvoorziening ingericht: een buurthuis, thans Huis van de buurt. Gesitueerd met een zijde aan een openbaar buurtplein en aan andere zijde aan tuin en plantsoen. Op het plein een vrijstaande hoge klokkentoren. Ernaast beeldende kunst van Leidse kunstenaar Frans de Wit: een boog. De ontwerper van de school, architect Leo de Jonge, ontwierp tevens de eerste twee flats in de Merenwijk: de Arendshorst en Condorhorst, in samenwerking met Gemeentewerken.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 19 februari 1970, p.3; Korteweg 2008, p. 75-76

Archief: Bouwdossier B 1972-010672 (pdf 3)

Foto: 31 mei, 4 juli 2021

197, 198

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1a4

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Cluster Basisscholen Zijlwijk

Ontwerper:

Adres: Schaduwpad 1, Zwartemeerlaan

Bouwjaar: ca. 1976

Omschrijving: Scholencluster in Zijlwijk met drie basisscholen, Dukdalf, Tweemaster, Zijlwijkschool. Het cluster ligt met deel van gevel en schoolplein georiënteerd op parkstrook langs de Zijl. Andere gevels zijn georiënteerd op de woonbebouwing in de buurt. Gevels zijn grotendeels gemetseld in een lichte steen, een centraal deel aan Zijlzijde is gepleisterd.

Kenmerkende gemetselde witte steen in interieur toegepast voor binnenmuren.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 79-81

Archief: Bouwdossier BV 1976-012870

Foto: 24 juni 2021

199, 200

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1b1

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: Buurtvoorziening Mussenplaats

Ontwerper: Architectenbureau M. de Laat, Rotterdam

Adres: Mussenplaats, Zwartemeerlaan 40

Bouwjaar: 1983

Omschrijving: Buurtvoorziening met onder andere gezondheidsfuncties en commerciële functies. Eenlaagse paviljoensgewijze geschakelde volumes. Grote etalagepuien met een meanderende rand van dakschilden met leidekking. Een functioneel en visueel pendant van winkels in wijkcentrum Kopermolen. Gesitueerd langs de centrale ring, tegenover een scholencluster (Zijlwijkschool).

Archief: Bouwdossier BV 1983-021144 (pdf 2)

Foto: 31 mei, 4 juli 2021

201, 202

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c1

Type: Gebouwd, woningen

Object: Wooncomplex Zijldonk en Merendonk

Ontwerper: Architectenbureau Leo de Jonge

Adres: Zijldonk, Merendonk

Bouwjaar: 1974

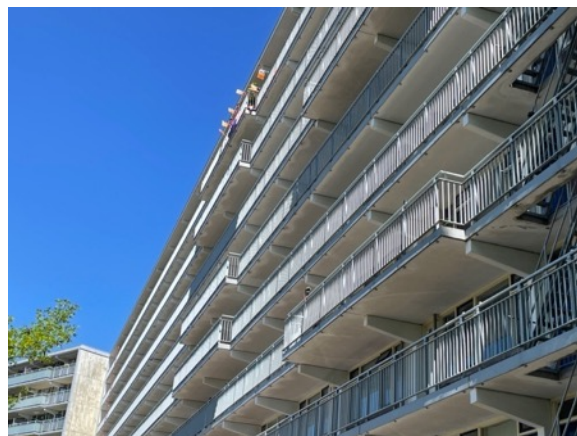
Omschrijving: Twee identieke flatgebouwen, gebouwd op een wijde V-vormige, geknikte plattegrond. Noordelijke flat Zijldonk, zuidelijke flat Merendonk. Elders in de Merenwijk zijn nog twee flats volgens dit ontwerp uitgevoerd: Arendshorst en Condorhorst. Elke flat is negen bouwlagen hoog: een plint met bergingen en erboven de woonlagen. De verspringing in de gevel heeft als doel de straatruimte en gevelbeeld te verlevendigen. De flats tonen daarmee aan de wens om de hoogbouw-monotonie ten opzichte van eerdere plannen te doorbreken. Door hoogte en richting zijn de volumes een oostelijke rand van de Slaaghwijk. De flatgebouwen begeleiden tevens als wandbebouwing de toegangsweg (Ijsselmeerlaan) tot de ring van de Merenwijk. De flats zijn gebouwd in de sociale sector. Gebouwd als bouwsysteem Elementum. Later zijn de gevels van de flats gerenoveerd. Leo de Jonge was een van de oprichters van Stichting Architecten Research dat de bewoner centraal stelde. Gezocht werd naar flexibiliteit in de massawoningbouw zodat bewoners de woning naar eigen wensen konden aanpassen, onder meer door verplaatsbare binnenwanden.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 59

Archief: Rotterdam HNI, jong739-742

Foto: 31 mei 2021

203, 204

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c32

Type: Gebouwd, woningen

Object: Arendshorst, Condorhorst

Ontwerper: Architectenbureau Leo de Jonge

Adres: Arendshorst, Condorhorst

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Twee identieke flatgebouwen, gebouwd op een wijde V-vormige, geknikte plattegrond. Elders in de Merenwijk zijn nog twee flats volgens dit ontwerp uitgevoerd: de flat Zijldonk en Merendonk. Elke flat is negen bouwlagen hoog: een pint met bergingen en erboven de woonlagen. De verspringing in de gevel heeft als doel de straatruimte en gevelbeeld te verlevendigen. De flats tonen daarmee aan de wens om de hoogbouwmonotonie ten opzichte van eerdere plannen te doorbreken. Door hoogte en richting zijn de volumes een oostelijke rand van de Slaaghwijk. De flatgebouwen vormen in ruimtelijk opzicht een wand in de Merenwijk. De flats zijn gebouwd in de sociale sector. Gebouwd als bouwsysteem Elementum. Leo de Jonge was een van de oprichters van Stichting Architecten Research dat de bewoner centraal stelde. Gezocht werd naar flexibiliteit in de massawoningbouw zodat bewoners de woning naar eigen wensen konden aanpassen, onder meer door verplaatsbare binnenwanden.

Omschrijving:

Literatuur: Korteweg 2008, p. 59

Archief: Rotterdam HNI, jong739-742

Foto: 11 aug 2021

205, 206

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c2

Type: Gebouwd, woningen

Object: HAT-eenheden Vossebes

Ontwerper: ir. A. Ganev B.V.

Adres: Vossebes 1-49 (oneven nummers)

Bouwjaar: 1981-1982

Omschrijving: Wooncomplex voor werkende jongeren, gerealiseerd in opdracht van de Stichting Huisvesting Werkende Jongeren en de Stichting Leidse Studentenhuisvesting. Gebouwd als zogeheten HAT-eenheden met gelden volgens de regeling HAT-eenheden. De woningtypologie is afgestemd op huishoudens van compacte samenstelling: een- en tweepersoonshuishoudens. In het complex zijn oorspronkelijk 25 tweekamerappartementen in een en twee bouwlagen met kapverdieping (leidekking is vervangen door huidige shingles). De bovenste bouwlaag heeft een doorlopend dakschild. De woningen zijn toegankelijk via een collectieve entree. Voor de gevel is een lichte steen toegepast, met gewapend beton voor de balkons.

Literatuur: *Bouw* 1982, nr. 2, p. 12; Aalbrecht Wagenaar 2020, p. 146

Archief: Bouwdossier BV 1981-017124 (pdf 1)

Foto: 31 mei 2021

207, 208

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c3

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningbouw de Rodes

Ontwerper:

Adres: Lariksrode, Dennenrode

Bouwjaar: 1973

Omschrijving: Woningbouwbuurt de Rodes, gebouwd in de sociale sector. Gerealiseerd als een ensemble van korte stroken. Twee bouwlagen en een derde bouwlaag met een opvallende steile kap. Woningen hebben een balkon en een particuliere tuin. Door de rode kleur van de dakbedekking en gevelcompositie een herkenbare buurt. Relatief grote (meerkamer) woningen. Elders in de buurt ook andere typen woningen, in twee of drie bouwlagen. Buurt in westelijk laagbouwdeel van de Slaaghwijk. Gebouwd nadat een project van architect Gert Boon voor dezelfde locatie in het kader van Stichting Experimenten Volkshuisvesting (SEV) niet doorging.

Literatuur: Korteweg 2008

Foto: 31 mei 2021

209, 210

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c31

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woonbuurt de Rodes

Ontwerper: Inbo / Van Dillen

Adres: Iepenrode 1-63, 2-49, Beukenrode 2-32, Bosrode 1-29, e.a.

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Woningbouwbuurt in de Rodes, gebouwd in de sociale huursector, op initiatief van woningbouwvereniging Ons Doel. Gerealiseerd als een ensemble van korte stroken, met een verspringing in de rooilijn, aan voor- en achterzijde. De bouwvolumes zijn hoofdzakelijk gerealiseerd in twee bouwlagen en een zolderlaag met flauwe kaphelling. Met de keukens zijn de woningen georiënteerd op de straat, met de woonkamer op de (achter-)tuin. Woningen hebben een voor- en achtertuintje. Vierkant houten schuurtje in de tuin aan straatzijde. Aanvankelijk vooral parkeren op parkeerplein aan rand van buurt. De tuinen aan de straatzijde zijn in veel gevallen later omgevormd tot een stallingsplaats voor de auto op eigen erf, soms voorzien van een later gebouwde carport. Buurt in westelijk laagbouwdeel naast het hoogbouwdeel van de Slaaghwijk. Sinds enkele jaren worden woningen te koop aangeboden.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 59

Foto: 31 mei 2021

211, 212

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c4

Type: Gebouwd, woningen

Object: Appartementencomplex

Ontwerper: Architectenburo Ganev Van de Poll

Adres: Stadzicht, Molenzicht, Parkzicht

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Appartementencomplex met terraswoningen. De naam terraswoningen verwijst naar de relatief grote balkons. Ruime balkons met schuin verloop aan een van de langsgevels voor grotere zontoetreding en grote buitenruimte. Het complex is een ensemble van drie gebouwen, verschillend georiënteerd. Gebouwd in buurt Zichten. Onder andere straatnamen en complexnamen: Molenzicht, Parkzicht, Stadzicht.

Literatuur: *Bouw* 1979, nr. 8, p. 82; Korteweg 2008, p. 59

Foto: 31 mei 2021

213, 214

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c5

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen en gezondheidscentrum

Ontwerper: Architectenbureau Apon Van den Berg Ter Braak Tromp

Adres: Rosmolen

Bouwjaar: 1978

Omschrijving: Multifunctioneel complex, met appartementen en sociale voorzieningen. Het complex is opgezet met zogeheten terraswoningen; ruime balkons met schuin verloop aan balkongevel voor grotere zonlichttoetreding. Het gebouw heeft meerdere verspringingen in gevel en is alzijdig georiënteerd. In de plint bevinden zich wijkvoorzieningen: o.a. medische voorzieningen zoals een gezondheidscentrum Merenwijk met huisarts, en een culturele functie, de openbare bibliotheek. Onder het maaiveld is in het complex een parkeergarage aanwezig. Kenmerkend multifunctioneel gebouw met wonen boven plint in wijkcentrum. Naar voorbeeld van de wijk Duinen en Dalen in de Merenwijk is dit complex gebouwd door particulier opdrachtgeverschap, waartoe een stichting werd opgericht. **De stichting voor De Rosmolen had geen winstoogmerk, en was opgericht om eigen woningbezit te bevorderen.**

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 17 augustus 1976

Foto: 31 mei 2021

215, 216

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c6

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architect H. Nefkens, projectmedewerker K. Drexhage

Adres: Groenwier 2-16, Vederwier 1-15, Kruisbes 1-33; Hoefbladtuin 1-8, Gamandertuin 2-6

Bouwjaar: 1975-1976

Omschrijving: Complex geschakelde eengezinswoningen. Kenmerkende gemetselde gevels met lichtgele baksteen, verspringende sculpturale vormen. Het metselwerk heeft rechthoekige vormen en gebogen muurvelden. Die lichte gevelvelden worden gecombineerd met donker houtkleurig houtwerk voor onder meer kozijnen. De buurt is zichtbaar vanaf de centrale Broekweg. Gebouwd in de buurten Bessen, Wieren en Tuinen. De eengezinswoningen zijn gebouwd in een buurt met hoofdzakelijk stoeploze straten en gescheiden wandelpaden.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 60

Archief: Bouwvergunning BV 1976-012811 (pdf 11, 12, 13, 14)

Foto: 31 mei 2021

217, 218

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c7

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: L. Hartsuyker-Curjel

Adres: Nautilusbank

Bouwjaar: 1976

Omschrijving: Wooncomplex met geschakelde eengezinswoningen. Hoofdzakelijk tweelaags met gemetselde gevels. Kenmerkende afgeknotte dakkap, een visueel thema van gevel, als overkoepelende doorlopende contour. De ontwerper van het complex, Luzia Hartsuyker-Curjel was destijds een nationaal bekende architecte.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 60

Foto: 4 juni 2021

219, 220

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c8

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau Henri Le Grand en Paul Selle h.b.o., Amsterdam

Adres: Veluwemeerlaan, Dagvlinder 20-130; Veluwemeerlaan 59, Hommelveld 17 o.a.

Bouwjaar: 1973

Omschrijving: Twee wooncomplexen met geschakelde woningen in drie bouwlagen. Een van de weinige complexen buiten het centrumgebied van de Merenwijk waarbij het wonen verhoogd gesitueerd is, ontsloten via galerijen, op een plint van garages. De woningtypologie is deels afgestemd op de ligging langs de ringweg, de Veluwemeerlaan: de woonkamer ligt grotendeels afgewend van het doorgaand verkeer. Twee complexen die licht van elkaar verschillen. Het oostelijke complex bij de Dagvlinder is diagonaal ten opzichte van de as van de Veluwemeerlaan georiënteerd. Het andere, westelijke complex aan het Hommelveld staat er met de pandrichting loodrecht op.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 21 juni 1975.

Archief: Bouwdossier BV 1973-011491 (pdf 2)

Foto: 4 juni 2021

221, 222

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c9

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau Henri le Grand en Paul Selle h.b.o., Amsterdam

Adres: Hommelveld 2-66, Donsvlinder 2-32, Satijnvlinder 1-20, Hermelijnavlinder 2-64

Bouwjaar: 1974-1976

Omschrijving: Woningen met een splitlevelopzet en drive-in typologie en een opvallende asymmetrische kapvorm. De meerlaagse woningen in de vlinderbuurt hebben zeer levendige gevels als een collage van vormen en materialen. Gele baksteen, gewassen beton en donker geschilderd hout. In aansluiting op drive-in typologie contrast in inrichting van de ruimte aan de gevels: tuingevel en straatgevel. Tuingevel heeft laag doorschietende kap. Door grote dakkapellen deels drielaags.

De typologie komt tot uitdrukking in de plattegrond en doorsnede. De inpandige garage aan de voorzijde bevindt zich op maaiveldniveau. De entree naar de woning heeft een trap en ligt een halve bouwlaag hoger dan het niveau van de garage. Dit hogere niveau sluit aan op de hal en daarachter de woonkamer aan de achterzijde. De tuin is met een trapje vanuit de woonkamer te bereiken via een terras. De keuken is boven het garagevolume gesitueerd en heeft een balkon aan de voorzijde. In het midden van de woning bevindt zich een open trappenhuis die de diverse niveaus onderling verbindt. Tegen het trappenhuis staat in de woonkamer een open haard. De zijgevels (kopgevels, bouwmuren) lopen aan de achterzijde schuin in een punt door tot op maaiveldniveau. Dit leidt tot natuurlijke erfafscheidingen tussen de geschakelde woningen.

De woningen vormen een wijkrand langs de noordrand van het wijkpark. Gebouwd in een buurt met stoeploze woonstraten.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 21 juni 1975; Korteweg 2008, p. 63

Archief: Bouwdossier BV 1973-11491

Foto: 4 juni 2021

223, 224

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c10

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Henri Le Grand en Paul Selle architect h.b.o., Amsterdam

Adres: Atlasvlinder 1-8, Parelmoervlinder 1-3, Vliervlinder 1-6, Hermelijnavlinder 1-9 en Porcelainvlinder 1-6

Bouwjaar: onbekend

Omschrijving: Eenlaagse patiowoningen in de Vlinderbuurt. Reeks woningen geschakeld tot een complex. Het ensemble is opgebouwd uit twee complexen: een noordelijk en zuidelijk complex. De patiowoningen hebben kenmerkend gesloten gevels aan straatzijde. De gevels naar de patio (particuliere binnenhoven) zijn meer open. Het type volledig omsloten patiowoningen is relatief kenmerkend voor de bouwperiode en zeldzaam in de wijk. De houten kozijnen zijn in de loop der tijd op veel plaatsen in andere materialen gerenoveerd. De woningen hebben een rechthoekig kavel met een bebouwing in L-vorm. De restructuur is een patio die dienstdoet als tuin en gebruikt wordt voor lichtinval. De woningen zijn zo geschakeld dat ze steeds met ten minste de ingang en de keuken grenzen aan de openbare ruimte. De woning bestaat uit een eenlaags rechthoekig volume dat de entree, de keuken en de woonkamer herbergt. De woonkamer is met de patio verbonden door middel van een brede glaspui. Een tweede volume, dat net iets lager is, is haaks op het eerste volume geplaatst. Een tussenlid tussen beide volumes is het laagst en herbergt de badkamer en de bijkeuken.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 21 juni 1975; Korteweg 2008, p. 51

Archief: Bouwdossier BV 1994-0096

Foto: 31 mei 2021

225, 226

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c11

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architect Postma

Adres: Spreeuwenplaats

Bouwjaar: 1975

Omschrijving: Kenmerkende carportwoningen in Plaatsenbuurt. Auto kan op overdekte plaats in de woning gestald worden, open naar de buitenlucht. Die stallingsplaats is integraal onderdeel van het ontwerp. Bij hoekwoningen is de carport overdekt ontworpen en met een balk als scheiding. Door dit ontwerp is een overgang ontstaan tussen privéruimte van bewoners en straatruimte. De inrichting van de openbare ruimte is met stoeploze straten (woonerf). De materiaaltoepassing met grote betonstenen in gevel is kenmerkend voor de bouwperiode. Op enkele plaatsen hebben bewoners een voorheen geopende wand van de carport later dichtgemaakt.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 62

Foto: 31 mei 2021

227, 228

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c12

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architect Postma

Adres: Mussenplaats, Koekoeksplaats

Bouwjaar: 1975

Omschrijving: Kenmerkende carportwoningen in Plaatsenbuurt. De auto kan op een overdekte plaats naast de woning gestald worden, open naar de buitenlucht en onderdeel van een strook met andere eenlaagse bergingen. Tussen die bergingenstrook en de woning is een voetpad voor bewoners (tunnel), een integraal onderdeel van het ontwerp.

Gedifferentieerde overgang tussen privéruimte van bewoners en straatruimte. Gebouwd met semi-openbare stoepen: wandelpaden langs gevel. Gemetselde gevels met bruine baksteen en meanderende lichte boeiborden. De woningen zijn overwegend tweelaags met een platte afdekking.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 62

Foto: 31 mei 2021

229, 230

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c13

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenburo Apon Van den Berg, Leiderdorp

Adres: Duinen en Dalenbuurt: o.a. Fresiadal, Azaleaduin

Bouwjaar: 1973-1975

Omschrijving: Woonbuurt met stroken woningen van circa 424 woningen, in verschillende typen. Gerealiseerd op initiatief van groep particulieren. Daardoor bijzonder opdrachtgeverschap: enkele (toekomstige) bewoners namen zelf het initiatief tot bouw en richtten daartoe een stichting op, de Stichting Eigen Huis.

De woningen zijn hoofdzakelijk tweelaags met zolder onder zadeldak, gedekt met pannen. Voor de gevels is een combinatie van metselwerk en betonplaten toegepast. Vensters met panelen in samengestelde kozijnstroken. Zowel aan de gevel (kozijnen, gewassen betonplaten) als in het interieur is prefabricage toegepast. Relatief vernieuwend voor de bouwtijd was de levering van badkamers, die werden als een kant en klare unit geleverd en tijdens de bouw de woning ingetakeld. Toekomstige bewoners (kopers) konden hun voorkeur opgeven voor tegels, keukens en dakkapellen. De eerste woningen werden eind 1974 opgeleverd.

De buurt ligt aan de noordrand van de Merenwijk, aan de historische Broekweg. Langs de noordrand van de buurt is een wandelpad.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 62-63; Klaassen 2021, p. 40-42

Foto: 31 mei 2021

231, 232

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c14

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau De Jong, van Olphen en Bax

Adres: Klipperwerf, Damloperwerf, Tjalkenwerf

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Grote, samenhangende buurt met vrij grote woningen in stroken (5-kamerwoningen) en enkele patiowoningen (eveneens 5 kamers). Patiowoningen hebben gevelbreedte van 9,6 meter, zijn eenlaags met kap (het zijn halfopen patio's). Patiowoningen met hout aan gevel en dwarsvleugels. Woonstroken hebben materiaaltoepassing aan exterieur met combinatie van betonnen platen aan gevel, betonstenen gemetseld en betonpannen. Met carports en met onderdoorgang. Door de onderdoorgang (overbouwd voetpad) ontstond volgens ontwerpers een meer besloten gebied. Afwisseling tussen openheid en beslotenheid. Met stroken is ensemble samengesteld. De openbare ruimte is 'verweven', stelt een krantenbericht over het ontwerp in 1973, waarbij woonblokken zijn afgestemd op pleinen, voetpaden, erven en straten. Stedenbouwkundige opzet is sterk rationeel, orthogonaal opgezet. Optimale oriëntatie op de zon, waarbij een groot deel van de stroken op het oosten of westen is georiënteerd. Vrij grote buurt die nog gaaf oogt. Patiowoningen zijn een relatief zeldzame typologie.

De woningen zijn gerealiseerd als een standaardontwerp, dat ook elders in Nederland is toegepast. Bovendien is het ontwikkeld als een variabel ontwerp (variabel binnen marges). Het ontwerp van het bureau is eerder gerealiseerd als project in de wijk Bloemendaal-Oost te Gouda. De architecten gebruikten hiervoor hun ervaring die ze bij de Stichting Architecten Research (SAR) hadden opgedaan. In Gouda was sprake van inspraakgroepen bij de ontwerpprocedure. Deze wijk in Gouda was ontstaan binnen het door het Rijk opgezette programma Experimentele woningbouw (1968-1980).

Literatuur: *Leidsche Courant*, 27 juni 1973, p. 3; Korteweg 2008, p. 61

Foto: 31 mei, 24 juni 2021

233, 234

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c15

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architecten- en ingenieurbureau ir. G. Gerritse, Dordrecht

Adres: Zwanenzijde 1-29, Vossenmeerlaan 1-13

Bouwjaar: 1975-1977

Omschrijving: Architectuur afwisselend gevelbeeld metselwerk en houten geveldelen.

Woningen met duidelijk verschil straatgevel en woonkamergevel: tweelaags aan tuingevel, drielaags aan straatzijde. De meeste woningen liggen met de woonkamer georiënteerd op het Rozenpad en de groenstrook langs de Zijl. Voortuin loopt over in plantsoen, enkele met bielzen als terreinafscheiding. Meerdere stroken los gegroepeerd bij elkaar vormen een ensemble. Met inpandige garages aan straatzijde: drive-in typologie. Door de situering langs de Zijl en de rand van de Merenwijk vormen ze onderdeel van de rand van de stad.

Dit woningtype heeft een splitlevelopzet met een eenvoudige hoofdvorm. De rechthoekige rijtjeswoningen verspringen ten opzichte van elkaar, zodat de afzonderlijke woningen duidelijk herkenbaar zijn. Het voorste gedeelte van de woningen, grenzend aan de straat, verspringt in hoogte ten opzichte van het achterste gedeelte aan de tuin. Beide volumes hebben licht hellende zadeldaken. Tussen de twee volumes bevindt zich een schoorsteen. Naast de entree op maaiveldniveau is de garage. Erachter ligt het souterrain een halve verdieping lager. Boven de garage ligt de keuken in open verbinding met de woonkamer die een halve verdieping lager ligt aan de tuin. Tussen keuken en woonkamer is tegen de bouwmuur een rookkanaal gesitueerd met open haard. Het trappenhuis bevindt zich in het midden van de woning. Vanwege de splitlevelplattegrond relatief zeldzaam in Leiden.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 62

Foto: 31 mei 2021 (312)

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c33

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Apon Van den Berg Ter Braak Tromp

Adres: Zonnewende 1-10

Bouwjaar: 1977-1978

Omschrijving: Zonnewoningen, gebouwd in opdracht van de Stichting Milieuwoningen. Complex van tien woningen in twee stroken, gesitueerd aan de oostrand van de Merenwijk. Dit zijn huizen die na de oplevering omstreeks 1978 op een alternatieve manier eigen energie konden opwekken. De 'Zonnewoningen', naar ontwerp van Apon Van den Berg Ter Braak Tromp, hadden grote geveldelen aan de zuidzijde bedekt met 'zonnecollectoren'. Het verwarmde water gebruikten de bewoners in de eigen woning om deze te verwarmen. Daarmee destijds een kenmerkend voorbeeld van energiebewust bouwen en wonen in Leiden. Mogelijk is het merendeel van de zonnecollectoren later vervangen door zonnepanelen. Het complex ligt aan het veld bij het scholencluster primair onderwijs met open zicht op het zuiden en naar de Zijl.

Literatuur: Apon e.a. 1982, p 68-69

Foto: 31 mei 2021

235, 236

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c16

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Ir. A Ganev B.V.

Adres: Alpenroos, Bottelroos, Klaproos 1 (o.a.)

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Woningen, waarvan meerdere gebouwd zijn om uitzicht over de Zijl te kunnen benutten. Ensemble twee-onder-een-dak woningen een meanderende rand vormend, met gemêleerde overgangen van de wijkrand de woonbuurt in. Een deel van de woningen heeft uitzicht over de Zijl en het buitengebied. Aan de straatzijde hebben de woningen garages in een uitgebouwde vleugel met een laag doorschietende kap. Door de situering langs de Zijl en de rand van de Merenwijk zijn ze onderdeel van de begrenzing van de stad en het buitengebied. Enkele particuliere tuinen van de woningen grenzen aan het licht glooiend openbaar plantsoen: een groene rand met een pad voor langzaam verkeer langs de Zijl.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 61

Archief: Bouwdossier BV 1974-000067

Foto: 24 juni 2021

237, 238

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c17

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: architect H.C.W. Kunzler vbo, te Knegsel

Adres: Strobloem, Dotterbloem 2 (o.a.)

Bouwjaar: 1973

Omschrijving: Woningen in korte stroken, een buurt vormend. Hoofdzakelijk tweelaags met een zadeldak, afgedekt met pannen. De gevels zijn opgebouwd uit een combinatie van lichtgeel metselwerk en geschilderd hout. Kozijnen in repeterende vormen. Enkele jaren na de bouw ontstond een vast type dakkapel om de oorspronkelijke zolder zonder daglichttoetreding uit te breiden en als leefruimte geschikt te maken. Later nog een tweede type beukbrede dakopbouw op nok. Door de dakkapellen een uiting van toe-eigening. Erfaanleg en inrichting openbare ruimte met een plein zijn afgestemd op de woningtypologie.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 62

Archief: Bouwdossier BV 11499 (pdf 5); BV 30748 (pdf 2, 4)

Foto: 11 augustus 2021

239, 240

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c18

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau ir. Harry Nefkens

Adres: Appelbes 16 e.a.

Bouwjaar: 1976

Omschrijving: Woningen in een rij geschakeld. Door compositie van bouwvolumes een reeks van meerdere woningen met een individuele expressie. De gevel is opgebouwd uit een combinatie van baksteen metselwerk afgewisseld door verticaal beplankte delen en gevelopeningen met samengestelde kozijnen. Zeer flauwe dakhelling. De woningen zijn hoofdzakelijk eenlaags. De entree ligt in een verdiept portiek met een dakoverstek.

Archief: Bouwdossier BV 1976-012908 (pdf 9)

Foto: 31 mei 2021

241, 242

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c27

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper:

Adres: Akeleituin 2 e.a, Saffraantuin 2 e.a, Sleedoorntuin 1, 4 e.a., Zonnedauwtuin 1, 2 e.a.

Bouwjaar: 1975-1976

Omschrijving: Wooncomplex, met verschillende typen op gevarieerde wijze geschakeld tot een buurt. Door gevelcompositie duidelijk reeks van meerdere woningen. In de gevel een compositie van baksteen metselwerk delen afgewisseld door uitgebouwde balkons. Stroken onderling verbonden door een overdekte gang. Bouwvolumes zijn hoofdzakelijk een- en tweelaags, afgedekt door een pannendak.

Archief: Bouwdossier BV 1975 012145 (pdf 12)

Foto: 11 augustus 2021

243, 244

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c28

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenburo L. Hartsuyker-Curjel en E. Hartsuyker

Adres: Fakkелgras 2-60, Kokkelbank 1 - 13 e.a., Mosselbank 1-14 e.a.

Bouwjaar: 1974

Omschrijving: Woningen in korte stroken, verspringend geschakeld met een asymmetrisch volume. De dakhelling van de twee dakvlakken verschilt sterk. Door gevelcompositie duidelijk reeks van meerdere woningen. Vensters zijn gecombineerd in diverse vormreeksen als een grafische compositie. Zeer flauwe en steile dakhelling, gedekt met donkere vlakke dekking. Hoofdzakelijk eenlaags met hoge kapverdieping. Aan de achterzijde hebben de woningen gemetselde bergingen die met elkaar zijn verbonden door een opvallende dakplaat met een grote overstek, waardoor deze als luifel functioneert boven het trottoir naast de parkeerstroken.

Archief: Bouwdossier BV 1974-57 deel 6

Foto: 5 november 2019

245, 246

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c30

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woning

Ontwerper: Architectenburo Van Vliet, Van Vliet hbo – Herpertz, Leidschendam

Adres: Brigantijnwal 1

Bouwjaar: 1976-1979

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Brigantijnwal 1 is een standaardwoning gebouwd volgens de Durox bouwmethode, ontwikkeld door Durox Gasbeton B.V. Omstreeks 1979 werden er vier van ditzelfde type (Loena) gebouwd in de Merenwijk. Een vergelijkbaar gebouw is gerealiseerd aan de Drontermeerlaan 31. Daarnaast nog een van het type Metoor, een van het type Orion en een van het type Stolp. De typen Loena, Metoor en Orion hadden spouwmuren, het type Stolp had massieve muren.

De woning heeft gemetselde gevels aan de onderzijde en een met hout beklede kapverdieping. In de topgevels van het zadeldak zijn langgerekte, staande vensters opgenomen. De garageaanbouw aan de achterzijde heeft een plat dak. De voorgevel ligt terug ten opzichte van de kapverdieping, waardoor er een overdekte toegang is ontstaan. De hoofdvorm wordt daar gemarkeerd door kolommen en halfhoge muurtjes met geïntegreerde plantenbakken.

Het interieurontwerp heeft woon-, eet- en kookgedeelten die in open verbinding met elkaar staan, met boven het eetgedeelte een vide. De ouderslaapkamer is op begane grond gesitueerd, aan de voorzijde van de woning. Centraal in de woning is een functionele kern met toilet en ouderbadkamer, waarin aan de woonzijde een open haard is opgenomen. Een groot terras staat in verbinding met het eetgedeelte door middel van een schuifpui.

Later is het woonhuis sterk verbouwd, waarbij dakkapellen aan de achterzijde zijn toegevoegd en de vide is dichtgezet. Recentelijk is de aanbouw aan de achterzijde vergroot.

Archief: Bouwdossier BV 13084

Foto: 31 mei, 5 november 2021

247, 248

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c19

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woning

Ontwerper: Buro voor architectuur en stedenbouw Bob den Dulk en Jan Westerduin, Den Haag

Adres: Brigantijnwal 2

Bouwjaar: 1977-1979

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Het woonhuis heeft gemetselde gevels, houten kozijnen en laag dakvlak.

Opvallend stijl dakvlak met donkere pannendecking.

De hoofdvorm bestaat uit drie van elkaar verspringende volumes met zadeldaken. Dit manifesteert zich vooral in de zijgevels, die tonen als van elkaar verspringende driehoeken.

De gevelopeningen zijn ontworpen als sneden in de drie volumes. Kenmerkend zijn de zijlichten naast de entree die doorlopen als lichtstroken in het dak en de loggia die aansluit op de ouderslaapkamer. Aan weerszijden van de entree zijn bloembakken gemaakt die aan de voorzijde worden afgeschermd met dakpannen (dakpannen vrijwel tot aan straatniveau).

De tuinmuurtjes aan de achterzijde beginnen bij de goot en lopen schuin tot op maaiveld.

De woning heeft zowel aan de voor- als de achterzijde brede puien. De woon- en eetkamer staan in open verbinding met elkaar. De keuken is afgesloten van de woon- en eetkamer door middel van salondeurtjes. Boven de eetkamer bevindt zich een vide.

Bij een wijziging in 1987 is de garagedeur aan de rechterzijde verwijderd en is hier een pui gemaakt.

Archief: Bouwdossier BV 13702

Foto: 5 november 2021

249, 250

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c20

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Th. Tonies en H. Tonies, Boxtel

Adres: Drontermeerlaan 17

Bouwjaar: 1977

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Het hoofdvolume is opgebouwd als een samengesteld hoofdzakelijk eenlaags bouwvolume, met zolder, afgedekt door een zadeldak. De gevels zijn opgebouwd als een asymmetrische compositie. Voor de gevels is een bruine baksteen toegepast, afgewisseld met delen geschilderd houtwerk.

De plattegronden zijn opgebouwd als een aaneenschakeling van rechthoekige ruimten, die vaak in open verbinding met elkaar staan. Dat is ook het geval met de woon- en eetkamer, waartussen zich een haard bevindt. Opvallend is dat de keuken niet in open verbinding staat met de eetkamer, maar te bereiken is via een gang tussen beide ruimten. De woning heeft een inpandige garage aan de voorzijde. De woonkamer en keuken hebben terrassen aan de achterzijde en de slaapkamers hebben balkons aan de voor- en achterzijde van de woning.

Archief: Bouwdossier BV 1977-14148

Foto: 4 juli 2021

251, 252

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c21

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau Van Vliet Herpertz, Leidschendam, i.s.m. Durox

Adres: Drontermeerlaan 29

Bouwjaar: 1976

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Eenlaags met piramidedak en gemetselde schoorsteen in top. Het hoofdvolume wekt associatie met een stolp (ook wel stelp, stolpboerderij) zoals die in Noord-Holland voorkomt. Aan een zijde een eenlaags plat afgedekte uitbouw. De gevel is opgebouwd uit massieve muren (in plaats van spouwmuren). Toegepast zijn gasbetonblokken van 24 cm dikte. Woning ligt op een ruim kavel aan de Drontermeerlaan op een hoek met de Koggewal. Stedenbouwkundig opvallende situering. Vanwege associatie met stolp, een niet-streekeigen bouwwijze in Zuid-Holland, eveneens in architectonisch opzicht opvallend. Gerealiseerd als woningtype Eureka van de firma Durox; toegepast naar een ontwerp van architectenbureau Van Vliet Herpertz.

Thematisch gezien kan de woning worden beschouwd als een pendant van de oudere stolpwoning bij molen de Stadsmolen, aan de zuidwestzijde van de Merenwijk. Beide woningen markeren begin en eind van de Stinksloot/Slaaghsloot.

Archief: Bouwdossier BV 13254

Foto: 4 juli 2021 (253)

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c22

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenburo Van Vliet, Van Vliet hbo – Herpertz, Leidschendam, i.s.m. Durox

Adres: Drontermeerlaan 31

Bouwjaar: 1976

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. De woning is een standaardwoning gebouwd volgens de Durox bouwmethode, ontwikkeld door Durox Gasbeton B.V. Omstreeks 1979 werden er vier van ditzelfde type (Loena) gebouwd in de Merenwijk. Een vergelijkbaar ontwerp is gebouwd op de Brigantijnwal 1. Daarnaast nog een van het type Meteor, een van het type Orion en een van het type Stolp. De typen Loena, Meteor en Orion hadden spouwmuren, het type Stolp had massieve muren.

De woning heeft gemetselde gevels aan de onderzijde en een met hout beklede kapverdieping. In de topgevels van het zadeldak zijn langgerekte, staande vensters opgenomen. De aanbouw heeft een plat dak. De voorgevel ligt terug ten opzichte van de kapverdieping, waardoor er een overdekte toegang is ontstaan. De hoofdvorm wordt daar gemarkeerd door kolommen en halfhoge muurtjes met geïntegreerde plantenbakken. Gevels zijn uitgevoerd als een combinatie van baksteen met donker houtwerk. Het volume is hoofdzakelijk eenlaags met pannendak, gedekt met rode pannen. De kopse gevel heeft onder meer smalle langwerpige staande vensters.

Archief: Bouwdossier BV 13126

Foto: Google maps streetview 2019 (254)

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c23

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Zolder voor architectuur en stedenbouw, Amsterdam

Adres: Fregatwal 5

Bouwjaar: 1976-1978

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Het woonhuis heeft gemetselde gevels in lichte steen, houten donkere kozijnen, en een groot dakvlak met donkere pannen.

De woning bestaat uit een hoofdvolume met een asymmetrische compositie, waaronder een ongelijk zadeldak. Aan de voorzijde een aanbouw met plat dak met de toegang en een grote garage met twee garagedeuren. Aan de achterzijde heeft de woning een aangekapte aanbouw met lessenaarsdak. Boven deze aankapping is in het hoofdvolume een horizontale lichtstrook opgenomen.

De plattegrond heeft een vrij traditionele opzet met de keuken afgesloten van de woonkamer. Aan de voorzijde heeft de woning een slaapkamer met badkamer. De woning heeft een open haard in het midden van de woning.

In 1978 werd een tuinhuisje aan de waterzijde gemaakt. In 1997 werd de woonkamer aan de achterzijde uitgebreid met een serre.

Archief: Bouwvergunning BV 13237

Foto: 5 november 2021

255, 256

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c29

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: R.A. Kasper, Oegstgeest, i.s.m. Hansen Houses

Adres: Koggewal 5

Bouwjaar: 1976

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. De woning is gerealiseerd als een cataloguswoning van de firma *Hansen Houses* met type 209, onder supervisie van ir. R.A. Kasper, Oegstgeest. Het bouwvolume is hoofdzakelijk opgebouwd als eenlaags met een zolder, afgedekt door een zadeldak met donkere pannen. De gevel is op de begane grond grotendeels opgemetseld uit een lichte baksten, daarboven is donker geschilderd hout. De zolderlaag wordt aan het exterieur zichtbaar ondersteund door een uitstekende rechthoekige balk. Aan de straatzijde heeft de langsgevel een eenlaags plat afgedekt uitgebouwd volume. Tegen de kopgevel is een carport.

Op de begane grond staan de keuken, de woonkamer en de werkkamer in open verbinding met elkaar. De woonkamer heeft een haard en grote glaspuien naar de tuin aan de achterzijde. De dubbelhoge entreehal met daarin de steektrap naar de verdieping geeft toegang tot de woonkamer, de bijkeuken en het toilet. De aanbouw aan de voorzijde herbergt een berging die in verbinding staat met de bijkeuken. Op de verdieping komt de trap uit op een ruime studio, waar de toegangen tot de vier slaapkamer en de badkamer aan liggen.

Archief: Bouwdossier BV 1976-13252 (pdf 4)

Foto 4 juli 2021 (257)

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c24

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: J.H. de Gruijter arch. hbo, Roden

Adres: Schoenerwal 5

Bouwjaar: 1976-1978

Omschrijving: Vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Het woonhuis heeft een asymmetrische gevelcompositie. Afwisseling in de gevel door baksteen velden met gevelopeningen met houten kozijnen. Vensters zijn als een compositie geplaatst in de gevel. Vlechtwerk in gevels en rode ruwe baksteen.

De woning is opgebouwd uit drie hoofdvolumes met aan de linkerkant een woongedeelte met grote schoorsteen, afgeknot zadeldak en aangebouwd terras, in het midden een volume met trappenhuis en keuken en aan de rechterkant een garagedeel met carport.

De plattegrond is ruimtelijk ingedeeld als een splitlevelwoning. De woon- en zitkamer staan in open verbinding met elkaar en bevinden zich samen met een buitenterras bovenop het souterrain. Kenmerkend aan de woon- en zitkamer is de riante open haard, de vide en de grote pui naar het terras met vaste buitenkasten. Het terras is ook te bereiken met een buitentrap vanaf de voorzijde van de woning. De entree van de woning, de keuken en de studeerkamer liggen een halve verdieping lager dan de woon- en zitkamer. Er lijkt een liftje aanwezig om eten tussen de keuken en de woon- en zitkamer door te geven. Boven de woon- en zitkamer bevindt zich nog een slaapkamer. Boven het keukengedeelte is een slaapkamer, een badkamer en een berging. In de souterrainverdieping zijn diverse slaapkamers en een badkamer.

Archief: Bouwdossier BV 12845

Foto: 31 mei 2021

258, 259

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c25

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Architectenbureau Kirch, Hermans, Van der Eerden BV. Leiden

Adres: Schoenerwal 13

Bouwjaar: 1975-1977

Omschrijving: Grotendeels vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Levendige, asymmetrische gevelcompositie. De woning heeft diverse balkons, bordessen, terrassen en ten opzichte van elkaar versprongen dakvlakken, zodat een speelse hoofdvorm is ontstaan. Bijzonder is de ontmoeting tussen de twee dakvlakken bij de nok, die aan elkaar verbonden zijn met grote glaspartijen. De gevels zijn in schoon metselwerk opgetrokken. De souterrainverdieping heeft een garage en had bij de bouw een artspraktijk aan huis. De garage en de toegang tot deze werkruimte zijn te bereiken via een overdekte passage aan de linkerzijde op souterrainniveau. De toegang tot de woning ligt aan een centraal bordes op niveau van de bel-etage. In de kap is aan de rechterzijde een loggia gemaakt die grenst aan de overloop. Aan de achterzijde heeft de woning een groot terras met uitwendige schoorsteen en een buitenhaard.

Opvallend aan het interieur is dat het trappenhuis en de keuken in open verbinding staan met de woonkamer. Op de begane grond bevinden zich aan de voorzijde een slaapkamer met badkamer en een studeerkamer. De woning oogt nog grotendeels oorspronkelijk.

Archief: Bouwdossier BV 12535

Foto: 31 mei 2021 (260)

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1c26

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Buro J.P.V. Rijn, Roelofarendsveen

Adres: Schoenerwal 15

Bouwjaar: 1977-1979

Omschrijving: Grotendeels vrijstaand woonhuis, onderdeel van een buurt met vrijstaande woningen in de Merenwijk. Hoofdvolume is opgebouwd als twee haaks op elkaar staande volumes.

Bij de eerste ontwerpen voor dit perceel, te vinden in het vergunningendossier van de gemeente Leiden, is sprake van een groot zwembad op het niveau van de begane grond, met een binnen- en een buitengedeelte. Ook was in eerste instantie een zeer hoge vide gepland met het trappenhuis, dat de diverse vertrekken aan elkaar verbindt. De latere tekeningen van het uitgevoerde ontwerp tonen een soberder woonhuis zonder zwembad en vide. Kenmerkend aan het uitgevoerde ontwerp is dat het hoofdvolume met zadeldak en het secundaire, haaks geplaatste volume met lessenaarsdak visueel in elkaar geschoven zijn. Aan de achterzijde is de woning gericht op het water met een groot buitenterras dat ook te bereiken is via een buitentrap. Aan de achterzijde bevond zich een hoge schoorsteen met binnen- en buitenhaard en een loggia in het achterdakvlak van het hoofdvolume.

De woning heeft een grote souterrainverdieping waar de garage en recreatieruimte zijn gesitueerd. De bovengelegen woonlagen zijn gemaakt met een splitlevelopzet. Op de begane grond liggen de entree en de werkkamer aan de voorzijde lager dan de zithoek, eethoek en keuken die in open verbinding met elkaar staan. Op de verdieping ligt de voorste slaapkamer lager dan de twee slaapkamers aan de achterzijde. In 1982 is de woning aan de achterzijde uitgebreid, waarbij het terras sterk is gewijzigd en de buitenhaard in onbruik is geraakt.

Archief: Bouwdossier BV 17560

Foto: 31 mei 2021

261, 262

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1d1

Type: Groenvoorziening

Object: Park Merenwijk

Ontwerper:

Adres: Park Merenwijk

Bouwjaar: 1972

Omschrijving: Merenwijkpark, centraal gesitueerd in de woonwijk Merenwijk. Aangelegd vanaf 1971, waarbij het park niet werd opgespoten, terwijl de omliggende woonbuurten wel van een laag bouwzand werden voorzien (opgespoten). Centraal in het park liggen waterpartijen en een wandelgebied. Gebogen paden maken het park toegankelijk. Planten uit verschillende bosmilieus zijn in vakken aangebracht, als onderdeel van de educatieve functie. Enkele landschappelijke elementen zijn in het ontwerp opgenomen. Gehandhaafd is een centrale Broekweg, een dijkweg, diagonaal door het park. Op de plaats van een voormalige boerderij die werd afgebroken, de Wassenaar Hoeve, is een nieuwe boerderij gebouwd als milieu- en educatiecentrum en kinderboerderij. Daaromheen liggen speelweiden. Een voormalige vuilstortplaats is omgevormd tot hellingen met gelegenheid tot zonnebaden en sliederijden als er sneeuw ligt. Het park representeert een nieuwe manier van denken over parkaanleg, waarbij de aandacht voor ecologie en educatie naast recreatie een belangrijke rol krijgen. Het park wordt ecologisch beheerd.

Literatuur: Backer 1998, p. 341; Bekkers 1998, p. 114-117; Korteweg 2008, p. 67-71

Foto: 31 mei 2021

263, 264

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1e1

Type: Infrastructuur

Object: Broekweg

Ontwerper:

Adres: Broekweg

Bouwjaar: 1971 (herinrichting)

Omschrijving: De Broekweg is een van de duidelijkste gehandhaafde structuren van de oorspronkelijke polderstructuur in het stedenbouwkundig ontwerp voor de Merenwijk.

Aanvankelijk was deze niet opgenomen in de eerste stedenbouwkundige ontwerpen uit de jaren 1960, maar in latere versies is de Broekweg wel gehandhaafd. De diagonaal georiënteerde weg (NO-ZW) is een smalle historische dijkweg, die in de berm aan weerszijden is beplant met knotwilgen en begeleid wordt door waterlopen. De weg (het pad) is een essentieel onderdeel van langzaam verkeerroute, een fietspad in de Merenwijk.

Zijwegen toegankelijk via bruggen geven toegang tot de buurten in Merenwijk. Vanaf de Broekweg bieden doorzichten kijk op de diversiteit aan woonbuurten. De Broekweg eindigt aan de noordzijde bij de Broekdijkmolen.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 51-52, 67-70.

Foto: 31 mei 2021

265, 266

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1e2

Type: Infrastructuur

Object: Het Joppepad

Ontwerper: Onbekend

Adres: Het Joppepad

Bouwjaar: 1971-1976 (ca.)

Omschrijving: Het Het Joppepad, langs de noordrand van de Merenwijk, is een belangrijke (doorgaande) en karaktervolle langzaamverkeerroute in de Merenwijk. Het pad markeert de route van een geplande weg voor snelverkeer, een provinciale weg, noordelijk van de Merenwijk, die niet is uitgevoerd. Het pad volgt het dijklichaam en is erlangs deels beplant met een bomenrij. Zuidelijk van de dijk grenst het talud aan een waterloop. Noordelijk ervan ligt het buitengebied de Broek- en Simontjespolder, waarin een golfclub (Kagerzoom). Het Joppepad is onderdeel van de rand van de Merenwijk. Vanaf het pad is weids uitzicht over de wijk en het buitengebied. Het is een karaktervolle wandelroute en sluit aan op het netwerk van wandelpaden in de Broek- en Simontjespolder. Dit recreatiegebied, liggend buiten de gemeentegrens in de gemeente Teylingen, wordt door Merenwijkers beschouwd als hun 'achtertuint'. In 1991 heeft Bureau Froger en Meijnsing B.V. Delft, bureau voor ruimtelijke ontwikkeling en architectuur het pad opnieuw vormgegeven. In 2010 verzetten de bewoners van de Merenwijk zich met succes tegen de verplaatsing van de jachthaven in het dorp Warmond naar de Broek- en Simontjespolder.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 53-55; *Leidsch Dagblad*, 8 juni 2010

Foto: 31 mei 2021

267, 268

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1e3

Type: Infrastructuur

Object: Rozenpad

Ontwerper: Onbekend

Adres: Rozenpad

Bouwjaar: 1971-1976 (ca.)

Omschrijving: Rozenpad, een langzaam verkeersroute langs de Zijl, aan de oostrand van de Merenwijk. Vanaf de eerste ontwerpen voor de Merenwijk wordt een groene zone langs de rand van de Merenwijk bij de Zijl getekend. Vanaf het pad zijn doorzichten naar de woonwijk en het buitengebied. Het pad maakt de grens tussen woonwijk en buitengebied beleefbaar. De route volgt de licht meanderende oever van de Zijl. Vanaf het pad gaan zijpaden de wijk in. Omstreeks 1991 is de aanleg van het pad vernieuwd (Bureau Froger en Meijnsing BV Delft, bureau voor ruimtelijke ontwikkeling en architectuur).

Literatuur: *Leidsche Courant*, 16 februari 1991, p. 16; Korteweg 2008, p. 42

Foto: 31 mei, 4 juli 2021

269, 270

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1e4

Type: Infrastructuur

Object: Havikpad, Kraaienpad, pad langs Stinksloot

Ontwerper: Onbekend

Adres: Havikpad, Kraaienpad

Bouwjaar: 1971-1976 (ca.)

Omschrijving: Pad voor langzaam verkeer langs de Stinksloot, ook wel bekend als Slaaghsloot, een lange rechte historische waterloop. Het westelijk deel heet Havikpad, met aan een zijde de Stinksloot en aan andere zijde een aangelegde sloot in Merenwijk. Het oostelijk deel heet Kraaienpad. Het pad is onderdeel van de zuidrand van de Merenwijk. Het pad ligt gedeeltelijk op een dijk. Sporadisch bieden bruggen (Q-brug, Gooimeerbrug) toegang tot naastgelegen gebieden. Zuidelijk van de Stinksloot/Slaaghsloot liggen volkstuinten. Bij Gooimeerlaan en IJsselmeerlaan markeren onderbrekingen de toegang tot de Merenwijk en eindigt het pad. Aan de westzijde eindigt het pad tevens met zicht op de molen Stadsmolen, met molenaarswoning met stolpvorm. Het pad markeert de rand van de woonbuurt.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 7 september 1972, p. 2; *Leidsch Dagblad*, 26 juli 1975, p. 3;

Korteweg 2008, p. 53-55

Foto: 31 mei 2021

271, 272

Wijk: Merenwijk

Nr.: #K1e5

Type: Infrastructuur

Object: Rioolgemaal Merenwijk

Ontwerper: Gemeentewerken Leiden, hoofdafdeling civiele werken

Adres: Papiermolen 8 G

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Rioolgemaal Merenwijk, gebouwd aan de Papiermolen. Het plat afgedekte gebouw is opgebouwd als twee tegen elkaar geplaatste, in elkaar geschoven volumes. Het lage volume is cilindervormig en heeft een gemetselde gevel van lichte gevelsteen. Het hogere volume is een vrijwel vierkant blok, met betonnen gevel voorzien van verticale profielribben. De gevels zijn grotendeels blind. In het gemetselde deel geeft een dubbele donker geschilderde deur toegang tot het interieur. Boven de deur in het veld een ventilatierooster. Als zorgvuldig vormgegeven rioolgemaal oogt het functionele gebouw als een abstracte sculptuur. Gesitueerd langs de rand van het centrum van de uitbreidingswijk, de Merenwijk. Het waterbeheer in handen van het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Literatuur: Korteweg 2008, p. 81-83

Archief: ELO beeldbank F5609

Stevenshof

Cultuurhistorische kenmerken

Kernwaarden van Stevenshof

Wat zijn de cultuurhistorische kernwaarden van de Stevenshof? Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Hieronder worden die in het kort benoemd.

Algemene historische waarden

De wijk Stevenshof is van algemene historische waarde als uitdrukking van het streven naar sterke gemeentelijke regie door middel van gemeentelijk opdrachtgeverschap van een groot deel van de bebouwing in de wijk.

Waarde gebruikshistorie

Vanwege de ontwerp kwaliteit van het ensemble plein aan de Agatha van Alkemadestraat met het monument Vrouwenverzet (1985), als een van de duidelijkste uitdrukkingen van de vrouwenemancipatie in de bouwperiode van de Stevenshof, vanaf 1980 tot begin jaren negentig.

Objectwaarde

Het verloop van de hoogteverschillen in de centrale dreef door Stevenshof is van waarde als uitdrukking van de veranderende wetgeving van geluidshinder en verkeersnormen in de bouwperiode van de wijk, en daarmee relatief zeldzaam.

Samenhangwaarde

Vanwege de overgang van woonervenwijk (in het noordwesten) naar een wijk van strokenbouw en bouwblokken van begin jaren negentig elders in de wijk.

En vanwege de grote stedenbouwkundige samenhang in wegennet, paden voor langzaamverkeer, groene wiggen en waterlopen.

Foto: 2 juni 2021

273, 274

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1a1

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Wijkcentrum

Ontwerper: Architectenburo Ganev Van de Poll

Adres: Trix Terwindtstraat 4

Bouwjaar: 1987-1988

Omschrijving: Wijkcentrum van Stevenshof. Sociaal centrum, gesitueerd bij voorzieningencentrum (winkels, gezondheid) in de wijk, langs de rand van het centrale wijkpark. Het wijkcentrum biedt oorspronkelijk onderdak aan een bibliotheek, buurt- en clubwerk en een kleuterdagverblijf. Deze functies zijn ondergebracht onder een dak maar met eigen entrees. De hoofdentree heeft een accent door glazen gebogen uitbouw boven de hoofdeur in een nis. Het gebouw is hoofdzakelijk een tweelaags volume, met een eenlaagse zijvleugel. De indeling van het interieur was oorspronkelijk relatief open en is later door toevoeging van binnenmuren meer onderverdeeld. De gevels zijn opgemetseld uit een lichte gevelsteen en voorzien van donkere kozijnstroken.

Literatuur: *Bouw*, 10 juli 1987, nr. 14/15, p. 36

Foto: 2 juni 2021

275, 276

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1a2

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Scholencluster

Ontwerper: Architectenburo Van Reijnen en Verbeek

Adres: Antoinette Kleynstraat 2-12

Bouwjaar: 1985 (ca.)

Omschrijving: Scholencluster in Stevenshof. Ontworpen door Architectenburo Van Reijnen en Verbeek. Gerealiseerd als drie scholen op een collectief veld. Individuele school heeft zelfstandige poort en schoolplein. Kenmerkende boeiborden langs daklijst en driehoekige opgetilde dakvorm, als daklichten. De drie verschillende poorten zijn ontworpen door Leidse beeldend kunstenaar Ed Vijsma. Elke poort heeft vijf gebogen buizen die tevens spreekbuis zijn: zowel poort als speelobject. Spreken via een buis in poort naar een praatpaal, tevens klimpaal op plein van school, symboliseert de integratie verschillende scholen.

Schoolgebouw, plein en kunst zijn ensemble.

Literatuur: *Stadswerk*, augustus 1985, nr. 13, p. 11

Foto: 2 juni 2021

277, 278

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1a3

Type: Gebouwd, sociale voorziening

Object: Scholencluster

Ontwerper: Judith Barth, architecten en ingenieursburo Treffers en Polgar

Adres: Zuster Meijboomstraat 2-6

Bouwjaar: 1987-1988

Omschrijving: Scholencluster in Stevenshof, Anne Frankschool. De voorziening diende bij de bouw als voorpost voor nog te bouwen woonwijk rondom de school. Het idee was om eerst een belangrijke voorziening als een school te realiseren en vervolgens pas met de bouw van de woningen te starten. Bij de architectenkeuze was sprake van een expliciet voorkeursbeleid bij de Leidse scholenbouw op dat moment om zodoende meer vrouwelijke architecten bij opdrachten te betrekken. Oorspronkelijk gebouwd als één school, bestaande uit vijf permanente lokalen en aula, en vijf semi-permanente (noodlokalen). Het hoofdvolume is opgezet als een combinatie van oorspronkelijk twee gebouwdelen. Ontworpen om in te kunnen spelen op groeien en krimpen van instellingen (in aantal leerlingen). Gerealiseerd met een permanent deel en een semi-permanent deel. In het ontwerp van het semi-permanente deel was rekening gehouden met eventuele behoefte aan uitbreiding. En het semi-permanente deel kon afgebroken worden na de kinderpiek in de wijk.

Voor de realisatie van het semi-permanente deel ontwierp de architect een speciale aanpassing van een bestaand bouwsysteem (bouwsysteem van Verlaat uit Hardinxveld). Toegepast is een andere plaatvulling en een verfijndere detaillering om het semi-permanente karakter te verminderen. Door deze technische toepassing van belang voor de ontwikkeling van bouwtechniek in deze periode. Het schoolgebouw is opgebouwd als een compositie van volumes, grotendeels gemetselde gevels, eenlaags, met platte afdekking en witgeschilde boeiborden. De gemetselde gevel, met banden van lichte en donkere baksteen, had als functie een eenheid te creëren tussen het permanente en semi-permanente deel. Bij hogere muren geven lichtstraten karakter aan interieur.

In 2006 is het gebouw aangepast (de semi-permanente lokalen). Thans openbare basisschool Anne Frank en een school voor hoogbegaafde kinderen.

Literatuur: *Bouwwereld*, 86, 9 maart 1990, p. 14-19

Archief: Bouwdossier BV 87975 (pdf 2)

Foto: 2 juni 2021

279, 280

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1b1

Type: Gebouwd, economische voorziening

Object: Wijkcentrum Stevenshof met winkels, kantoren en woningen

Ontwerper: Architectenburo Ganev Van de Poll

Adres: Stevensbloem

Bouwjaar: 1987

Omschrijving: Het wijkcentrum van de Stevenshof, de Stevensbloem, is ontworpen als het hoofdwinkelapparaat van de wijk. Het is een multifunctioneel complex, met winkels in de plint en kantoren en woningen erboven. Het maakt met de variatie in bouwhoogte van twee tot vier bouwlagen een sterk horizontale indruk. Overdekte wandelpromenade als centrale as door centrum sluit aan op naastliggend park. Gebogen wanden maken gebaar naar park. Rechte wand en symmetrische gevel georiënteerd op de centrale weg: Stevenshofdreef.

Architect Nasco Ganev, die al eerder betrokken was geweest bij het ontwerp van het wijkcentrum in de Merenwijk, leverde het ontwerp. Het centrum is in 1987 geopend. Door de gestapelde bouw kenmerkende uitdrukking van 'wonen in het centrum'. De promenade is later gerenoveerd, waarbij de gebogen vormen zijn vervangen door driehoekige vormen.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 28 april 1987; *Leidsch Dagblad*, 16 mei 1987

Foto: 2 juni 2021

281, 282

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c1

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Van der Vorm woningbouw B.V., Papendrecht

Adres: Hovens Greveplein, Anna Maria van Schuurmanstraat, Aagje Dekenstraat; Maria de Lannooystraat, Emerentia Banningsstraat, e.a.

Bouwjaar: 1983

Omschrijving: Eengezinswoningen uitgevoerd naar een standaardontwerp, gezamenlijk een kleinschalige buurt vormend. Nadrukkelijke uiting van laagbouw: hoofdzakelijk eenlaags en tweelaags. In een van de buurten (de oostelijke) op enkele plekken doorschietend naar een zolderlaag: soms op koppen soms midden in de strook. Meerdere stroken zijn door de kap eenlaags ogend maar in werkelijkheid tweelaags. De twee buurten liggen met een pad aan weerszijde van de historische waterloop (Veenwatering). De buurt heeft als thema kleinschalig wonen aan historische waterloop. Gebouwd in vlek 4, behoort tot de eerste velden die werden ontwikkeld in Stevenshof. Gerealiseerd door een ontwikkelaar. Toegepast is een standaardontwerp dat ook elders in Nederland is gerealiseerd. Relatief eenvoudige bouwwijze.

Literatuur: *Stadswerk*, augustus 1986, nr. 16, p. 40-44

Archief: Bouwdossier BV 1983-020504 (pdf 28)

Foto: 2 juni 2021

283, 284

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c2

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen

Ontwerper: Groosman Partners architecten, Rotterdam

Adres: Hanny Schaftstraat 1-77, Truus Wijsmullerpad, Truus van Lierpad, Etty Hillesumstraat

Bouwjaar: 1984-1985

Omschrijving: Woonbuurt met verkeersscheiding langzaam verkeer en autoverkeer: woningen aan woonpaden, fietspaden en autostraten. Straatrichting verspringt, en buigt zichtlijnen af. Architectuur met levendige details, zoals portieken met plastische vormen aan stoep en orthogonale vormen voor enkele uitgebouwde volumes. Contrast tussen lichte gevelsteen en donker en licht schilderwerk. Het repeterende schilderwerk brengt uniformiteit aan, enkele afwijkende kleuren per individuele woning. Overwegend tweelaags met donkergrijs pannendak. Eenlaagse plat afgedekte uitbouwen. Kenmerkende uiting van de menging in een buurt: wonen langs een voetpad, wonen langs een fietspad en wonen aan een autostraat.

Archief: Bouwdossier BV 21755 (pdf 4)

Foto: 2 juni 2021

285, 286

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c3

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen aan ringweg

Ontwerper: Architecten H. Klunder, A. van Buuren, ir. B.J. Sybesma en C. Berg

Adres: Charley Tooropweg 2-177, Pauline de Haanstraat

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Woningen met overdekt trottoir: een openbaar toegankelijke arcadegang. Het exterieur van de woningen is gerealiseerd met lichtgetinte gevelstenen en geschilderde betonbanden. Een deel van de woningen ligt langs de Charley Tooropweg, een hoofdringweg van de buurt. De arcade versterkt het karakter van een voetpad voor de woningen en creëert een overgangsgebied tussen de ringweg en de woningen. In dat opzicht uiting van het thema: 'wonen langs de binnenring'.

Archief: Bouwdossier BV 23076 (pdf 4)

Foto: 2 juni 2021

287, 288

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c4

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen bij school

Ontwerper: ZZOP architecten. Zanstra, de Clercq Zubli, Van der Oever en Partners

Adres: Amsterdamse Jofferspad 1, Rie Cramerlaan, Therese Schwartzestraat, Suze Robertsonstraat e.a.

Bouwjaar: 1986

Omschrijving: Woningen bij scholencluster. Gemetselde gevels in lichte steen, hoofdzakelijk tweelaags met pannendak, gedekt met donkergrijze pannen. Houtwerk en details in lichte kleuren en pastelkleuren geschilderd: waaronder wit, geel, oranje en lichtblauw. Vanwege uniform toegepaste pastelkleuren een herkenbare buurt en uiting van het thema: wonen bij de school.

Archief: Bouwdossier BV 1986-023077 (pdf 3)

Foto: 2 juni 2021

289, 290

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c5

Type: Gebouwd, Woningen

Object: Woningen aan buurtplein

Ontwerper: Lindeman CS architecten en ingenieurs

Adres: Fie Carelsenstraat, Heintje Davidsweg, Annie van Eesstraat, Ronnie Biermanpad en Charlotte Köhlerpad

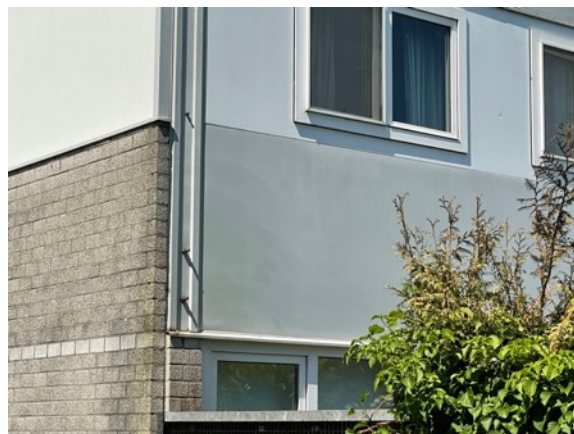
Bouwjaar: 1987

Omschrijving: Woonbuurt rond een buurtplein in de Stevenshof. Het complex bestaat uit geschakelde woningen, waarbij een centraal deel een ensemble vormt rond een plein. Ook in de buurt staan stroken. De gevels van de woningen zijn opgebouwd uit lichte gevelsteen, afgewisseld met kleine delen donkere beplanking. Betonnen lateien. Afdedekt door donker schilddak. Entrees van twee woningen gecombineerd in gezamenlijk portiek. Vensterbanken in lichte vensterbanksteen. Het plein heeft inrichtingselementen als plantenbakken, zitmuurtjes, uitgevoerd in donker metselwerk en vormgegeven met een kenmerkende zeshoekige vorm. Zeshoekige betonnen stoeptegels zijn toegepast voor het plaveisel.

Archief: Bouwdossier BV 1987-087445 (pdf 4)

Foto: 2 juni 2021

291, 292

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c6

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen met sandwichpanelen

Ontwerper: Fons Verheijen, Architectenbureau Verheijen, Heuer, De Haan

Adres: Margaret Staalstraat, A.V. Bossepad, J. Westerdijkstraat

Bouwjaar: 1987-1989

Omschrijving: Experimentele woningen met stalen sandwichpanelen in gevel. De panelen, ook wel toegepast in de carrosseriebouw, zijn kenmerkend voor vernieuwend materiaalgebruik. Oorspronkelijk bedoeld als experimentele woningbouw met stalen gevelpanelen, geprefabriceerde kern, en stalen montage delen (o.a. dakplaat). Uiteindelijk vooral de gevelbeplating gerealiseerd: die is relatief goedkoper als bouw materiaal dan baksteen. Langs onderrand en zijgevels ook gemetselde MBI-steen toegepast in gevel. Door de toepassing van experimentele bouwmaterialen en systemen van belang voor de ontwikkeling van bouwtechniek in de bouwperiode.

Dakterras van woning is bedoeld als compensatie voor smalle tuinen en locatieomstandigheden, en was mogelijk doordat op bouwkosten werd bespaard. Het interieur van de woningen heeft op de begane grond aan de voorzijde de hal met de eethoek en aan de achterzijde de woonkamer. Opvallend is dat het trappenhuis met toilet en werkkast niet in directe verbinding staat met de hal. De tweede verdieping staat in open verbinding met het trappenhuis en is ontworpen als vrij indeelbare berging. Afhankelijk van het woningtype grenst deze grote berging aan een terras aan de voor- of aan de achterzijde. Een aantal van de hoekwoningen heeft een kleine uitbouw aan de voorzijde, bij de eetkamer. Deze uitbouw heeft een half rond dakje, gemaakt van kunststof panelen.

De inrichting van de buitenruimte behoort eveneens tot ontwerp. Primair gekleurd stalen beeldhouwwerk op kruising van wegen is oorspronkelijk onderdeel. Individuele metalen fietsbeugels op stoep bij woning, en straatverlichting met aangepaste metalen kap. Met schuurtjes en tuinmuren als onderdeel van ensemble. Kenmerkend voorbeeld van bouwtechnische experimenten in woningbouw.

Literatuur: *Leidsch Dagblad*, 30 oktober 1987, p. 15; *A B (Architectuur Bouwen)* 1989, jrg. 5, nr. 1, p. 51-58; *de Architect*, januari 1989, p. 67-73; *Bouwen met staal*, nr. 100, mei/juni 1991, p. 61-65.

Foto: 2 juni 2021

293, 294

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c7

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen bij molen

Ontwerper: Architectenbureau A. van der Lek, Capelle aan den IJssel

Adres: Cornelia van Zantenstraat 13-33, Annie van Hattemstraat 25-47

Bouwjaar: 1985-1986

Omschrijving: Eenlaagse woningen met piramidedak, gebouwd als patiowoningen. De plattegrond is ontworpen met een halfopen patio, waarbij kamers georiënteerd zijn op een particuliere binnenhof die aan een zijde open is. Gezamenlijk een kleinschalige buurt vormend, langs rand van Stevenshof, bij de Stevenshofjesmolen. Het stratenpatroon is door middel van symmetrie op de molen afgestemd. Meerdere woningen hebben via de patio en de tuinen een zichtrelatie met de molen. Daardoor uiting van het thema 'wonen bij de molen'. Reeks grotendeels identieke woningen gebouwd aan eind van doodlopende straat, twee buurten vormend. Woningen met een vrij vlakke doorlopende gevelwand aan straat en een meer inspringende gevel langs tuinzijde. De ruimte onder piramidedak met dakraam (berging) heeft een kenmerkende interieurvorm.

Archief: Bouwdossier BV 23091

Foto: 2 juni 2021

295, 296

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c8

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen aan dreef

Ontwerper: Eijkelenboom Gerritse en Middelhoek BV

Adres: Dijkhoflaan, Stevenshofdreef e.a.

Bouwjaar: 1984-1986

Omschrijving: Woningen in gestapelde bouw, aan twee zijden langs het talud Stevenshofdreef. Kenmerkend voor inspelen op de wet op geluidshinder waar in de bouwtijd op werd gepreludeerd. Gestapelde bouw en galerijontsluiting spelen in op terreingesteldheid. Woningontwerp, aardlichaam en verkeersweg zijn in samenhang met elkaar ontworpen. Woonbebouwing aan beide zijden van Stevenshofdreef en aan beide zijden van aanlandingen van de fietsbrug. Complex ligt aan Stevenshofdreef die tevens de hoofdontsluitingsweg is van de wijk. Kenmerkend voorbeeld van 'wonen langs de dreef'. Meer afgezonderd in de buurt liggen eengezinswoningen, die in samenhang met de gestapelde bouw is ontworpen.

Literatuur: Gemeente Leiden, *Programma van eisen Stevenshof*, april 1978, p. 83-86; *Leidsch Dagblad*, 28 november 1984, p. 4 en 30 oktober 1985, p. 4

Archief: Bouwdossier BV 1984-4022054 (pdf 18)

Foto: 2 juni 2021

297a, 297b

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1c9

Type: Gebouwd, woningen

Object: Woningen in laagbouwbuurt

Ontwerper: Eikelenboom Gerritse en Middelhoek BV

Adres: Carry van Bruggenweg, Belle van Zuijlenstraat 2, e.a

Bouwjaar: 1984

Omschrijving: Woningen in een gemêleerde woonbuurt. Korte stroken eengezinswoningen op meerdere plekken in de buurt gebouwd. Stroken in onder meer een en twee lagen met doorschietend dakvlak gedekt met pannen. Langsgevel springt op diverse plaatsen in waardoor deze plasticiteit heeft. Kopse gevel relatief vlak en gesloten. Door de korte stroken ontstaat ondanks de relatief sobere architectuur een gevarieerd straatbeeld. De lage stroken eengezinswoningen zijn in samenhang met de woningen in gestapelde bouw ontworpen, die een scherm vormt langs de Stevenshofdreef, om de woningen een rustig woonklimaat te bieden.

Literatuur: *Stadswerk*, juli 1987, nr. 19, p. 5

Archief: Bouwdossier BV 1984-4022054

Foto: 2 juni 2021

298, 299

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1d1

Type: Groenvoorziening

Object: Stevenspark

Ontwerper: E. Cornet, Dienst Groenbeheer Leiden

Adres: Stevenspark

Bouwjaar: 1988

Omschrijving: Het Stevenshofpark is in 1988 geopend, als het centrale wijkpark voor de Stevenshof. Het park ligt direct achter het centrale winkelcentrum Stevensbloem. De toegangsbrug van centrum naar park is verbijzonderd door een tribunetrap, met zitjes aan het water. Groenaanplant heeft twee karakteristieken: een dichter bosrijk gebied. En een meer open gedeelte met speelweide. Onderdeel van het wandelpark is een dierenweide met schooltuinen. De historische ontwikkeling is zichtbaar gelaten in het park. De waarde van het park hangt daarom ook samen met de behouden polderstructuur.

Literatuur: Backer 1998, p. 344; Bekkers 1998, p. 117-118

Foto: 2 juni 2021

300, 301

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e1

Type: Infrastructuur

Object: Fietsbrug met talud

Ontwerper: P.A. Koers, Gemeente Leiden

Adres: Stevenshofdreef

Bouwjaar: 1985

Omschrijving: Fietsbrug over de Stevenshofdreef. Aangelegd bij verhoogd talud langs de centrale dreef, als uiting van inspelen op aangekondigde normen wet op geluidshinder. Markeert tevens gescheiden systemen voor langzaam verkeer en snelverkeer de wijk. Stalen gebogen brugdek, opgehangen aan twee stalen pylonen met tuien aan weerszijde van wegdek.

Literatuur: Gemeente Leiden, *Programma van eisen Stevenshof*, april 1978, p. 83-86;

Leidsche Courant, 1 november 1985, p. 13; *Leidsch Dagblad*, 5 november 1985, p. 3

Archief: Bouwdossier BV 1985-022663

Foto: 2 juni 2021

302, 303

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e2

Type: Infrastructuur

Object: Fietsviaduct

Ontwerper: P.J. van der Brugge

Adres: Stevenshofdreef

Bouwjaar: 1984

Omschrijving: Fietsviaduct onder de Stevenshofdreef door: Truus Wijsmullertunnel (402).

Aangelegd langs de centrale dreef, als uiting van inspelen op aangekondigde normen wet op geluidshinder. Markeert tevens gescheiden systemen voor langzaam verkeer en snelverkeer in de wijk. Combinatie van betonnen constructie met gemetselde onderdelen en stalen reling.

Literatuur: Gemeente Leiden, *Programma van eisen Stevenshof*, april 1978, p. 83-86

Archief: Bouwdossier BV 1984-021115

Foto: 2 juni 2021

304, 305

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e3

Type: Infrastructuur

Object: Brug met tribunetrap Stevenspark

Ontwerper: Onbekend

Adres: Stevenspark

Bouwjaar: ca. 1986

Omschrijving: Langzaam verkeersbrug met tribunetrap bij Stevenspark. De brug verbindt de as door het winkelcentrum Stevensbloem met het park. Aan weerszijde van de oevers en de brug, een geheel met de aanlandingen, zijn tribunetrappen met een laag bordes bij het water. De tribunetrap stimuleert de recreatieve functie (verpozing, ontmoeting) langs de parkrand.

Archief: ELO beeldbank GRN388, F6855

Foto: 2 juni 2021

306, 307

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e4

Type: Infrastructuur

Object: Inrichtingselementen buurtplein

Ontwerper: Onbekend

Adres: Fie Carelsenstraat, Heintje Davidsweg, Annie van Eesstraat

Bouwjaar: 1988-1990

Omschrijving: Inrichtingselementen (straatmeubilair) van een buurtplein, plantenbakken, zitmuurtjes, uitgevoerd in metselwerk en vormgegeven met een kenmerkende zeshoekige vorm. Die herhaalde zeshoekige vorm is kenmerkend en maakt van het geheel een ensemble. Zeshoekige stoeptegels zijn toegepast voor het plaveisel. Langs de buurtweg staat een betonnen openbare tafeltennistafel. Zithoogte van gemetseld straatmeubilair maakt informele ontmoeting mogelijk. Plein nodigt uit tot organisatie van buurtbijeenkomsten.

Archief: ELO Beeldbank F7299, GRN860

Foto: 2 juni 2021

308, 309

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e5

Type: Infrastructuur

Object: Inrichtingselementen buurtplein

Ontwerper: A. Honkoop, Grontmij, dir. Civiele werken, afdeling nieuwbouw bruggen en waterwerken

Adres: Agatha van Alkemadestraat, bij Veenbrug Stevenshofdreef, Margaretha Simonskade
Bouwjaar: 1982

Omschrijving: Inrichtingselementen van een buurtplein, met gescheiden verkeerstromen voor voetgangers, fietsers, autoverkeer en een waterloop. Het verbrede waterbekken is voorzien van een zitgelegenheid door middel van brede lage bordestrappen die tot aan waterniveau voeren. In 1985 is het herdenkingsmonument geplaatst voor in Leiden gevallen vrouwelijke verzetsstrijders. Monument 'Vrouwenverzet' is ontworpen door Amsterdamse beeldhouwster Truus Menger, onthuld 5 mei 1985. Bronzen beeld op hardstenen sokkel met inscriptie is geplaatst in wijk waarin alle straatnamen zijn afgeleid van vrouwelijke persoonsnamen.

Archief: ELO toegang 1001B, inventarisnummer 3254

Foto: 20 mei 2022

313, 314

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e6

Type: Infrastructuur

Object: Padenstructuur met polderbeleving

Ontwerper:

Adres: Langs de groene wiggen het Henriëtte Bosmanspad, Petronella Voûtepad, Maartje Offerspad, Catharina van Tussenbroekpad, en de wijkrandpaden Carlotte Köhlerpad, Tinne Tammespad, Anna Swellengrebelpad en Liesbeth Ribbiuspad

Bouwjaar: 1986-1992 (ca.)

Omschrijving: Karakteristieke elementen van het omvangrijke netwerk wandel- en fietspaden in de Stevenshof die een relatie leggen tussen woonwijk en het polderlandschap. Het beleven van deze relatie is een hoofdkenmerk van het stedenbouwkundig plan. De wijkgrens is verzacht door groene wiggen die vanuit het weidelandschap ingrijpen in de wijk. Paden die als zichtassen naar het buitengebied fungeren liggen in deze wiggen. Twee ervan zijn gevormd langs de historische Veen- en Dobbewatering, respectievelijk het Henriëtte Bosmanspad en verder, en het Petronella Voûtepad. Daarnaast zijn er twee nieuwe gevormd, het Maartje Offerspad en het Catharina van Tussenbroekpad. Het Maartje Offerspad is een bijzonder vormgegeven zichtas, door de knotwilgbeplanting en waterlopen aan weerszijden, en door de situering aan de zuidwestelijke zijde van de Stevenshofjesmolen (1797) en aan de noordoostelijke zijde in het Stevenspark een ijzeren poldermolentje. Dat laatste is vanaf het Maartje Offerspad te zien onder het poortgebouw door van Groosmann en Partners (1987). De Stevenshofjesmolen vormt een belangrijk ijkpunt in de padenstructuur. Zo ook in de paden langs de rand van de wijk, die verhoogd als een dijkje zijn aangelegd langs of aan weerszijden waterlopen. Een deel ervan volgt de historische polderstructuur. Het pad langs de buitenrand wordt van noord naar zuid gevormd door het Carlotte Köhlerpad, Tinne Tammespad, Anna Swellengrebelpad en het Liesbeth Ribbiuspad. De paden zijn onderdeel van het rondje Stevenshof, een geliefde en veelgebruikte wandeling van bewoners rond en door de buurt.

Archief: o.a. ELO SA-VI, inv.nr. 780, Programma van eisen Stevenshof 1978, p. 19

Foto: 9 september 2022

315

Foto: 19 mei 2022 (Chris Jaeger)

Wijk: Stevenshof

Nr.: #L1e7

Type: Infrastructuur

Object: Plein met wijkfunctie

Ontwerper:

Adres: Ina Boudier-Bakkerplein

Omschrijving: Het Ina Boudier-Bakkerplein ligt ten westen van de Stevensbloem dat het centrale winkelcentrum huisvest met daarboven woningen. Het plein is onderdeel van een voorzieningenstrook langs de noordzijde van het Stevenshofpark. Het plein functioneert als parkeerplaats en is voorzien van bomen. Op elke donderdag is er sinds 1995 een markt op het plein. Bewoners beschouwen het vanwege die functie het als een belangrijke plek in hun wijk. Dat is enerzijds vanwege het aanbod als aanvulling op de voorzieningen van de Stevensbloem. Anderzijds heeft de markt een belangrijke functie als ontmoetingsplek. Het plein wordt rondom begrensd door een gezondheidscentrum (1990) in het noorden, de Stevenbloem in het oosten, en woningbouw in het zuiden en westen. Aan de zuid- of parkzijde zijn het gestapelde etagewoningen van drie en vier bouwlagen met zadeldak, aan de westzijde zijn tweelaagse eengezinswoningen met zadeldak gesitueerd, de voortuintjes grenzen aan het plein.

Bron: Interviews met bewoners op de marktdag van 19 mei 2022

Polderpark Cronesteyn

Cultuurhistorische kenmerken

Kernwaarden van Cronesteyn

Wat zijn de cultuurhistorische kernwaarden van polderpark Cronesteyn? Deze kwaliteiten zijn van algemeen belang voor de gemeente Leiden vanwege de hoge algemene historische waarde, gebruikshistorie, objectwaarde of hebben kenmerkende samenhangwaarde. Hieronder worden die in het kort benoemd.

Algemene historische waarden

Polderpark Cronesteyn is een goed voorbeeld in Leiden van de ontwikkeling in de opvatting over natuurbeleving en recreatie, waarbij de grootschalige bestaande weide-elementen en boerenbedrijvigheid integraal onderdeel worden van de parkaanleg in een recreatiegebied.

Waarde gebruikshistorie

Park Cronesteyn heeft een grote identiteitswaarde vanwege de integratie van de ruimtelijke verwijzingen naar het vroegere buiten Cronesteyn, boerderijen en historische weiden in de pakaanleg, in combinatie met nieuwe toegevoegde recreatieve elementen zoals de camping, waterspeelplaats en schooltuin.

Objectwaarde

Vanwege de grote schaal van het polderpark en het ontwerpconcept met de integratie van de weide en landgoed-elementen in een nieuwe recreatieve aanleg, is dit park uniek in Leiden.

Foto: 27 mei 2021

310, 311

Wijk: Cronesteyn

Nr.: #M1d1

Type: Groenvoorziening

Object: Polderpark Cronesteyn

Ontwerper: E. Cornet, Dienst Groenbeheer Leiden

Adres: Roomburgerweg, Kanaalweg, Vrouwenweg

Bouwjaar: 1982

Omschrijving: Polderpark Cronesteyn. Recreatiegebied ten zuiden van Leiden ingericht als polderpark met recreatievoorzieningen. Kenmerkend voor het polderpark is de omvorming van bestaande landschappelijke elementen van het voormalige polderlandschap en andere aanleg tot een recreatiegebied. Opgenomen is bijvoorbeeld de slotgracht met bos die verwijst naar het vroegere huis Cronesteyn. Ook weiden en twee boerderijen aan de noordrand zijn met een nieuwe recreatieve functie geïntegreerd in het ontwerp. Een van de boerderijen is in gebruik als zorgboerderij, de andere als kleinschalige camping. Nieuwe elementen zijn wandel-, fiets- en ruiterspaden en banken en picknickplekken. Langs de noordrand zijn een waterspeeltuin en speelweide gerealiseerd. Aan de zuidzijde is een strook volkstuinten. De historische ontwikkeling is zichtbaar gelaten in het park. De waarde van het park hangt daarom ook samen met de behouden polderstructuur en de structuur uit de periode van voor de ontginningen.

Literatuur: *Stadswerk*, september 1992, nr. 35, p. 10-12; Van der Vlist 2004; Bekkers 1998, p. 119-125

© Rotterdam/Leiden 2022

Dolf
Broek
huizen
zen
ARCHITECTUUR
HISTORICUS

